

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı
Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Bilim Dalı

YERLİ YAPIM ÇİZGİ FİMLERDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİT(SİZ)LİĞİ

Ayşegül DENİZ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

YERLİ YAPIM ÇİZGİ FİLMERDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİT(SİZ)LİĞİ

Ayşegül DENİZ

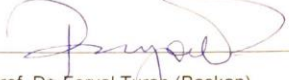
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı
Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Ayşegül Deniz tarafından hazırlanan "Yerli Yapım Çizgi Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Eşit(siz)liği" başlıklı bu çalışma, 24.09.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Feryal Turhan (Başkan)

Prof. Dr. Aylin Görgün Baran (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Volkan Şahin (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Musa Yaşar Sağlam
Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ..... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- o Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

15/10/2019

Ayşegül DENİZ

¹"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr. Aysin GÖRGÜN BARAN** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Dr. Ayşegül DENİZ

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca kendisinden aldığım derslerde ve tez çalışmamda ilgisini ve desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen, kendime örnek aldığım, çok değerli danışman hocam Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN'a saygılarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez savunma sınavımda yer alarak, tez çalışmam ile ilgili bana vakit ayıran ve benimle değerli fikirlerini paylaşan Prof. Dr. Feryal TURAN ve Dr. Öğr. Üyesi Volkan ŞAHİN hocalarıma da çok teşekkür ediyorum.

Her zaman bana inanan ve beni her koşulda destekleyen aile üyelerim annem Fatma DENİZ'e, babam Coşkun DENİZ'e, kardeşlerim Merve DENİZ SAKARYA'ya ve Ömer SAKARYA'ya da her şey için teşekkürü bir borç bilirim.

Aynı yolda yürüdüğümüz ve kadın çalışmaları ile ilgili olarak birlikte güzel şeyler yapabileceğimize inandığım can arkadaşlarım Ezgi, Gizem, Gökçe, Hale, Hatice, Şeyda ve Zuhal'e de her zaman yanımda oldukları için çok teşekkür ediyorum.

ÖZET

DENİZ, Ayşegül. *Yerli Yapım Çizgi Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Eşit(siz)liği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.

Bu araştırmada ülkemizde ulusal yayın yapan tematik çocuk kanallarında yayınlanan ve anne, baba ve çocuk karakterlerinin yer aldığı yerli yapım çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda Biz İkimiz, Canım Kardeşim, Kral Şakir ve Neşeli Dünyam çizgi filmlerine ait toplam 83 bölüm içerik analizi tekniğiyle değerlendirilmiştir. Kamusal alanda bulunma, gündelik yaşam etkinlikleri, davranış özellikleri temaları altında anne, baba ile kız çocuk ve oğlan çocuk karakterleri toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelenmiş; anne ve baba karakterleri için çocuklarıyla kurdukları iletişim ayrı bir tema olarak analiz edilmiştir. Sonuç olarak anne karakterlerinin daha az kamusal alanda yer aldığı, annelerin eylemlerinin kadınlara atfedilen toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun olarak yemek, ev ve çocuk bakımı işlerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Babalar kamusal alanda daha çok yer almış; babaların eylemleri tamir işleri, ulaşım aracı kullanma ve işe gidip gelme üzerinde yoğunlaşmıştır. Anneler duygusal ve domestik olma davranış özellikleri ile babalar bilim ve teknoloji ile ilgili olma ve kendine güvenme özellikleri ile ön plana çıkmaktadır. Babalar günümüzde değişen babalık rollerine uygun olarak çocukları ile iletişimlerinde arkadaş gibi olma özelliğine sahipken; annelerin daha ciddi ve öğretici bir iletişim içinde oldukları saptanmıştır. Kız ve oğlan çocuk karakterlerinin de anne ve baba karakterlerinin eylemleri ve davranış özellikleri ile benzer şekilde temsil edilmekte oldukları ortaya çıkmıştır. Kız çocukları gündelik yaşam etkinliklerinde en çok ev işlerine yardım etme, oğlan çocukları ise tamir etme eylemi ile ilişkilendirilmiştir. Kız çocukları dış görünüme ve güzelliğe önem verirken, oğlan çocukları bilim ve teknoloji ile ilgili karakterler olarak temsil edilmektedir. Oğlan çocuklarının kız çocuklarından daha fazla övgü aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yan karakterlerin cinsiyetlerinin büyük ölçüde erkek olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak yerli yapım çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının yeniden üretildiği ortaya koyulmuştur. Bu durum çizgi film izleyicisi çocukların cinsiyete dair kalıp yargıları çizgi filmler aracılığıyla pekiştirmeleri ve ataerkil yapıya dâhil olmaları üzerinden yorumlanmıştır.

Anahtar Sözcükler

Toplumsal cinsiyet, çizgi film, feminizm, medya, çocuk

ABSTRACT

DENİZ, Ayşegül. *Gender (In)Equality in Turkish Cartoon Series*, Master's Thesis, Ankara, 2019.

In this research, it is aimed to examine Turkish cartoon series which are broadcasted in national thematic children's channels and including mother, father and child characters in terms of gender equality. In this context, a total of 83 episodes of *Biz İkimiz*, *Canım Kardeşim*, *Kral Şakir*, and *Neşeli Dünyam* were evaluated with the content analysis technique. The characters were examined in terms of gender stereotypes under the themes of being in public sphere, daily life activities and behavior characteristics. For the mother and father characters the communication they established with their children was analyzed as a separate theme. In conclusion, the mother characters were less involved in the public sphere, and their actions were concentrated on cooking, baby care and house works. The fathers were more involved in the public sphere and their actions focused on repairing, driving and going to work. Mothers come to the fore with their behavioral characteristics being emotional and domestic; fathers being related to science and technology and self-confidence. Fathers have the ability to be friends with their children in accordance with the changing fatherhood roles; mothers were found to have more serious and instructive communication. It was found that the girl and the boy characters were represented in similarly with the actions and behavior characteristics of the mother and father characters. In daily life activities, girls are mostly associated with helping household works and boys are repairing. While girls place emphasis on appearance and beauty, boys are represented as related to science and technology. Boys received more praise than girls and the minor characters were mostly male. As a result, it can be said that gender stereotypes were reproduced in Turkish cartoon series. This situation was interpreted as the reinforcement for gender stereotypes by using cartoons and their participation in the patriarchal structure.

Keywords

Gender, cartoon film, feminism, media, children

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ	x
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	4
ARAŞTIRMANIN KONUSU, KAPSAMI VE YÖNTEMİ	4
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE KAPSAMI	4
1.1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	4
1.1.2. Araştırmanın Önemi	7
1.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	8
1.2.1. Veri Analiz Süreci	9
1.2.2. Araştırma Kapsamında İncelenen Çizgi Filmler	9
1.2.2.1. Canım Kardeşim	11
1.2.2.2. Biz İkimiz.....	11
1.2.2.3. Neşeli Dünyam.....	12
1.2.2.4. Kral Şakir	12
2. BÖLÜM	13
ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	13
2.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramı.....	13
2.1.1. Toplumsal Cinsiyet İle İlgili Kalıp Yargılar.....	14
2.1.2. Kamusal Alan ve Özel Alan	16
2.1.3. Cinsiyete Dayalı İş Bölümü.....	17
2.1.4. Aile, Annelik ve Babalık	18
2.2. Medya ve Toplumsal Cinsiyet.....	20
2.2.1. Çizgi Filmler ve Toplumsal Cinsiyet.....	22

2.3. Çocuklarda Toplumsal Cinsiyet Gelişimi	24
2.4. Alan Yazına İlişkin Bilgiler (Literatür Taraması)	26
3. BÖLÜM.....	29
VERİLERİN ANALİZİ VE BULGULAR.....	29
3.1. Çizgi Filmlerde Yer Alan Ana Karakterlerin ve Yan Karakterlerin Cinsiyetleri	29
3.2. Anne ve Baba Karakterlerine İlişkin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları	30
3.2.1. Anne ve Baba Karakterlerinin Kamusal Alanda Yer Alma Durumları	30
3.2.2. Anne ve Baba Karakterlerinin Günlük Yaşam Etkinlikleri.....	31
3.2.3. Anne ve Baba Karakterlerinin Davranış Özellikleri	37
3.2.4. Anne Baba Karakterlerinin Çocuklarıyla İletişim Kurma Özelliklerinin İncelenmesi.....	49
3.3. Kız ve Oğlan Çocuk Karakterlerine İlişkin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları	52
3.3.1. Kız ve Oğlan Çocuklarının Kamusal Alanda Bulunma Durumları.....	53
3.3.2. Kız ve Oğlan Çocuklarının Günlük Yaşam Etkinlikleri.....	53
3.3.3. Kız ve Oğlan Çocuklarının Davranış Özellikleri	57
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	68
KAYNAKÇA	80
EKLER.....	89
EK 1. Orijinallik Raporu	89
EK 2. Etik Kurul/Komisyon Muafiyet Formu.....	90
EK 3. Anne ve Baba Karakterleri Kodlama Tablosu	91
EK 4. Kız ve Oğlan Çocuk Karakterleri Kodlama Tablosu	93

KISALTMALAR DİZİNİ

- TRT Çocuk** : Türkiye Radyo ve Televizyonu Çocuk Kanalı.
RTÜK : Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.	Araştırma Kapsamında İncelenen Çizgi Filmler ve Bölümler	10
Tablo 2.	Çizgi Filmlerde Yer Alan Ana ve Yan Karakterlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	29
Tablo 3.	Anne ve Baba Karakterlerin Kamusal Alanda Yer Alma Durumları.....	30
Tablo 4.	Anne ve Baba Karakterlerinin Günlük Yaşam Etkinlikleri	32
Tablo 5.	Anne ve Baba Karakterlerinin Davranış Özellikleri	37
Tablo 6.	Anne ve Baba Karakterlerinin Çocukla İletişim Kurma Özellikleri	49
Tablo 7.	Kız ve Oğlan Çocuklarının Kamusal Alanda Bulunma Durumları	53
Tablo 8.	Kız ve Oğlan Çocuklarının Günlük Yaşam Etkinlikleri	54
Tablo 9.	Kız ve Oğlan Çocuğu Karakterlerinin Davranış Özellikleri	58

GİRİŞ

“Cinsiyet” (sex) ve “toplumsal cinsiyet” (gender) birbirinden farklı kavramlardır. Cinsiyet, doğuştandır ve biyolojik cinsiyeti ifade eder. Toplumsal cinsiyet ise toplumun kadından ve erkekten beklediği, cinsiyetlere yüklediği davranışları anlatmak için kullanılmakta ve cinsiyetin kişilik özelliklerinin ötesinde, toplumsal yapı ve ilişkilerle bağlantılı öznel boyutunu ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet karmaşık toplumsal ağ içinde toplum tarafından oluşturulur ve birey bu karmaşık ilişkiler ağına dâhil olur. Erkeklik (erillik) ve kadınlık (dişilik) durumunun toplumda nasıl inşa edildiği ve cinsiyetler arasındaki farklılığın nasıl ortaya çıktığı da toplumsal cinsiyet kavramıyla açıklanabilir (Baştürk-Akca ve Ergül, 2015, s. 17; Bora ve Üstün, 2008: s. 41; Görgün-Baran, 2012, s. 410). Browne (2014, s. 33) toplumsal cinsiyetin iki cinsiyet arasında sosyal olarak inşa edilmiş kültürel farklılıkları belirttiğine işaret etmektedir. Sosyalleşme aracılığıyla, toplum tarafından her iki cinsiyete de farklı şekilde davranılması gerektiğini öğretilir ve bireyler o yönde teşvik edilir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rolü toplumun her iki cinsiyetin bireylerinden beklediği davranış ve etkinlik modelidir.

Simone de Beauvoir 1949 yılında yazdığı İkinci Cins kitabında ‘*Kadın doğulmaz; kadın olunur.*’ diyerek toplumsal cinsiyet inşasının kültürel olarak gerçekleştiğine vurgu yapmaktadır. Toplumsal cinsiyet, kadınlara ve erkeklere atfedilen rolleri anlamak, cinsiyetler arasındaki güç ilişkilerini ve eşitsizlikleri ortaya çıkarmak ve bunları sorgulamak açısından kullanılan bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet kavramı feminist düşüncenin bir sonucu olarak gelişmiş olup toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ile ilgili yapılan çalışmalar feminist çalışmalardan ayrı olarak düşünülemez. Toplumsal cinsiyet kavramı 1970’lerden günümüze aile, politika, gündelik yaşam, ekonomik kalkınma, hukuk, eğitim gibi pek çok alanda analizlere dâhil edilmeye başlanmıştır. Çocukların toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmesinde aileleri kadar etkili olan ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretilmesinde temel araçlardan biri olan medya da bu analizlere dâhildir.

Medya sosyalleşme araçlarından biridir. Günümüzde çocuklar çok küçük yaşlardan itibaren medya ürünleri ile karşılaşmaktadır. Medya ürünleri büyük ölçüde egemen ideolojinin görüşlerini yansıtmaktadır. Gerek yetişkinlere gerekse çocuklara yönelik televizyon programlarına ataerkil bakış açısının hâkim olduğu ve bu programların cinsiyet eşitsizliğini sürdürmede önemli rol oynadıkları söylenebilir. Bu nedenle çocukların erişimlerinin çok kolay olduğu ve bilişsel, sosyal, duygusal ve kişilik gelişimlerinde önemli olduğu ortaya konulan çizgi filmlerin özellikle toplumsal cinsiyet açısından incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Kitle iletişiminde en önemli medya araçlarından birisi televizyondur. Televizyon büyük kitlelere ulaşma, farklı kesimlere hitap etme ve pek çok içeriğe sahip olma açısından medya araçları içinde en etkililerinden biri olarak görülmektedir. Günümüzde çocuklar artık ebeveynlerinden ayrı olarak televizyonda kendilerine yönelik yayınları izlemekte ve yetişkinlerden farklı bir hedef kitlesi olarak kabul edilmektedir. Dünyadaki gelişime paralel olarak son zamanlarda ülkemizde de sadece çocuklara yönelik programları ve çizgi filmleri yayınlayan televizyon kanallarının sayısında hızla artış olduğu görülmektedir. TÜİK (2019) verilerine göre Türkiye’de nüfusun %28’i çocuklardan oluşmaktadır. Çocuk nüfusunun toplam nüfus açısına oranının yüksek olması tematik çocuk kanalları açısından ülkemizin önemli bir pazar olduğunu göstermektedir. Bu tematik çocuk kanalların sayıca artmasının arka planında çocuklara özel, nitelikli yayınlar yapmayı amaçlamalarının yanı sıra günümüzde çocukların da tüketici bir grup olarak seçilmelerinin de etkili olduğu yorumu yapılabilir. Çocuklara en kolay ulaşım yolu da medya ve televizyon aracılığıyla olmaktadır ve çocukların en çok izlediği programlar çocuklara çeşitli karakterler, olaylar ve söylemler sunan çizgi filmlerdir. Ayrıca çocuklar çizgi filmleri artık yalnızca televizyondan değil; tablet, bilgisayar, cep telefonu gibi cihazlar aracılığıyla da izleyebilmektedir.

Televizyonun kitleleri ve bireyleri etkileyip yönlendirdiği artık kabul edilen bir gerçektir. Medyanın özellikle de televizyonun günümüzdeki öneminden dolayı hem ülkemizde hem de dünyada televizyonda yer verilen içerikler feminist kuramların bakış açılarıyla analiz edilmeye de devam etmektedir.

Medya araçlarının çocuklar üzerindeki etkili olmakta, çocuklar çizgi filmlerdeki kahramanları model alma yoluyla yeni bilgileri, değerleri, inançları öğrenmekte ve öğrendiklerini pekiştirmektedirler. Toplumsal cinsiyet ile ilgili olumlu ve olumsuz kavramlar da çizgi filmler aracılığıyla çocuklar tarafından öğrenilmektedir ve toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili kalıp yargılar içselleştirilmektedir.

Sosyal Öğrenme Kuramı'nın en önemli temsilcisi Bandura, öğrenmenin insanın sosyal çevresi aracılığıyla olduğunu, bu öğrenmelerin çocukların başkalarını gözlemleyerek oluştuğunu belirtmektedir. Bu kavram Bandura'nın kuramında "Gözlem Yoluyla Öğrenme" olarak yer almaktadır. Bandura'ya göre öğrenme, bir kişinin diğer kişilerin eylemlerini basit bir şekilde taklit etmesinden öte çevredeki olayların kişiler tarafından bilişsel işlemeyle daha karmaşık bir süreç olarak gerçekleşmektedir (Senemoğlu, 2004).

0-8 yaşları kapsayan erken çocukluk dönemi gelişimin çok hızlı olduğu ve bireylerin yaşamlarında önemli rol oynayan becerilerin kazanıldığı bir dönemdir. Çocuklar günümüzde bilgisayar, televizyon, internet gibi teknolojik iletişim araçları ile dolu bir dünyada yaşamaktadır. Bu araçlar da artık çocukların gelişimleri üzerinde etkileri olan araçlardır. Dolayısıyla bu çalışmada çocukluk çağındaki öğrenmelerin etkili olduğu noktasından hareketle çizgi filmlerin analizine odaklanılmıştır.

Araştırmanın ilk bölümde araştırmanın kapsamına, amacına, önemine ve yöntemine yer verilmiştir. İkinci bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesini oluşturan toplumsal cinsiyet kavramı ile toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, kamusal alan-özel alan ayrımı, cinsiyete dayalı iş bölümü ve annelik ile babalık kapsamında ebeveynlik rolleri üzerinde durulmuştur. Medyanın özellikle çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet inşasındaki rolüne yer verilmiş ve çocukların toplumsal cinsiyet gelişimi ele alınmıştır. Üçüncü bölümde araştırma soruları kapsamında belirlenen temalarda anne ve baba karakterleri ile kız çocuk ve oğlan çocuk karakterleri üzerinden toplumsal cinsiyet kalıp yargıları analizlerinden elde edilen veriler yer almıştır. Sonuç ve değerlendirme kısmında ise araştırma sonucunda ulaşılan verilerin değerlendirilmesine yer verilmiştir.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KONUSU, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE KAPSAMI

1.1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Son zamanlarda ülkemizde hem tematik çocuk kanallarının sayısında hem de yerli yapım çizgi filmlerin sayısında artış olduğu görülmektedir. Çocuklar çok küçük yaşlardan itibaren televizyon izlemeye başlamakta, televizyon karşısında hatırı sayılır bir zaman geçirmekte ve en fazla izledikleri programlar da çizgi filmler olmaktadır (Akkuş, Yılmaz, Şahinöz ve Sucaklı, 2015; Cesur ve Paker, 2007; Öztürk ve Karayağız, 2007, Yazıcı ve Genç, 2016).

Çizgi filmlerin çocuklar tarafından çok izlenmelerinin yanı sıra çizgi filmlerde yer alan karakterlerin oyuncakları, kıyafetleri, kitapları piyasaya sunulmakta ve ekonomik olarak kazanç getirmektedir. Günümüzde çizgi filmlerin artık çocukları sadece eğlendirme işlevinden öte ticari olarak da önemli hale geldiği bilinmektedir. Son yıllarda giderek yaygınlaşan ve tek başına ulusal kanallarla yarışır bir izlenme payına sahip çocuk kanallarının reklam verenler için de etkili bir pazarlama yeri olduğu söylenebilir. Bu durumdan hareketle artık çocukların televizyon izlenirliğinde söz sahibi bir kitle olarak öne çıktığı görülmektedir. Bugün çocuklar önemli bir tüketici kitle olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda tematik çocuk kanallarının ve bu kanallardaki çizgi filmlerin ve programların gelir getirici özelliklerinin yüksek olduğu belirtilmelidir. Bu piyasa gittikçe daha da büyümekte ve çocuklara yönelik yayınların sayıları da artmaktadır. 2019 yılı itibariyle ülkemizde şifreli ve şifresiz yayın yapan toplamda 19 tematik çocuk kanalı bulunmaktadır. Bunlardan TRT Çocuk şifresiz, diğer çocuk kanalları ise şifreli yayın yapmaktadır.

Çizgi filmler çocukların görsel, işitsel, duyularına hitap etmekle birlikte çocukların sosyal, duygusal, dil ve bilişsel gelişim alanları üzerinde de son derece etkilidir. Giroux

(1983) çizgi filmlerin sosyal değerleri öğretmede aile, okul ve din kurumlarından bile daha etkili olduğunu belirtmektedir. Çizgi filmlerde yer alan karakterler izleyici için birer model olmakta ve simgesel tasarımlar, bilimsel süreçler, akıl yürütme ve problem çözme ya da dünyayı tanıma yoluyla alternatif eğitim yaşantıları gösterilmektedir. Çizgi filmlerin günlük ilişkilerdeki temel şablon ve insan prototiplerini izleyiciye sunarak, insan ilişkilerinin devamını mümkün kılan duygulara, değer yönelimlerine ve davranışlara da sıklıkla yer verdikleri görülmektedir (Özgökbel-Bilis, 2011). Bu bağlamda toplumsal cinsiyet ile ilgili kavramlar ve yaşantılar da çizgi filmlerde yer almaktadır. Cinsiyet ile ilgili rollerin toplumsal olarak inşa edildiği görüşü çerçevesinde bu temalara çizgi filmlerde nasıl yer verildiğinin incelenmesi önemli bir konu haline gelmektedir.

Çocuklar televizyondan aldıkları mesajları sorgulamaksızın bilgi dağarcıklarına eklemektedirler (Bandura, 1986). Toplumsal cinsiyet ile ilgili kavramlar ve yaşantılar da çizgi filmlerde yer almaktadır. Toplumsal cinsiyetle ilgili medya sunumları, çocukların cinsiyet şemalarına dâhil edilir ve çocuklar cinsiyete ilişkin inanç ve davranışları ile kendi cinsiyet tipindeki davranışlarını şekillendirir (Coyne, Linder, Rasmussen ve Birkbeck, 2016; Coyne, Linder, Rasmussen, Martin, Ruble ve Szkrybalo, 2002; Nelson ve Collier, 2014). Yapılan araştırmalar çocukların rol model olarak çizgi film karakterlerini kendilerinden aynı cinsiyette olan karakterleri seçtiğini göstermektedir (Oruç, Tecim ve Özyürek, 2011). Çizgi filmlerde karakterlerin olaylar karşısında gösterdikleri tutumlar ve davranışlar çocuklar tarafından model alınarak taklit edilir. Çizgi filmler aracılığıyla geliştirilen toplumsal cinsiyet imajları zamanla büyüyerek silinemez hale gelebilmektedir (Yağan-Güder, 2017: 97).

Çocuklar toplumsal cinsiyet ile ilgili kavramları hem aileleri hem de medya yoluyla öğrenmektedir. Feminist kuramlar egemen ideolojinin hâkim olduğu medya ürünlerini ve aileyi de toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin üretilmesinde önemli kurumlar olarak ele almaktadır. Aile toplumun en temel birimidir ve geleneksel anlamda kadın ve erkeğin birlikte yer aldığı kabul edilen bu kurumda kadına ve erkeğe atfedilen roller toplumsal cinsiyet açısından eşitliği yansıtmamaktadır. Bu bağlamda cinsiyet ile ilgili rollerin toplumsal olarak inşa edildiği görüşü çerçevesinde bu temalara çizgi filmlerde nasıl yer verildiğinin incelenmesi önemli bir konu haline gelmektedir.

Çocuklara yönelik çizgi filmlerin pek çok araştırmaya konu olduğu görülmektedir. Bu araştırmada Türkiye’de ulusal ve kablolu yayın yapan tematik çocuk kanallarında yayınlanan ve karakterleri anne, baba, çocuk gibi aile üyelerinden oluşan yerli yapım çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet açısından durumun ne olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çizgi filmlerde yer alan karakterler üzerinden toplumsal cinsiyet ile ilgili kalıp yargıların nasıl yeniden üretildiği ele alınmıştır.

Bu amaç doğrultusunda bu araştırmadaki çizgi filmler anne, baba, kardeş gibi aile üyelerine geniş bir şekilde yer veren, 2019 yılında yayın akışında yer alan ve izlenme oranları yüksek yerli yapım çizgi filmler arasından seçilmiştir. Bu kapsamda TRT Çocuk Kanalı’ndaki Canım Kardeşim ve Biz İkimiz; Minika Çocuk Kanalı’nda Neşeli Dünyam; Cartoon Network Kanalı’nda Kral Şakir çizgi filmlerinin bölümleri incelenmiştir. Çizgi filmlerinin bölümleri seçkisiz olarak atanmış ve internetten izlenmiştir. Seçilen çizgi filmler televizyonda tekrar tekrar yayınlanmakla, güncel ve yüksek izlenme oranlarına sahip olmakla birlikte, internet sitelerinde bu çizgi filmlere ait videoların izlenme sayılarının da oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca bu çizgi filmlerin karakterlerine ait oyuncak, bilgisayar oyunu gibi ürünler piyasada yer almaktadır. İncelenen çizgi filmlerden Canım Kardeşim, Biz İkimiz ve Kral Şakir sinema filmi ya da tiyatro oyunu olarak da karşımıza çıkabilmektedir.

Araştırmanın problemi aile üyelerinin yer aldığı yerli yapım çizgi filmlerde anne (kadın), baba (erkek) ve kız çocuk, oğlan çocuk karakterlerine ait eylemlerin ve özelliklerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını içerip içermediği, içeriyorsa bu kalıp yargıların toplumsal cinsiyet eşitsizliği üzerinden nasıl verildiği oluşturmaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Ana karakterlerin ve yan karakterlerin cinsiyete göre dağılımı nasıldır?
2. Anne ve baba karakterlerinin kamusal alanda bulunma durumları toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde verilmekte midir?
3. Anne ve baba karakterleri hangi günlük yaşam eylemlerini hangi düzeyde gerçekleştirmekte ve hangi kalıp yargılar devreye girmektedir?

4. Anne ve baba karakterleri toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından hangi davranış özelliklerine hangi düzeyde sahiptir?
5. Anne ve baba karakterleri çocuklarıyla iletişimlerinde hangi özellikleri hangi düzeyde üstlenmekte ve bu özellikler toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını içermekte midir?
6. Kız ve oğlan çocuklarının kamusal alanda bulunma durumları toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde mi verilmektedir?
7. Kız çocukları ve oğlan çocukları hangi günlük yaşam eylemlerini hangi düzeyde gerçekleştirmekte ve bu eylemler toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını içermekte midir?
8. Kız ve oğlan çocukları hangi davranış özelliklerine hangi düzeyde sahiptir? Bir toplumsal cinsiyet eşitliği mi ayrımcılığı mı söz konusudur?

1.1.2. Araştırmanın Önemi

Çocukluk çağının bireylerin gelişimi üzerindeki önemi yadsınamaz düzeydedir ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili kavramlar aile, okul, akran ilişkileri ve medya aracılığıyla bu dönemde öğrenilir ve içselleştirilir. Medya araçları genellikle toplumsal değer ve değişimleri yansıtırlar. Bu bağlamda medya iletişim araçları içinde en etkili olan televizyonun yer verdiği programlara ataerkil düşüncenin hâkim olduğu söylenebilir. Bu nedenle çocuklar üzerinde olumlu ve olumsuz etki bırakabilecek çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından analiz edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca ülkemizde son zamanlarda çizgi filmlerin sayı olarak artışı söz konusudur ve çizgi filmler çocuklar arasında hala popülerliğini koruyan ürünlerdir.

Çizgi filmlerin başka bir özelliği de kültürel ve ideolojik özellikler ekseninde önem arz etmesidir. Örneğin ülkemizde yerli yapım çizgi filmlerin tanıtımlarında Türk kültürünü yansıttıkları vurgusunun yapıldığı görülmektedir. Batı ideolojisinin empoze edildiği yayınlardan çocukları 'kurtarmak' gerektiği görüşünün oldukça fazla insan tarafından savunulduğu ve toplumsal değerlerin öğretiminde Türk kültürünün yer aldığı çizgi film içeriklerinin özellikle TRT Çocuk'ta yer aldığı gözlemlenmekte; Türk kültürünü

yansıtan yerli içerik üretmeye önem verilmesi yönünde bir politika izlenmektedir. RTÜK 2016-2020 Stratejik Planı'nda Avrupa Birliği mevzuatına uyum çerçevesinde yayın içeriklerinde Avrupa eserlerine de yer verilmesi öngörülmekte ve yayınlarda yerli yapımlara yer verme zorunluluğu getirilmektedir. Çocuklara yönelik çizgi filmlerin en az %20'sinin Türkçe dilinde üretilmiş yapım olması ve Türk kültürünü yansıtmaları gerektiği belirtilmektedir (RTÜK, 2016). Yerli kültüre bu kadar önem verilmesi geleneksel öğelerin ön plana çıkmasına neden olabilmektedir. Yerli kültürün aktarıcısı olarak görülen ve son zamanlarda sayıca artan yerli yapım çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından değerlendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada dört ayrı çizgi filme yer verilmesi bu çalışmayı diğer çalışmalardan farklı kılmaktadır.

Bu çalışmanın sonuçlarının medya, toplumsal cinsiyet ve çocuklara yönelik yayınlar ile ilgili literatüre katkı sağlayacağı ve bu alanlarda yapılacak araştırmalara yol göstereceği düşünülmektedir.

1.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma, aile (anne, baba ve çocuk) karakterlerine yer verilen yerli yapım çizgi filmlerde yer alan diyalogların ve eylemlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından derinlemesine incelenmesini hedeflemekte olup verilerin analizinde içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır.

İçerik analizi '*Metodolojik araç ve teknikler bütünü, kontrollü yorum yapma, nesnel, sistematik ve nicel yollardan betimleme, önceden belirlenmiş ölçütlere göre inceleme, anlam çıkarma, açık talimatlara göre nicelleştirme işlemi, niteli nicele dönüştüren bir işlem, kavramların ölçülmesi ve belirli bir anlam çıkarılması için kategorilere ayırma*' olarak tanımlanmaktadır (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 21-22).

İçerik analizi yöntemi ile betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler daha derin bir işleme tabi tutulur ve bu analiz sonucunda kavram ve temalar belirlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenerek bir takım sonuçlara ulaşılır (Creswell, 2017, s. 197; Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 239).

Toplumsal cinsiyet ile ilgili araştırmalarda yöntem olarak içerik analizini kullanmak içeriği incelemenin etkilerini ve onu oluşturanların arkasındaki motivasyonları göz önünde bulundurarak teoriyi ortaya koymak açısından özellikle önemlidir (Rudy, Popova, and Linz, 2010).

1.2.1. Veri Analiz Süreci

Verilerin analizi sürecinde çizgi filmlerde yer alan anne, baba, kız ocuk, oğlan ocuk karakterlerinin eylemleri ve diyalogları incelenmiş; araştırmanın problemi ve araştırma soruları çerçevesinde temalara ayrılmıştır. Kodlamalar, verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılmış, analiz edilmiş ve sayısallaştırılmıştır. Sayısallaştırma aşamasında belirlenen kategorilerin ne kadar oranda tekrarlandığı yüzde ve frekans hesabıyla belirlenmiş ve SPSS programıyla tablolar haline getirilmiştir. Her izgi film oluşan kategoriler kendi içinde tekrarlanana kadar izlenmeye devam edilmiştir. Belirlenen kategorilere uygun olan örnekler alıntı yapılarak belirtilmiştir.

Araştırmanın güvenirliği açısından her çizgi film araştırmacı tarafından en az iki kez izlenmiştir. Bunun yanı sıra her çizgi filmde seçkisiz olarak seçilen beş bölüm kapsamında toplam 20 bölüm için veriler başka bir araştırmacı tarafından belirlenen temalar çerçevesinde kodlanmıştır. Miles ve Huberman tarafından (1994) nerilen *Görüş birliği/ (Görüş birliği+Görüş ayrılığı) X 100* formülü kullanılarak kodlayıcılar arasındaki uyuma oranı 0.92 olarak hesaplanmıştır.

1.2.2. Araştırma Kapsamında İncelenen izgi Filmler

Araştırma için seçilen çizgi filmler ulusal yayın yapan TRT ocuk ve şifreli kanal olan Cartoon Network ve Minika ocuk kanallarından seçilmiştir. Minika ocuk ve Cartoon Network tematik ocuk kanalları birden fazla dijital yayın platformunda yer almaktadır. Bu nedenle daha fazla kişiye ulaştıkları düşünülerek çizgi filmler ulusal yayın yapan TRT ocuk kanalı ile birden fazla platformda yer alan şifreli kanallardan yerli yapımlar arasından seçilmiştir.

Araştırmada yer alan Canım Kardeşim, Biz İkimiz ve Neşeli Dünyam çizgi filmleri okul öncesi ve ilkökul çocuklarına yöneliktir. Kral Şakir ise çocukların yanı sıra yetişkinlerin de izleyebileceği bir çizgi film olarak tanıtılmaktadır. TRT Çocuk kanalında yer alan Canım Kardeşim ve Biz İkimiz çizgi filmlerinin bazı bölümleri sayılar, harfler gibi eğitici ve öğretici öğeler de içermektedir. Canım Kardeşim çizgi filminden 30 bölüm, Biz İkimiz çizgi filminden 19 bölüm, Kral Şakir çizgi filminden 21 bölüm, Neşeli Dünyam çizgi filminden 13 bölüm olmak üzere toplam 83 bölüm çizgi film analiz edilmiştir.

İncelenen her çizgi filmde bir anne ve bir baba karakteri yer almakta olup toplamda dört anne ve dört baba karakteri bulunmaktadır. Kız çocuk sayısı altı, oğlan çocuk sayısı ise beştir. Canım Kardeşim çizgi filmde yer alan ve bebek olan oğlan çocuk karakteri dışında tüm çocukların yaşları okul öncesi ya da ilkökul dönemine aittir. Bu anlamda çizgi filmlerde yer alan anne, baba karakterlerinin sayıları eşit olup kız ve oğlan çocuk sayılarının da birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamında incelenen çizgi filmlere ve bölümlere Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Kapsamında İncelenen Çizgi Filmler ve Bölümler

	Canım Kardeşim	Biz İkimiz	Kral Şakir	Neşeli Dünyam
1	Zamanı Durdurmayı Denedin mi?	Uçak Oyunu	Çöp Odası	Hoşgeldiniz
2	Annem Gibi Güzel Olmak İstiyorum	Kız Kulesi	Yemek Savaşı	Paylaşmak
3	Annemize Yardım Edelim	Aile İçi Yardımlaşma	Altın Günü	Büyümek
4	Büyüdüğümde Ne Olacağım?	Yaz Bölümü	Babalar Yarışıyor	Arkadaşlık
5	Mine'nin Uçurtması Kayboldu	Misafirperverlik	İçimde Biri Var	Kaşifler
6	Muhteşem İzciler Kampta	Hediye Alma	Civcivler Firarda	Sonbahar Rüyası
7	Ailemizin Robotu	Galata Kulesi	Şakir'in Rüyası	Pembe Gezegen
8	Ressam Olmak İstiyorum	Kahvaltı	1 Nisan	Küçüldük
9	Yeni Kardeş Geliyor	Gizemli Defter	Şakir'in Kopyaları	Doğum Günü Sürprizi
10	Eyvah Mete Nerede?	Nasıl Yemeli?	Gizemli Komşu	Küçük İzciler
11	Anneler Günü	Çok Bilmiş Arda	Kanepe Krallığı	Evim Evim Güzel Evim
12	Peri Bacalarında Büyük Macera	Ağaç hastalandı mı?	Pembik	Neşe ve Yedi Mutlu
13	Doktor Mine ve Kaptan Beyin	Beş Taş	Lunapark	Kardeşiz Biz
14	Mucit Kardeşim	Çöp Kutusu	Keçce Adam	
15	Bugün Bayram	Sek Sek	Buzdolabı	
16	Kitap Okumak Güzeldir	Serçe	Dinozor Gribi	
17	Bu Nasıl Çalışıyor?	Yıldız Kayması	Kaşıkçı Elması	
18	Fil, At, Şah Mat	Define	Çatı Katı	
19	Dağdaki Kulübe	Orman	Oyun Fuarı	
20	Mine Düzenli Olmayı Öğreniyor		Saç	
21	Bu Paralar Kimin?		Muhtişim İkili	
22	Bahçe Başkanı Mine			
23	Babamın Doğum Günü			
24	Matematik Ne Kadar Kolaymış			
25	Bitmeyen Saklambaç			
26	Canım Kuzenim Onur			
27	Onur Uzay Aracı Yapıyor			
28	Aferin Onur			
29	Neşeli Kekler Gülümseyen Kurabiyeler			
30	Tatil Kampı			

1.2.2.1. Canım Kardeşim

Canım Kardeşim çizgi filmi TRT Çocuk kanalında 2012 yılından beri yayınlanmaktadır. Bu çizgi film Portakal Animasyon grubu yapımıdır. Çizgi film anneleri Lale, babaları Galip ve kedileri Mıncır ile birlikte bahçeli ve tek katlı bir evde yaşayan Mine ve Müge adlı iki kız kardeşin başından geçen olaylar üzerine kuruludur. İlerleyen bölümlerde Mine ve Müge'nin Mete adında bir oğlan kardeşi daha olmuştur. Küçük kardeş Mine anaokuluna, Müge ise ilkokula gitmektedir. Mine zengin bir hayal dünyasına sahip olan ve hayal kurmayı çok seven bir çocuktur. Ablası Müge ile zaman zaman anlaşmazlık yaşamaktadır. Baba karakteri Galip çocuk ruhlu ve çocuklarıyla vakit geçirmekten zevk alan bir erkek portresi çizmektedir. Anne Lale ise daha ciddi ve olgun bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Anne karakterinin mesleği avukatlıktır. Baba işe gidip gelmektedir ancak mesleği belirtilmemektedir. Çizgi filmin bazı bölümlerinde çocukların kuzeni olarak Onur karakteri de yer almaktadır. Bu karakter bilim ve teknoloji ile çok ilgili bir oğlan çocuğu özelliğini taşımaktadır. Bu çizgi filmin 2016 yılında Canım Kardeşim Benim/Uzaylılar mı Gelmiş? Adıyla vizyona giren bir filmi de vardır. Bu çizgi filme dair oyuncaklar da satışa sunulmaktadır.

1.2.2.2. Biz İkimiz

Biz İkimiz çizgi filmi TRT Çocuk kanalında 2012 yılından beri yayınlanmaktadır. Bu çizgi filmin yapımcılığı Siyahmartı Animasyon tarafından yapılmaktadır. Arda ve Ceren anneleri ve babaları ile birlikte bahçeli müstakil bir evde yaşayan ikiz kardeşlerdir. Anaokuluna giden, keşfetmeyi ve öğrenmeyi çok seven biri kız biri erkek bu ikiz kardeşlerin en büyük destekçileri anneleri ile babalar olarak gösterilmektedir. Çizgi filmde çocuk karakterler olan Arda ve Ceren'in günlük olarak yaşadıkları olaylar konu edinilmiştir. Annenin ev hanımı olduğu görülmektedir. Baba karakteri işe gidip gelmekte ancak mesleği belirtilmemektedir. Ayrıca bazı bölümlerin sonlarında çocuklara sayıları öğretme, eş anlamlı sözcükler hakkında bilgi verme gibi konuların ele alındığı kısa bir bölüm de yer almaktadır. Bu çizgi filmin müzikal hali de çocuklarla buluşmaktadır.

1.2.2.3. Neşeli Dünyam

Neşeli Dünyam çizgi filmi Minika Çocuk kanalında 2018 yılında yayına girmiştir. Yerli yapım olan bu çizgi filmde Neşe ve Mutlu adlı iki kardeş anneleri ve babaları ile birlikte büyük bahçesi olan bir evde yaşamaktadır. Çocukların babaları Kenan gökbilimci, anneleri ise öğretmendir. Bir gün arka bahçelerinde uzaydan gelen Mini ve Mani adlı kardeşlerle karşılaşır. Uzaydan geldikleri araçları bozulan biri kız biri oğlan bu iki uzaylı çocuk ile birlikte yaşamaya başlarlar. Aile bireyleri uzaylı çocuklara dünya ile ilgili bilgiler vermektedir. Çizgi film çocukların bu uzaylı kardeşler, anneleri ve babaları ile birlikte günlük hayatta yaşadıkları olaylar üzerinden şekillenmektedir. Bu çizgi filmin henüz 13 bölümü yayınlanmıştır.

1.2.2.4. Kral Şakir

Yetişkinlerin de izleyebileceği bir içeriğe sahip çizgi film Cartoon Network kanalının tek yerli yapımıdır. Yapımcılığını Grafi2000 firmasının yaptığı çizgi film 2016 yılından beri yayınlanmaktadır. Bir apartman dairesinde yaşayan aslan ailesinin modern şehir hayatında yaşadıkları olaylara yer veren çizgi filmdeki ana karakter Şakir adlı çocuktur. Şakir'in babası Remzi, annesi Kadriye ve Şakir'in kız kardeşi Canan da diğer karakterlerdir. Anne Kadriye ev hanımıdır, baba Remzi ise bankacı olarak çalışmaktadır. Filmdeki karakterler hayvan karakterler olup insansı özellikler taşımaktadırlar. Bu çizgi filmdeki çocuk karakterlerin yaşları diğer çizgi filmlerdeki çocukların yaşlarına göre biraz daha büyüktür. Kral Şakir çizgi filminin 2018 yılında Oyun Zamanı, 2019 yılında da Kral Şakir Korsanlar Diyarı adlı sinema filmleri vizyona girmiştir. Ayrıca çocuk kitabı olarak da basılmış olup karakterlerin oyuncak figürleri ve yapbozları da satışa sunulmaktadır.

2. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Bu bölümde araştırmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesi hakkında bilgi verilmiştir. Bu amaçla ilk olarak, toplumsal cinsiyet kavramı açıklanmış; toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, kamusal alan-özel alan, cinsiyete dayalı iş bölümü, aile ve annelik ile babalık kapsamında ebeveynlik rolleri üzerinde durulmuştur. İkinci olarak toplumsal cinsiyet ve medya ilişkisine ardından çizgi filmler ve toplumsal cinsiyet başlığına ve çocuklarda toplumsal cinsiyet gelişimine yer verilmiştir. Son olarak literatür taraması kapsamında alan yazına ilişkin araştırmalara değinilmiştir.

2.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramı

'Cinsiyet' kavramı biyolojik olarak erkek kadın ayrımını anlatırken, 'Toplumsal cinsiyet' erkeklik ile kadınlık arasındaki toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır (Oakley, 2016, s. 5). Kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkların toplumsal inşasına dikkat çeken toplumsal cinsiyet terimi yalnızca bireysel kimliği ve kişiliği içermemektedir. Bu terim, erkekliğin ve kadınlığın kültürel idealleri ile kalıp yargılarını, yapısal düzeyde ise kurumlar ve örgütlerdeki iş bölümünü kapsayacak kadar genişlemiştir (Marshall, 2005, s. 98).

1960'larda ve 1970'lerde gelişen feminist patriarka kuramının en önemli varsayımlarından bir cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki kavramsal ayrışma olmuştur. Feminist kuram biyolojik olarak kabul edilen birçok cinsiyet özelliğinin kültürel ve cinsiyete dayalı iktidar ilişkisinin bir sonucu olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda özel alan olarak nitelendirilen aile ve akrabalık ilişkileri patriarkal sistemin en merkezi alanı olarak belirlenmiş ve daha önce dikkate alınmayan bu alanın varlığı ve cinsiyetler arası eşitsizliği nasıl üretildiği açıklanmıştır (Yarar, 2015, s. 14,15).

Toplumsal cinsiyet kadınlarda ve erkeklerden beklenen bir takım davranışlara (normlara) hitap eder. Toplumsal cinsiyet rolleri biyolojiyi yansıtsa da aslında kültürün güçlü etkisini gösterir. Toplumsal cinsiyet rolleri kültürden kültüre değişmekte ve

zaman içerisinde de değişkenlik göstermektedir (Myers, 2015, s. 316). Toplumsal cinsiyet öncelikle bireylerin bir özelliği değil, toplumların, toplumsal kurumların ve kültürün bir özelliğidir (Bilton ve diğ., 2009, s. 136). Toplumsal kurumlar da tekil bir ataerkil mantığını yansıtmamakta aksine her biri toplumsal cinsiyet hiyerarşilerinin hem yaratıldığı hem de sorgulandığı siyasal süreçlerin ve iktidar ilişkilerinin alanı olarak karşımıza çıkmaktadır (Kandiyoti, 2011, s. 187).

Connell (1987) her toplumda toplumsal cinsiyet farklılıklarının bir dizi erillik ve dişillik özelliklerinden ortaya çıktığını ve yeniden üretildiğini belirtmektedir. Toplumsal cinsiyet erilleri ve dişileri belli toplumsal bağlamlarda birleştiren toplumsal, kültürel ve psikolojik özellikleri kapsamaktadır (Lindsey, 2011, s. 4). Feministler cinsiyete ilişkin özelliklerin kadın-erkek, kamusal-özel, geleneksel-modern gibi ikili karşıtlıklar üzerinden kurulması üzerine eleştiri getirmektedir. Çünkü eril özellikler dişil özelliklerden üstün görülmekte, eril ve dişil arasında bir hiyerarşi oluşturulmaktadır. Bu hiyerarşi eril iktidarı yeniden üretip pekiştirerek eşitsizliğe neden olmaktadır (Kurdoğlu, 2011, s. 109).

Farklı kültürlerdeki cinsiyet rolleri karşılaştırıldığında ya da bir kültürdeki cinsiyet rolleri uzun bir süre incelendiğinde, biyolojik işlevlerden ayrı olarak, cinsiyet rollerine ait özelliklerin durağan olmadığı ve aslında evrensel bir tanımlarının bulunmadığı görülür (Gander ve Gardiner, 2007). Scott (2007) kadınlara ve erkeklere ilişkin uygun rollerin tamamen kültürel inşa yoluyla tamamen toplumsal olarak üretildiğini belirtmektedir. Biyolojik cinsiyetlerinin ötesinde kadınlardan ve erkeklerden farklı rolleri üstlenmelerini beklemek kadınların ve erkeklerin farklı ilgilerinin olmasına, farklı uzmanlık alanları geliştirmelerine ve gündelik hayatlarında farklı etkinlikler geçirmelerine neden olur (Taylor, Peplau ve Sears, 2012).

2.1.1. Toplumsal Cinsiyet İle İlgili Kalıp Yargılar

Kalıp yargı bir grubun hemen hemen tüm üyelerine aralarındaki farklılıkları göz önüne almaksızın aynı karakteristik özellikleri atfederek bir grup insan hakkında genelleme yapmayı anlatır. Kalıp yargılar bazen aşırı genelleştirilmiştir ve doğru olmayabilir. Ayrıca kalıp yargılar değişime karşı direnç gösterir. Kalıp yargı oluşturma duygusal değil bilişsel bir süreçtir (Aronson, Wilson ve Akert, 2012: 752; Myers, 2015: 309).

Bergler ve Six (1972) kalıp yargıları çevreyi anlamlandırma sürecinde karar vermeyi kolaylaştırma işlevine sahip ancak yanlış bilişsel formlar olarak tanımlamaktadır (Akt: Kartarı, 2006, s. 214). Kalıp yargılara dair genellemelerin oldukça önemli bilişsel kısaltmalar olarak değerlendirilmeleri mümkündür ancak kalıp yargıların abartılmış genellemeler olduğu söylenebilir. Bir bireyin kişilik özelliklerine dikkat etmek yerine alışkanlıklara dayanan kalıp yargılarla düşünmek o kişi hakkında yanlış izlenimlere, hatalı inançlara ve haksız sonuçlara varılmasına neden olabilir (Morris, 2002, s. 655).

Toplumsal cinsiyet ile ilgili özellikler doğuştan değildir, kültürel olarak oluşturulur. Kız bebeklerin içlerinde annelik, yumuşaklık, sevecenlik, hamaratlık, oğlan bebeklerin ise savaşçılık, sertlik, alet edevat tamirine yatkınlık vb. tohumları taşıyarak dünyaya gelmediklerini söyleyebilmek için bu özelliklere sahip olan her cinsiyetten de bireyler olmasıdır (Bora, 2011, s. 2). Cinsiyet rollerine yüklenen özelliklerin bir insanın kadın ya da erkek cinsiyetine sahip olmasından kaynaklanmadığı, bireysel farklılıklara bağlı olduğu yorumu yapılabilir.

Kadınlara ve erkeklere ait olduğu düşünülen özellikler eril düşünce tarzını yansıtmaktadır. Bu özellikler hiyerarşik olup bir tahakküm mantığı üzerinden işlemektedir. Buna ek olarak eril düşünce düalizmi içermekte olup zihin/beden, akıl/duygular, us/usdışı, uygarlık/doğa, özne/nesne ikilikleri bu duruma örnek olarak verilebilir. Bu değerlerden birinciler erilliğe, ikinciler dişiliğe atfedilir. Böylece kadınlar, eril değerlerle özdeşleştirilen otorite, kamusal alan, iktidar, politik temsil gibi kavramlardan ve kurumlardan dışlanırlar (Alkan, 1999, s. 73).

Toplumsal cinsiyetin kuramsal olarak kullanılması kadın erkek ikiliği çerçevesinde yer almaktadır (Karkıner, 2015, s. 58). Toplum kadına ve erkeğe cinsiyetleri nedeniyle farklı sorumluluklar, görevler ve roller verir. Ataerkil toplumlarda toplumsal cinsiyet özellikleri olarak kadınlardan duygusal, sezgisel, hassas, çekingen, şefkatli, itaatkâr, bağımlı, iyi huylu, destekleyici, düzenli, çekici, fedakâr, kibar, anlayışlı, pasif ve sabırlı olup özel alanda olmaları beklenir. Erkeklerden beklenen ise akıllı, cesur, kavgacı, dayanıklı, mücadeleci, güçlü, bağımsız, girişken, otoriter, sert, sorumluluk sahibi, başarılı, hırslı olmaları ve kamusal alanda yer almalarıdır. Toplumsal cinsiyet rolleri, cinsiyet ile ilgili kalıp yargıları içerir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının

(stereotipler) erkeklerin ve kadınların tipik ya da ideal karakteristiklerinin genelleştirilmiş bir anlayışı olduğu söylenebilir (Atkinson, Atkinson ve Hilgard, 2012; Zastrow ve Krist-Ashman, 2014). Dünyadaki kültürlerde cinsiyet rolü kalıp yargılarının oldukça benzer özellik gösterdiği söylenebilir (Bee ve Boyd, 2009).

Toplumsal cinsiyet bir kültürde erkekler ve kadınlar için uygun görülen davranışları ve bakış açılarını aktarma sürecidir. Kadınlar ve erkekler hakkındaki kalıp yargılar toplumdaki tüm bireyleri etkilediği için özellikle tehlikeli olarak değerlendirilebilir. Tüm erkeklerin başarılı, güçlü, cesur, atletik liderler olmaları beklentisi içinde olmak; tüm kadınların da tatlı, itaatkâr, güzel olmalarını ve ev işlerini yapmalarını beklemek hem kadınların hem de erkekleri sırtına ağır bir yük yüklemekte ve onları belli kalıplar içinde baskı altına alınmasını sağlamaktadır. Bu durum bireyselliğe ve yaratıcılığa yer bırakmamaktadır (Zastrow ve Krist-Ashman, 2014).

Glick ve Fiske (2001) cinsiyet ayrımcılığının düşmanca ve korumacı olarak iki biçimde olabileceğini ve iki biçim de cinsiyet kalıp yargıları kapsamında oluştuğunu göstermişlerdir. Kötücül olan düşmanca cinsiyet ayrımcılığında kadınların erkeklerden aşağı olduğuna dair kalıp yargılar geliştirilmiştir. İyicil olan cinsiyet ayrımcılığında ise kadınlara yönelik olumlu duygular taşınmasına rağmen kadınların daha zayıf, korunmaya muhtaç, naif olduklarına dair idealize edilmeleri söz konusu olmakta ve kadınlar kötücül cinsiyet ayrımcılığında olduğu gibi sınırlandırılmaktadır. İki durum da kadınlar ile ilgili geleneksel kalıp yargıları meşrulaştırılmasına hizmet etmektedir.

2.1.2. Kamusal Alan ve Özel Alan

Kamusal alan, feodal düzenin yerine liberal ideolojinin geçtiği, bireylerin toplumu ilgilendiren sorunlar üzerinde söz sahibi olduğu, alınacak kararlarda katkı yapma şansına sahip olunan eleştiri ve muhalefet alanının özgürce yapılabildiği alan olarak tanımlanabilir (Cevizci, 1999: 486). Arent (2013, s. 87) özel alanı “*Türün sürekliliğinin yanında bireysel bekaya, yaşamın zorunluluklarına yönelik hal çarelerin bulunduğu ve bunların sağlama alındığı bir alan*” olarak tanımlamaktadır. Kamusal alan ve özel alan ayrımı ataerkil düşüncenin bir sonucu olarak oluşmuş ve kadınlar tarih boyunca kamusal alandan dışlanmış ve özel alanda yer almaya zorlanmışlardır. Özel alanda sorumluluk

verilen kadınların kamusal alandan koparılarak özel alanda tutulmaları söz konusu olmaktadır.

Feminist bakış açısıyla, toplumsal cinsiyeti merkeze alan çalışmalarda kadınların hapsedildiği özel alandan farklı olarak iktidar kullanımına ait olan kamusal alan akılcılığın mekânı olarak düşünülmüştür. Ahlakın merkezi olarak kabul edilen özel alanın ise kadınla özdeşleştirilmesi önce tepkilere sebep olmuş ardından kamusal alana katılım tartışmaları ile bu mekân da kabul görmüştür (Donovan, 2001: 17-20).

Kamusal alan yasaların yapıldığı, politikanın tartışıldığı ve kararlaştırıldığı, vatandaşların siyasete dâhil olduğu bir alandır. Özel alan ise aile ve hane içi alan ile ilgili olup günlük ihtiyaçların karşılandığı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Ailenin reisi olan erkeğin kamusal alanda politika ve siyasete katılımı söz konusuysen, kadınlar ev içinde günlük yaşamsal ihtiyaçlar çerçevesinde çocuk bakımı, yemek, temizlik gibi işlerle uğraşmaktadırlar (Gölgelioğlu, 2011, s. 65).

Feministler özel alana ait mahremiyet kavramının şiddet, istismar ve sömürünün ortaya çıkmasına engel olduğunu ve modern hane halkının evcilik ve annelik ideolojileri sayesinde sürekli bir kadın emeğine dayandığını vurgulamışlardır (Bilton ve diğ., 2009, s. 39). Saldırganlık, girişkenlik gibi özellikler genellikle erkeklere atfedilmekte ve bu özellikler kamusal alanı içeren iş dünyası ve politika hayatında etkin hale gelmelerini sağlamaktadır. Kadına atfedilen uysal, edilgen ve bağımlı olmasına dair özellikler de kadını özel alana yerleştirmekte, çocuk bakımı ve yetiştiricilik rollerini üstlenmesine neden olmaktadır (Günindi-Ersöz, 2015, s. 82).

2.1.3. Cinsiyete Dayalı İş Bölümü

Üretim/yeniden üretim bölünmesi, geleneksel olarak bir işin cinsiyetlere göre bölünmesi anlamına gelir. Sosyalleşme sürecinde oluşan bu ayrışma kadınların ve erkeklerin hangi rolleri üstlenecekleri, hangi davranışlarının toplum tarafından onaylanıp onaylanmayacağı açısından önemli sorunlara ve sonuçlara yol açmaktadır (Günindi-Ersöz, 2015, s. 82). Cinsiyete dayalı iş bölümü ailede başlamakta, görevler toplumsal cinsiyet rolleri özelliklerine göre dağıtılmaktadır.

Parsons çekirdek aileyi sanayileşmiş toplumun taleplerini karşılayacak en donanımlı birim olarak görmekte ve ailede yetişkinlerden birinin evin dışında çalışırken diğerinin evin ve çocukların bakımını üstlendiğini belirtmektedir. Bu durum çekirdek ailede rollerin bu haliyle özelleşmesinin erkeğin evin geçimini sağlayan kişi olarak işlevsel rolü üstlenmesine ve kadının da ev ortamında sevecen ve duygusal rolü üstlenmesine neden olmaktadır (Giddens, 2005, s. 187). Parsons'un bu durumu olumluyan bir şekilde ortaya koyması ve ideal aile örgütlenmesinde kadının ve erkeğin tamamlayıcı rol ilişkileri içinde olmasına feministler tarafından eleştiri getirilmiştir (Görgün-Baran, 2012, s. 413).

Modern dönemde ev kadını denilen yeni bir tipin oluşmuş ve bu tip 'doğru kadın' olarak bir kadınlık normu haline gelmiştir. Çalışan kadın olma rolü ile anne olma rolü çatışan roller olarak değerlendirilmiştir. Cinsiyete dayalı iş bölümünde kadınlar evin içinde olan erkekler de evin geçiminden sorumlu kişiler olarak belirlenmektedir. Kadınlar bir meslek sahibi olsalar da asıl işlerinin evle ilgili olarak kabul edilmesi söz konusudur (Bora, 2011, s. 6). Kadınların yaptıkları işler kadınlığın, esnekliğin ve bakıcılığın doğal bir yan ürünü olarak görülme eğilimindedir. Ev içi işler ve bakım işleri çok fazla emek gerektirse de bu işler görünür ve karşılığı olan işler olarak değerlendirilmemektedir.

Kadınların, ev işlerinin karşılıksız bir emek harcama biçimi olduğunu açığa çıkarıp bunu politik bir sorun olarak gündeme getirmelerinin önündeki başlıca engellerden biri, bu işlerin bir sevgi ilişkisi içinde görülüyor olmasıdır. Kadınlar bu işleri sevdikleri, en yakın oldukları kişiler için yaparlar. Hatta sevginin, aşkın dışı vurulması olarak algılanır bu işlerin büyük bir bölümü. Bu öznel, ele gelmeyen, görünmeyen biçimiyle kadınların karşılıksız emeği "sevgi karşılığı çalışma"dır (Acar- Savran, 2004: 19).

2.1.4. Aile, Annelik ve Babalık

Aile sosyal bir olgudur ve toplumdaki değişimleri yansıtmaktadır. Aile, toplum ile doğrudan ilişkili ve sosyalleşmenin en önemli sağlayıcısı olup aile değerleri kişinin günlük davranışlarıyla doğrudan ilişkilidir (Gürsoy, 2012, s. 203). Feminist bakış açısı aileyi ataerkil kültürün yeniden üretildiği bir kurum olarak değerlendirmektedirler.

Modern aile, anne baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile olarak adlandırılmaktadır. Ailenin günümüzdeki işlevlerinden birisi çocukların sosyalleşmesinden ve gelişiminden sorumlu bir kurum olmasıdır (Bahar, 2015, s. 227). Geçmişte ve günümüzde çocuk bakımında en fazla sorumluluk alan kişiler anneler olmaktadır ve annelik çocukların yalnızca fiziksel bakımını değil, psikolojik, sosyal ve entelektüel gelişiminden sorumlu olmayı gerektirmektedir (Bilton ve diğ., 2009, s. 146). Chodorow (1978) anne olarak kadınların sosyal yeniden üretim alanında önemli aktörler olduğunu ve cinsiyete dayalı iş bölümünün temelini kadınların annelik rolünün oluşturduğunu ve cinsiyete dayalı iş bölümünün de cinsiyet eşitsizliğini yarattığını savunmaktadır.

Nancy Chodorow Anneliğin Yeniden Üretimi (1978) adlı eserinde Freud'un kuramını feminist bakış açısıyla yeniden yorumlamıştır. Cinsiyete dayalı kişiliğin ailenin psiko-dinamiği içinde biçimlendiği tezini savunan Chodorow, cinsiyete dayalı kişilik özelliklerinin örnek olarak erkeklerde bağımsızlık, kadınlarda bağımlılık gibi insanları toplum ve ekonomi içindeki rollerine hazırladığını belirtmekte; özellikle anneliğin yeniden üretimine yönelmektedir. Cinsiyetlere ait işbölümünün kamusal alan ve özel alan olarak ayrılmasını ve kadınların ikincil alan olan özel alanda kalmasını kadınlar üzerindeki baskının temeli olarak görür. Chodorow cinsiyetlere dair kalıp yargıların aile içinde oluştuğunu ve bunun nedenin de cinsiyete dayalı iş bölümü olduğunu iddia etmektedir. Chodorow kadınların başkalarına olan duygusal gereksiniminin daha açık ifade edildiğini dolayısıyla kadının bu yapısının annelik rolüne tamamen uygun olduğunu belirtir. Chodorow birincil ebeveynliğin kadın ve erkek arasında paylaşılması sonucu cinsiyete dayalı ayrımın sona ereceğine inanmaktadır (Donovan, 2013, s. 208-211).

Kadını biyolojik yapısından dolayı sadece üreme ve çocuk bakımı gibi işlere yakıştıran, rasyonel aklı erkeğe, eksik bedeni kadına bağışlayan ataerkil sistem; bu kurgulamayla kadını cinselliğiyle var eder. Üstün erillik, kadınlık ve erkeklik biçimlerinin karşılıklı etkileşimlerini kadının eksik, edilgen kabulüne dayandırarak egemenlik ilişkilerini kadınların üzerinden kavramsallaştırır. Annelik olgusu ve bu bağlamda toplumsal cinsiyet rolleri, ataerkil otoritenin baskısını sürdürmesine devam eden bir ortam oluşturur (Ramazanoğlu, 1998, s. 110). Ülkemizde aile içi ilişkiler incelendiğinde geleneksel değerlerin baskı olması, cinsiyete dayalı ayrımcılık gibi nedenlerden dolayı

kadın erkeğe göre daha düşük bir statüde yer almakta ve karar verme süreçlerine daha az katılmaktadır (Turan, 2011, s. 247).

20. Yüzyılda varlığını sürdüren aile kurumunun temeli olan çekirdek ailede ebeveynler ile çocuklar arasındaki ilişkiler daha duygusal bir içeriğe sahiptir (Giddens, 2010, s. 115).

Batıda 1970’ler sonrasında ortaya çıkarılan ‘yeni baba’ idealinde orta sınıf baba işten eve geldikten sonra özellikle oğlan çocuklarıyla oyun oynamakta, onlara yakınlık göstermekte, hafta sonu onlarla birlikte gezmektedir. Böylece evcillik erkeksileştirilirken erkeklik de paradoksal şekilde erkeklik de evcilleştirilmektedir. Ancak bu durum yüzeysel olmakta, babalar çocuklarına daha arkadaşça davranımlar da bu durum bu kadarla sınırlı kalıyor; bebek bakımı işleri anneye ait olarak devam ediyordu. Babalık kültürü güler yüzlü patriyarkal babalığı temsil etmektedir (Çabuklu, 2007, s. 105).

Günümüzde babalardan çocukların korku duydukları otoriter özelliklerinden öte çocuklarıyla arkadaş, çocukla zaman geçiren ve oyun oynayan, çocuğa bir şeyler öğreten ve yol gösteren ve çocuğun eğitip kendisine model olarak alabileceği ebeveynler olmaları beklenmektedir (Tezel-Şahin, 2007, s. 771). Küreselleşen dünyada günümüz toplumlarının diğer kültürlerin etkilerine daha açık bir hale gelmiştir ve bu bağlamda geleneksel, kültürel inanç ve değerlerle temellenmiş olan annelik-babalık uygulamaları ile modern annelik-babalık uygulamalarının iç içe geçtiği görülmektedir (Sayıl ve Yağmurlu, 2012, 15,16).

2.2. Medya ve Toplumsal Cinsiyet

Kitle iletişimi tüm medya kurum ve ürünlerine işaret eden bir kavram olarak genel anlamda *iletişimle ilgili bilgilerin iletilmesi ve depolanması yoluyla, simgesel malların/formların (yazılı, görsel ve işitsel eserlerin) kurumsal üretimi ve yaygın dağıtımı* olarak tanımlanmaktadır (Thompson, 2013, s. 418). Medya “*Her türlü bilgiyi ve mesajı bireylere ve topluluklara ileten, eğlendirme, bilgilendirme ve eğitime gibi işlevlere sahip olan görsel ve işitsel araçların tümüne verilen isim*” olarak da tanımlanabilir (Çoban, 2013, s. 80).

Kültürel alanı medya tarafından biçimlenen anlam dünyasında, medya tüketimi yoluyla hem sistemi taşıyan ve yeniden üretilen özneler hem de günümüzün post-endüstri toplumuna uyan bir modern dünya inşa edilerek sistem işler kılmaktadır (Kula-Demir, 2004).

Televizyonun artık her eve girmiş olması, kanal sayılarının artması, evde birden fazla televizyon olması ve yaygınlaşan çocuk programları ile çocuk ve televizyon arasında oldukça kuvvetli bir bağ kurulmuş olduğu söylenebilir (Işık, Erdem, Güllüoğlu ve Akbaba, 2007, s. 95). 0-8 yaşları içine alan erken çocukluk dönemi gelişimin en hızlı olduğu dönemdir ve televizyon bu dönemde görselliğe hitap ederek çocukların dikkatini çeken bir uyarıcı olarak karşımıza çıkmaktadır (Atay ve Öncü, 2014, s.69). Günümüzde çocuklar artık tablet ve diz üstü bilgisayarları da kullanılmakta kendilerine yönelik oluşturulan medya ürünlerine bu cihazlardan da ulaşabilmektedir.

Medya toplumun kültürel ve sosyal yapısının belirlenmesinde etkilidir. Ayrıca toplumsal yargıların olumlu ya da olumsuz yönde değişmesinde de etki sahibidir. Medya aracılığıyla oluşturulan popüler kültürün bu etkisi aile içi ilişkilerde, cinsiyet rollerinde ve otoritede önemli değişikliklere yol açmaktadır (Adaçay, 2018, s. 253). Althusser'e göre bir ideolojik aygıt olarak kitle iletişim araçları hem egemen ideolojiyi aktarmakta hem de yeri geldiğinde gerekli düzenlemeleri ve düzeltmeleri yapmaktadır. Toplumsal cinsiyetin inşa edilmesi ve sürdürülmesi süreci de bu kapsamda değerlendirilebilir (Güler, 2014, s. 6027).

İçin-Akçalı (2007) bugün klasik ataerkil aile yapısının anne, baba ve çocuk ilişkisinde iktidar, işbölümü ve toplumla kurulan bağ açısından değiştiği bir dönemden geçildiğini belirtmekte; medyanın günümüz toplumu aile yapılanmasında önemli bir araç olduğunu ve ataerkil aile yapısının 'medyaerkil' bir aile yapısına dönüştüğü yorumunu getirmektedir.

Medya ürünleri kadın olmaya ve kadın olmaya dair pek çok mesaj taşımaktadır. Çocuklar yetişkinler kadar tecrübe sahibi olmadıkları ve zihinsel olarak henüz sınırlı özelliklere sahip oldukları için yetişkinlerden farklı düşünmekte olup olayları ve kavramları yetişkinlerden farklı algılamaktadırlar. Bu nedenle çocuklara yönelik

hazırlanan programların içerikleri daha da önem kazanmaktadır (Alkan-Ersoy, 2009, s. 196). Televizyon rolleri dağıtmakta, oynatmakta ve seyircisi adına konuşmakta olduğundan ve seyircisi adına önceden karar verip seyircinin itirazı söz konusu olmadığından tehlikeli olarak yorumlanmaktadır (Şirin, 2015, s. 30).

Birçok araştırma, televizyon programları, reklamlar ve çizgi filmlerde kadınların erkeklerden daha az yer aldıklarını, düşük statülü bir işe sahip olarak temsil edildiklerini, erkek karakterlerden daha az bilgili kişiler olarak ikinci planda gösterildiklerini ve toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili olarak kalıp yargıları yeniden ürettiklerini ortaya koymuştur (Barner, 1999; Calvert, Kotler ve Zehnder, 2003; Calvert, 1999; Edwin ve diğ., 2012; Eick, 1998, Kalaycı, 2014, Ogletree ve diğ., 2004; Thomson ve Zebrinos, 1995).

Cinsiyetçi ideolojinin bir sonucu olarak erkek rollerindeki çeşitlilik kadın rollerinden daha fazladır. Bu ideoloji erkeği tarih içinde gelişen değişiklikler kapsamında konumlandırırken, kadını tarih dışı ve süreğen olarak görülür ve dolayısıyla değişmez olarak sunulmaktadır (Akt: Kılıcı, 2009: s. 33). Aynı kavramların yeniden üretilmesi alternatif olanın inşasını da engellemektedir.

Medya ürünlerine cinsiyetçi bakış açısının hâkim olmasında kadın medya çalışanı sayısının az olmasının ve içerik üreticilerinin ve karar verici konumda olanların çoğunluğunun erkeklerden oluşmasının bir etken olabileceği düşünülmektedir (Çağlar, 2014). Kadınların içinde bulunduğu yayın organlarında ve kadınlar tarafından yapılan haber ve bilgi aktarımında da cinsiyet kalıp yargıları yeniden üretilebilmektedir. Dolayısıyla erkekler lehine üretilen ataerkil ideolojiyi belirleme bilincinin erkekler ve kadınlar tarafından kazanılması önemlidir (Timisi, 1998, s. 423).

2.2.1. Çizgi Filmler ve Toplumsal Cinsiyet

Günümüzde çocuk dergileri, programları, filmleri, çizgi filmler, video oyunu ve oyuncak karakterleri çocukların serbest zamanlarını doldurmaktadır. Çocuk eğlencesi etiketi taşıyan bu ürünler çocukların bilinçsiz zihinlerini meta pazarı tarafından belirli normlar altında sızılan bir alana dönüştürmektedir. Çocuklar çoğunlukla popüler kültür

ürünlerini belirleyen ideolojik içeriklerle çevrili bir dünyada yaşamaktadır (Aydoğan, 2014, s.66; Parker, 2014, s. 135).

Çocukların 10 yaşına kadar çizgi filmlere karşı ilgileri yüksektir (Cesur ve Parker, 2007). 2011 yılından beri yalnızca çocuklara yönelik yayın yapan tematik kanalların sayısının ve çizgi film çeşitliliğinin artması sonucunda en çok izlenen ve popüler olan çizgi filmlerin sürekli değişmektedir (Hamarat, Işıtan, Özcan ve Karaşahin; İlhan ve Çetinkaya, 2013; RTÜK, 2006).

Birçok çizgi filmde toplumsal cinsiyet eşitliğinden uzak temaların yer aldığı ve çizgi filmlerdeki kadın karakterlerin dezavantajlı durumda olduğu söylenebilir. Örneğin kadın karakterlerin genelde özel alanda, erkek karakterlerin ise kamusal alanda yer aldığı görülmektedir. Birçok çizgi film toplumsal cinsiyete dair kalıp yargılar içermektedir. Dünyadaki en ünlü çizgi film yapımların üretildiği Walt Disney karakterlerinin de bu duruma uygun örneklere sahip olduğu söylenebilir. Bu çizgi filmlerde kadınlar ev içi işlerle uğraşan, ailesine bağlı ve domestik roller kapsamında yer almaktadır. Domestik özelliklere sahip olmayan kadınlara ise kötü, çirkin gibi olumsuz kişilik özelliklerinin atfedildiği görülmektedir (Akt: Baydar, 2013).

Televizyonda erkek çocuklara yönelik programların da ortak özelliklerinin güç odaklı olduğu görülmektedir. Çizgi filmlerde erkekler daha çarpıcı ve baskın olarak canlandırılmakta ve hala diyalogların çoğunu gerçekleştirmekte ve önemli etkinlikleri yürütürken temsil edilmektedir. Güçlü erkek ana karakterler ve onların etrafındaki yan karakterlerin öykülerinden oluşan içerikler mevcuttur. Kız çocuklarına yönelik hazırlanan programların daha çok duygulara seslenen, kıyafet, saç, makyaj gibi gösterişin ön plana çıktığı içeriklerle dolu olduğu yorumu yapılabilir (Işık, Erdem, Güllüoğlu ve Akbaba, 2007, s. 97; Taylor, Peplau ve Sears, 2012, s. 346). Türkiye’de çocuk programcılığında cinsiyetçi bakış açısı yeniden üretilmekte, kadın erkek eşitliği yeterince işlenmemekte ve erkek egemen kültür çocuklara aşılanmaktadır (Şirin, Oktay ve Altun, 2013).

Çocuklara yönelik oldukları için her daim zararsız kabul edilen çizgi filmlerin aslında kapitalist sistemin ve tüketim toplumunun birer ürünü olduğu iddia edilebilir. Bu

çerçevede bu sistemin devamını sağlayacak ideolojik yaklaşımlarda bulunmaları kaçınılmazdır. Ayrıca çizgi filmler sadece kapitalizmin değil pek çok farklı ideolojinin de taşıyıcısı olabilmektedir. Çizgi filmlerin ideolojik birer kitle iletişim aracı ürünü olduklarını destekleyen birçok yorum getirilmiştir (Akt: Özgökbel-Bilis, 2011).

Çizgi filmlerde, bilgisayar oyunlarında, çocuklar ve gençler için hazırlanan diğer kitle iletişim programlarında cinsiyet kalıp yargıların yaygınlığından söz edilebilir. Çocuklar gözlemedikleri cinsiyet ile ilişkili pek çok tepkiyi taklit etmenin ötesine geçerler. Çocukların medya ürünleri ve sosyal çevreleri aracılığıyla cinsiyet açısından taraflı bir bakış açısı edinmeleri ilgilerini ve öğrenme biçimlerini ciddi bir biçimde sınırlayabilir (Berk, 2018, s. 395). Çocuklar genellikle başkalarının davranışlarını ve o davranışların sonuçlarını gözlemleyerek öğrenmektedirler. Sosyal öğrenme kuramında bireylerin, dünyanın kendisinden çok bilişsel temsilcileri ile etkileşimde buldukları ve bu nedenle dünyayı sembolik olarak gördükleri vurgulanmaktadır (Senemoğlu, 2015, s. 224). Sosyal öğrenme kuramı televizyon ve diğer görsel-işitsel teknolojileri özellikle de gerçek dünyaya ait birçok şeyi medya araçları aracılığıyla öğrenen çocuklar açısından önemli gözlemsel öğrenme kaynakları olarak görmektedir (Laughey, 2010, s.44).

2.3. Çocuklarda Toplumsal Cinsiyet Gelişimi

Doğum öncesinden başlayarak ebeveynler çocukların cinsiyetlerine göre beklentilerini oluşturmaya başlamakta ve bebek için yapılan hazırlıklar bebeğin cinsiyetine göre farklılaşmaktadır. Ebeveynlerin bebeklerin kız ya da oğlan olmasına göre iletişimleri de değişmektedir. Örneğin kız çocuklarına daha hassas ve yumuşak davranırken erkek bebeklere daha güçlü ve sert davranılabilmektedir (Alkan-Ersoy, 2014, s. 188-189).

Çocuklar 2 yaşındayken cinsiyet farklılıklarının farkına varmakta; kendilerinin ve ebeveynlerinin cinsiyetlerini bilmekte; 3 yaşındayken cinsiyetin değişmeyen bir özellik olduğu anlamaktadırlar. 4 yaşında cinsiyet rollerini algılamaya başlamakta ve 5 yaşına geldiklerinde de hangi oyuncakların, kıyafetlerin, davranışların vb. hangi cinsiyete uygun olduğunu tanımlayan cinsiyet şemaları oluşturmaktadırlar. Bu cinsiyet şemaları çocukların aileleriyle, arkadaşlarıyla, öğretmenleriyle, oyuncaklarıyla ve çevreleri ile etkileşime girmeleri sonucu oluşur (Woolfok Hoy, 2015, s. 222-224). Çocuklar

toplumsal cinsiyet kimliğini genellikle 2 ila 3 yaşlarında edinirler ve 4 yaş civarında da toplumsal cinsiyet sürekliliği gelişir. 5 ila 6 yaş arasında da toplumsal cinsiyet değişmezliğini anlarlar (Bee ve Boyd, 2009).

Bem, Toplumsal Cinsiyet Şeması yaklaşımı ile çocukların cinsiyet ile ilgili düşünce ve davranışları nasıl kazandığını sosyal öğrenme ve bilişsel gelişim kuramlarını birleştirerek ortaya koymaya çalışmıştır. Ayrıca cinsiyet ayrımcılığına dayanan kültürel özelliklerin değişebileceğinden yola çıkılarak eşitlikçi bir toplumsal cinsiyet düzeninin oluşabileceğini belirtmiştir (Görgün-Baran, 2012, s. 418). Bem, çocukların her iki cinsiyet için de şemalar geliştirdiklerini ve cinsiyet şemalarının çocuğun kadın ve erkekler için neyin uygun olduğuna dair bilgileri sınıflandırmasına yardımcı olduğunu belirtilmektedir (San-Bayhan ve Artan, 2011). Cinsiyet Şeması Kuramı, çocukların ebeveynlerden, öğretmenlerden ve medyadan cinsiyet kategorileri ve rolleri hakkında önemli bilgiler aldıklarını vurgulamaktadır (Bem, 1983).

Çocuklarda toplumsal cinsiyet kalıp yargıları yaş büyüdükçe artmaktadır (Oruç, Haktanır ve Dinçer 2004). Çocuklar yaşla birlikte cinsiyetin sadece fiziksel görünüşle belirlenmediğinin farkına vararak cinsiyetle ilgili bir takım davranışlara dair beklentiler olduğunu anlarlar. Örneğin altı yaşındaki bir çocuk erkeklerin güçlü olduğunu ve ağlamadığını, kızların sessiz ve utangaç olduğunu söyleyebilir. Bu yaşlarda çocuklar cinsiyet ile ilgili kalıp yargılar içeren kesin düşüncelere sahip olmakla birlikte bu düşünceler çocukluğun sonraki yıllarında ve ergenlik döneminde yumuşamaya başlamaktadır (Trawick-Smith, 2013, s. 440).

Çocuklar önce kendilerini sonra da diğer insanları “kadın” ve “erkek” olarak sınıflandırır ve bu sınıflandırmaya göre düşünceler geliştirmeye başlarlar. Bu sınıflandırma ebeveynler, kardeşler, medya gibi pek çok kaynaktan üretilir (San-Bayhan ve Artan, 2011). 0-8 yaşları içine alan erken çocukluk dönemi gelişimin en hızlı olduğu ve toplumsal cinsiyet ile ilgili kavramların öğrenildiği bu dönemde televizyon görselliğe hitap ederek çocukların dikkatini çeken bir uyarıcı olarak karşımıza çıkmaktadır (Atay ve Öncü, 2014, s. 69).

2.4. Alan Yazına İlişkin Bilgiler (Literatür Taraması)

Araştırmanın bu bölümünde çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesine yer veren araştırmalara yer verilmiştir.

Saraç (2018) tarafından yapılan çalışmada TRT Çocuk kanalında yayınlanan Niloya çizgi filminin 20 bölümü araştırmacı tarafından hazırlanan izleme formu ile toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda çizgi filmde geleneksel toplumsal cinsiyet kalıp yargıları pekiştiren karakterlere yer verildiği saptanmıştır.

Ünlü (2017) tarafından yapılan araştırmada TRT Çocuk kanalındaki Rafadan Tayfa, Canım Kardeşim, Maysa ve Bulut, Keloğlan Masalları, İstanbul Muhafızları çizgi filmleri toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmiş ve toplumsal cinsiyet ile ilgili kalıp yargıların hemen her çizgi filmde yer aldığı ortaya çıkmıştır. Çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet bakımından olumlu birtakım iletilere yer vermesine rağmen hemen her karakterde olumsuz davranış özelliği kazandıracak iletilerin mevcut olduğu saptanmıştır. Bu bakımdan aksi örnekleri görmek mümkün olsa da TRT Çocuk kanalının genel anlamda çizgi filmlerinin toplumsal cinsiyet adına eşitlikçi bir anlayışa sahip olmadığı sonucuna varılmıştır.

Özen-Uyar ve Yılmaz (2017) tarafından yapılan çalışmada TRT Çocuk kanalında yayınlanan Niloya, Elif'in Düşleri, Rafadan Tayfa, Keloğlan, İstanbul Muhafızları ve İbi çizgi filmlerinden oluşan toplam 30 bölüm incelenmiştir. Çalışmada Cinsiyet Rollerine İlişkin Doküman İnceleme Formu" kullanılmış ve içerik analizi yapılmıştır. Sonuç olarak incelenen çizgi filmlerin hem kadınlara hem de erkeklere yönelik toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesine neden olacak mesajlar içerdiği belirlenmiştir. Çalışma grubuna alınan çizgi filmlerin, nicelik, etkinlik türü, davranış, kişilik özelliği, iletişim türü, giysi ve eşya rengi gibi unsurlar aracılığıyla toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargıların vurgulanmasına sebep olmaktadır.

Yağan-Güder, Ay, Saray ve Kılıç (2016) tarafından yapılan araştırmada Niloya çizgi filmini toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelemeyi amaçlanmış, çizgi filmin

50 bölümü izlenmiş ve elde edilen veriler içerik analizi yoluyla analiz edilmiştir. Çizgi filmde bulunan karakterlerin, toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargılara uygun davranış ve görünümlere sahip oldukları belirlenmiş olup, çizgi filmin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının üretilmesine katkı sağladığı ortaya çıkmıştır. Çizgi filmde gösterilen yemek yapma, ev temizleme, çocuk bakımı gibi işlerle hep annenin ilgilendiği; araba sürme, bahçe işleri ve hayvanlarla ilgilenme gibi işlerle ise baba ve dedenin ilgilendiği görülmüştür. Yine kız ve erkek çocukların oyun ve oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet kalıplarına uygun olduğu ortaya çıkmıştır.

Kalaycı (2012) tarafından yapılan çalışmada Pepee adlı çizgi filminin 45 bölümü toplumsal cinsiyet eşitliği açısından analiz etmiştir. Bu çizgi filmde yer alan hem kadın hem de erkek karakterlerin; eylemler, renkler ve giyim türleri ile ilgili toplumsal cinsiyet stereotipleri açısından kısıtlı olduğu ve bu çizgi filmin cinsiyetçi bakış açılarını yeniden üreten mesajlar içerdiği sonucuna ulaşılmıştır. Analizler, çizgi filmde gösterilen eylemlerin çoğunun hem erkekler hem de kadınlar tarafından gerçekleştirilebilmesine rağmen, çiçeklerin sulanması, masaya yemek konulması ve bebeğe bakılması gibi yalnızca kadına atfedilen çok sayıda aktivite olduğunu göstermiştir. Araba sürmek, bisiklete binmek veya balon gibi aktivitelerin de erkek karakterlere atfedildiği görülmüştür. Tüm bölümlerde, giyim türleri, duygusal durumlar ve karakterlerin oynadığı oyunlar gibi başlıklarda da cinsiyet eşitsizliği mesajları belirlenmiş, bu çizgi filmin cinsiyet eşitliği açısından iletiler barındırmadığı ortaya konulmuştur.

Keloğlu İşler (2014) yerli yapım çizgi filmleri kültürel açıdan analiz ettiği çalışmasında çizgi filmlerin şiddet içermeden toplumun kurallarını, işleyişini, kültürünü ve normatif olarak nasıl olması gerektiğini de aktardığını ve uyumsallaşmanın bu yolla inşa edildiğini belirtmektedir. Yerli üretim çizgi filmlerde aynı kültürel öğelerin çok kez tekrarlandığını ve “orta sınıf bilincine ait ana akımlaştırılmış ‘milli’ kültür”ün, yoğun olarak üretildiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, çizgi film kahramanları aracılığıyla “çocukların tüketime dair bir kültürü kabullenmeye çağrıldıklarını savunmaktadır.

England, Descartes ve Collier-Meek’in (2011) Popüler Disney Prenses serisinde dokuz filmi cinsiyet rolleri açısından inceledikleri çalışmalarında, prens ve prenses karakterlerini filmlerdeki davranışsal özelliklerine ve olay örgüsüne odaklanarak

incelemişlerdir. Elde edilen bulgular, prens ve prenses karakterlerinin geleneksel olarak erkeksi ve kadınsı karakteristiklerini tasvir etmelerinde farklılık gösterdiğine işaret etmektedir. Cinsiyet rolü betimlemelerinin karmaşık olduğu ve eşitlikçi cinsiyet rollerine yönelik eğilimlerin zamanla doğrusal olarak gitmediği sonucuna ulaşılmıştır. İçerik analizleri, tüm filmlerin en son film olan Prens ve Kurbağa da dâhil olmak üzere, klişeleşmiş stereotipik temsillerini yansıttığını göstermektedir. Her ne kadar hem erkek hem de kadın rolleri Disney Prens çizgisinde zamanla değişmiş olsa da erkek karakterlerin cinsiyet rolleri içinde daha fazla androjenlik ve daha az değişim sergilemekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Hentges ve Case (2012) tarafından yapılan çalışmada, çocuklara yönelik çizgi film yayını yapan tematik kanallardan Disney Channel, Cartoon Network ve Nickelodeon kanallarındaki kadın ve erkek karakterlerinin davranışları toplumsal cinsiyet açısından içerik analizi ile incelenmiştir. Sonuç olarak bu kanallarda daha fazla erkek karakter (yüzde 66) olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak tüm kanallarda kadın ve erkek karakterleri karşılaştırırken toplumsal cinsiyete dair kalıp yargısal davranışlar açısından çok az fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, erkek ve kadın cinsiyete dair kalıp yargısal davranışlar açısından (ör., fiziksel saldırganlık, diğerini kurtarma, şefkat gösterme) kanallar arasında önemli ölçüde farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Disney Kanalı'nda erkek ve kadın karakterler arasında ve Cartoon Network'teki kadın ve erkekler arasında bazı farklılıklar olmasına rağmen, Disney Kanalında resmedilen kadın ve erkek karakterler arasında önemli farklılıklar ortaya çıkmamıştır.

Götz ve diğerleri (2008) tarafından 24 ülkede çocuklara yönelik yayın yapan televizyonlardaki programların incelenmesiyle yapılan araştırmada, ülkelerdeki yayınlarda kadın karakterlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıyla yer aldığı ve kadın karakterlere erkek karakterlere göre daha az yer verildiği ortaya çıkmıştır. Birçok ülkede televizyondaki yayınlarda toplumsal cinsiyet ile ilgili kalıp yargıların yer aldığı sonucuna varılmıştır. Kadınların dünya nüfusunun yarısını oluşturmalarına karşın televizyondaki ana karakterlerin %68'si erkek, %32'si kadındır ve kız çocukları genellikle zayıf temsillerle yer alırken, yaşlı kadın ile kilolu kız temsillerine neredeyse hiç yer verilmediği görülmüştür.

3. BÖLÜM

VERİLERİN ANALİZİ VE BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde çocuklara yönelik çizgi filmlerde anne ve baba ile kız çocuk ve oğlan çocuk karakterleri aracılığıyla toplumsal cinsiyete dair kalıp yargılar belirli temalar ve kategoriler altında incelenmiştir. Önce ana ve yan karakterlerin cinsiyetlerine dair bilgiler sayısal olarak verilmiştir. Sonrasında çizgi filmlerde yer alan anne ve baba karakterlerinin toplumsal cinsiyet kapsamında kamusal alanda bulunma durumları, günlük yaşam etkinlikleri, davranış özellikleri ve çocukla iletişim temaları altında hangi düzeyde, hangi cinsiyetteki karakter tarafından gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Daha sonra kız ve oğlan karakterlerinin toplumsal cinsiyet açısından kamusal alanda bulunma durumları, günlük yaşam etkinlikleri, davranış özellikleri, eylemleri ve söylemleri kapsamında hangi düzeyde hangi cinsiyetteki karakter tarafından gerçekleştirildiğine yer verilmiştir.

3.1. Çizgi Filmlerde Yer Alan Ana Karakterlerin ve Yan Karakterlerin Cinsiyetleri

İncelenen çizgi filmlerdeki karakterler ana karakterler ve yan karakterlere ayrılmış ve cinsiyetlerine göre incelenmiştir. Çizgi filmlerdeki ana ve yan karakterlerin cinsiyetlerine dair bilgiler Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Çizgi Filmlerde Yer Alan Ana ve Yan Karakterlerin Cinsiyetlerine Göre *Dağılımı*

Karakter Türü	Karakter	Kadın		Erkek		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Ana Karakter	İnsan	10	52.6	9	47.4	19	100
	İnsan	20	22	71	78	91	100
Yan Karakter	Objekt	2	13.3	13	86.7	15	100
	Hayvan	3	50	3	50	6	100
	Yan Karakter Toplam	25	22.3	87	77.7	112	100
	Dış Ses	-	0	9	100	9	100

Tablo 2 incelendiğinde ana karakterlerin tamamının insan olduğu görülmektedir. Ana karakterler cinsiyet açısından incelendiğinde kadın ve erkek oranının birbirine yakın

olduğu görülmektedir. Kadınlar %52.6 oranında yer alırken erkekler %47.4 oranında yer almaktadır. Yan karakterler incelendiğinde ise yan karakterlerin insan, obje ve hayvan karakterleri olarak yer aldıkları görülmektedir. İnsan olan karakterlerin %22'si kadın, %78'i erkektir. Buzdolabı, robot, çamaşır makinesi gibi obje formundaki karakterlerin %13.3'ü kadın %86,7'si erkektir. Hayvan karakterlerinin %50'si kadın %50'si erkek olup yan karakterlerin tamamı birlikte değerlendirildiğinde %22.3'ünün kadın, %77.7'sinin erkek olduğu görülmektedir. Buna göre yan karakterlerin büyük çoğunluğunun erkek olduğu ve televizyon, navigasyon gibi cihazlardan gelen dış seslerin tamamının da erkek sesi olduğu tespit edilmiştir. Bu cihazlar teknolojik cihazlardır ve teknoloji ile erkek sesinin ilişkilendirilmesi söz konusu olmuştur. Çizgi filmlerde yan rollerdeki erkek karakterlerin yoğunluğu kadınların yeterince temsil edilmediğini göstermekte, kadınlar açısından eşitsizlik oluşturan bir duruma neden olmaktadır.

3.2. Anne ve Baba Karakterlerine İlişkin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları

Anne ve baba karakterlerine ilişkin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları dört tema altında incelenmiştir. Bunlardan birincisi karakterlerin kamusal alanda yer alma, ikincisi günlük yaşam etkinlikleri, üçüncüsü davranış özellikleri, dördüncüsü ise çocukla iletişim olarak belirlenmiştir.

3.2.1. Anne ve Baba Karakterlerinin Kamusal Alanda Yer Alma Durumları

Toplumsal cinsiyete dair kalıp yargılarda kamusal alanının erkeklere ait bir alan olarak belirlenmesi söz konusuysen, özel alan kadınlara ait olarak görülmektedir. Tablo 3'te anne ve baba karakterlerinin kamusal alanda yer alma durumları gösterilmiştir.

Tablo 3. Anne ve Baba Karakterlerin Kamusal Alanda Yer Alma Durumları

Karakterler	Kamusal Alanda Yer Alma				
	Canım Kardeşim	Biz İkimiz	Neşeli Dünyam	Kral Şakir	Toplam
Anne	4	7	2	5	18
Baba	9	8	3	17	37

Anne ve baba karakterlerinin buldukları mekânlar incelendiğinde tüm çizgi filmler ile birlikte incelendiğinde, baba karakterlerinin (f=37) anne karakterlerden (f=18) daha fazla

kamusal alanda yer aldığı görülmektedir. İncelenen çizgi filmlerde mekânlar büyük ölçüde evin içi ve evin bahçesidir ve tüm karakterler genellikle bu mekânlarda yer almaktadır. Ancak karakterler zaman zaman kütüphane, müze, orman, oyun parkı gibi kamusal alanlarda da bulunmaktadır. Bu mekânlar incelendiğinde baba karakterlerinin anne karakterlerine göre daha fazla kamusal alanda yer aldıkları görülmektedir.

İncelenen çizgi filmlerde evin dışında bir yere gidildiğinde genelde bütün aile üyeleri ile birlikte gidilmektedir ancak babaların zaman zaman anneler olmadan çocuklarıyla da kamusal mekânlarda yer almaları söz konusu olmaktadır. Örneğin Canım Kardeşim çizgi filminde baba kütüphaneye sadece Mine ve Müge ile birlikte gitmiştir. Kral Şakir çizgi filminde ise baba karakteri evin dışındaki çarşı, müze, orman gibi mekânlara genellikle anne karakteri olmadan gitmiştir. Özellikle bu çizgi filmde baba karakteri pek çok kamusal mekânda görünürken anne karakterinin yer aldığı kamusal mekânlar ise daha sınırlıdır.

Kamusal alan olarak anneler genelde yine çocukla ilişkili olarak en fazla oyun parkı gibi alanlarda yer almaktadırlar. Anneler diğer kamusal alanlarda görünmezdir ve babalar tek başına dışarı çıksa da annelerin tek başına bir yerlere gitmeleri oldukça nadirdir. Anneler çoğu zaman özel alan olan evin içinde yer almakta ve en fazla bahçede görülmekte; dışarıya çıkılma durumunda ise baba ve çocuklarla birlikte çıkmaktadır. Babalar iş yeri, müze, kütüphane gibi kamusal alanı temsil eden mekânlarda anne karakterlerden daha fazla bulunmaktadır. Kamusal alanda yer alma anneler için çok az gerçekleşmektedir. Bu durumda kamusal alanda bulunma ile ilgili kadınlar açısından bir toplumsal cinsiyet eşitliliği söz konusu olmamakta ve ataerkil düşüncenin bir sonucu olarak oluşan özel alan kamusal alan ikiliği çizgi filmler aracılığıyla pekiştirilmektedir.

3.2.2. Anne ve Baba Karakterlerinin Günlük Yaşam Etkinlikleri

İncelenen çizgi filmlerde anne ve baba karakterleri tarafından ev içinde ve ev dışında toplumsal cinsiyet kapsamında gerçekleştirilen eylemler günlük yaşam etkinlikleri teması altında belirlenmiştir. Bu tema kapsamında belirlenen eylemlerin hangi oranda anne karakterleri hangi oranda baba karakterleri tarafından gerçekleştirildikleri Tablo 4'te gösterilmiştir. Belirlenen eylemler yemek ile ilgili işleri yapma, ev işi yapma,

bebek bakımı, tamir işleri yapma, gazete/kitap okuma, güç gerektiren iş yapma, çocukla vakit geçirme, ulaşım aracı kullanma, işe gitme/işten gelmedir.

Tablo 4. Anne ve Baba Karakterlerinin Günlük Yaşam Etkinlikleri

Tema	Kodlar (Eylemler)	Anne		Baba		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Günlük yaşam etkinlikleri	Yemek ile ilgili işleri yapma	25	89.2	3	10.8	28	100
	Ev işi yapma	5	71.4	2	28.6	7	100
	Bebek bakımı	22	91.7	2	9.3	24	100
	Tamir işleri yapma	1	7.1	13	92.9	14	100
	Gazete/kitap okuma	9	52.9	8	47.1	17	100
	Güç gerektiren iş yapma	0	0	7	100	7	100
	Çocukla vakit geçirme	6	26.1	17	73.9	23	100
	Ulaşım aracı kullanma	2	8.3	22	91.7	24	100
	İşe gitme/işten gelme	4	23.5	13	76.5	17	100

Anne ve babaların eylemlerinin değerlendirildiği Tablo 4 incelendiğinde yemek ya da pasta pişirme, tabakları taşıma, tabaklara yemek koyma, sofrayı hazırlama ve sofrayı toplama, gibi eylemleri içeren **yemek ile ilgili işleri** yapma eyleminin %89.2 oranı ile en fazla anne karakterleri tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Anne karakterlerinin gerçekleştirdiği en fazla eylemlerden biri de yemek işleri ile ilgili olan eylemlerdir. Evde mutfakta, evin bahçesinde, tatilde, kampa gidilen bölümlerde de yemek hazırlama işini içeren eylemlerin her zaman anneler tarafından yapıldığını görülmektedir. Baba karakterleri bu eylemi %10.8 oranında anne karakterlere göre çok daha düşük bir oranda gerçekleştirmektedir. Ayrıca babalar bu eylemi genelde anne karakterleri gibi yalnız başlarına değil anne ya da çocuklarla birlikte gerçekleştirmektedirler. Babaların bu eylemleri gerçekleştirmesi Canım Kardeşim çizgi filminin bir bölümünde hasta olan anneye yardım için yapılmakta, Kral Şakir çizgi filminde ise anne ve babanın girdiği bir iddia sonucu gerçekleşmektedir. Neşeli Dünyam çizgi filminde ise anne ve baba birlikte kek yapma eylemini gerçekleştirirken babanın bir yumurta koyalım diyerek bu işten anlamadığı ve annenin de onu kırmadan doğrusunu yapmaya çalıştığı şeklinde verilmektedir. Ayrıca Canım Kardeşim çizgi filminde anne rahatsızlandığı için o günlük kız çocuklarla birlikte yemeği hazırlayan baba bu eylem içinde hiç gösterilmemiş, sofraya hazır bir şekilde ekrana gelmiştir. Bu

durum kalıp yargılara ve ataerkil yapıya uygun olarak babanın yemek ile ilgili işlerle hiç ilişkilendirilmediği mesajını taşımaktadır. Tüm baba karakterlerinin yalnızca zorunlu durumlarda bu işi gerçekleştirdikleri, günlük yaşamın doğal akışı içindeki eylemlerde yemek ile ilgili işleri yapmadıkları görülmektedir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun bir şekilde yemek yapma eylemi kadınlarla ilişkilendirilmektedir.

Ev işi olarak değerlendirilen temizlik yapma, bulaşık yıkama, çamaşır yıkama gibi eylemlerin de yemek ile ilgili işlerde olduğu gibi daha çok %71.4 oranında anneler tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Baba karakterlerinin bu eylemleri gerçekleştirmeleri %28.6 oranında olup ev işleri ile ilgili eylemleri baba karakterleri, anne karakterlerinden daha az yapmaktadırlar. Bu eylemi baba karakterlerinden sadece Kral Şakir çizgi filmindeki baba karakteri gerçekleştirmiş; baba küçümseyen bir şekilde ev işlerinin kolay olduğunu belirtip anne ile iddiaya girerek bu eylemleri yapmıştır. Diğer babalar ev işlerini yaparken görülmemektedir. İncelenen çizgi filmlerde yemek ile ilgili işlerde olduğu gibi ev işlerini yapma da ataerkil yapıya ve kalıp yargılara uygun olarak annenin sorumluluğunda bir iş olarak temsil edilmekte; bu işlere babaların günlük eylemlerinde doğal bir şekilde yer verilmemektedir.

Bebek bakımı eylemi bebeği kucağında taşıma, bebek ile ilgilenme, bebeği besleme gibi eylemleri içermektedir. Bebek karakterinin bulunduğu tek çizgi film Canım Kardeşim çizgi filmidir. Bu çizgi filmindeki oğlan karakter henüz bebektir ve bakımı anne tarafından yapılmaktadır. Hatta evin kedisi da anne karakterinin kendisine baktığını belirtmiştir. Bebek bakımı eylemini de %91.7 oranında yüksek düzeyde annenin gerçekleştirdiği görülmektedir. Baba karakterinin bu eylemi gerçekleştirmesi % 9.3 olup baba bu eylemle ilgili çok az görülmüştür. Anne karakteri hemen her sahnede evin bebeğini kucağında taşımakta ya da bebeğin arabasını sürmektedir. Baba, bebekle ilgilenme davranışını çok az sayıda bir kere bebeğin arabasını sürerek, bir kere de bebeği kucağında tutarak gerçekleştirmiştir. Bu çizgi filmde bebek bakımından sorumlu kişi anne karakteri olarak temsil edilmektedir. Bu çizgi filmde bebek bakımı ile ilgili eylemleri, bebeğin ebeveynleri olarak anne ve baba karakterleri birbirine eşit düzeyde gerçekleştirmemektedir. Bebek bakımından asıl sorumlu kişi toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun bir şekilde anne karakteri olarak temsil edilmektedir.

İncelenen çizgi filmlerde **tamir işleri yapma** ile ilgili eylemleri daha fazla gerçekleştiren kişilerin %92.9 oranında baba karakterleri olduğu görülmektedir. Anne karakterlerinin bu eylemi gerçekleştirme oranı %7.1'dir. Canım Kardeşim ve Neşeli Dünyam çizgi filmlerindeki baba karakterlerinin ayrıca kendilerine ait atölyeleri ve tamir aleti çantaları vardır. Bozulan araba, uçurtma vb. hep babalar tarafından tamir edilmektedir. İncelenen çizgi filmlerde sadece Canım Kardeşim çizgi filminde anne karakteri bir kere baba eline çekiçe vurduğu için ona doğum gününde sürpriz yapmak amacıyla babanın yerine tamir eylemini gerçekleştirmiştir. Tamir işlerinin de toplumsal cinsiyet ile ilgili kalıp yargılar çerçevesinde erkeklere atfedilmesi söz konusu olmaktadır.

Gazete ve kitap okuma eylemleri %52.9 anne karakterleri, %47.1 baba karakterleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu eylemin anne ve baba karakterleri tarafından gerçekleştirilme oranlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Bu eylemler açısından bir eşitlik söz konusudur.

Ancak bu durum belirlenen başka bir eylem olan **güç gerektiren iş yapma** durumunda değişmektedir. Arabayı itirme, valizleri taşıma, odun kesme, kanepa taşıma eylemleri içeren güç gerektiren iş yapma eylemlerin tamamının baba karakterleri (%100) tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu eylemlerin erkeklerin kas gücü açısından güçlü oldukları algısını oluşturmak ve bunu pekiştirmek için gerçekleştiği yorumu yapılabilir. Çünkü bu eylemlerin hiçbiri anne karakterleri tarafından gerçekleştirilmemiştir.

Çocukla oyun oynama, onlara kitap okuma gibi eylemleri içeren **çocukla vakit geçirme** olarak belirlenen eylemleri baba karakterlerinin gerçekleştirme oranı %73.9, anne karakterlerinin gerçekleştirme oranı ise %26.1 olup baba karakterlerinin anne karakterlerine göre çocuklarıyla daha fazla vakit geçirdikleri görülmektedir. Bebek bakımının çok büyük ölçüde anneler tarafından gerçekleştirilmesine rağmen babalar daha büyük çocuklarla annelere göre daha fazla ilgilenmektedir. Bebek bakımı anne sorumluluğunda gösterilirken, babaların çocuklarla ilgilenmesi ve onlarla vakit geçirmeleri söz konusudur. Ataerkil sistemde çocukla ilgilenme yalnız annenin sorumluluğunda görülürken, günümüzde değişen babalık rolleri kapsamında çocuklarıyla vakit geçiren babaların çizgi film karakterlerine de yansıtıldıkları görülmektedir. Baba karakterlerinin çocuklarıyla vakit geçirmesi olumlu olsa da bu

durum diğer bulgular ile birlikte değerlendirildiğinde, incelenen çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet eşitliğine dair bir bakış açısından söz etmek pek mümkün görünmemektedir. İncelenen çizgi filmlerin oldukça idealize edilmiş ve sorunsuz dünyasında babalar da çocuklarıyla ilgilenen, onlarla eğlenceli vakit geçiren karakterler olarak temsil edilmektedir. Ayrıca çocukla vakit geçirme, baba karakterlerinin anne karakterlerinden daha fazla sahnede yer almalarını sağlamakta; baba karakterlerini daha ön planda ve görünür kılmakta olduğu şeklinde de değerlendirilebilir.

Araba, motosiklet, karavan kullanma gibi eylemleri içeren **ulaşım aracı kullanma** eylemi incelendiğinde anne karakterler için bu oran %8.3; baba karakterler için %91.7 olup anneler belirgin şekilde baba karakterlerinden daha az ulaşım aracı kullanma eylemi içinde görülmektedir. İncelenen çizgi filmlerde bir yerden bir yere araçla gidilmesi durumunda eğer baba karakter sahnede yer alıyor ise aracı kesinlikle baba karakterinin kullandığı görülmektedir. Hatta Canım Kardeşim çizgi filminde baba sıcak hava balonunu bile kullanmıştır. Anne karakterlerinin ise araba kullanma eylemi ile ilişkilendirilmediği yorumu yapılabilir. İncelenen tüm çizgi filmlerde anneler yalnızca iki kere araç kullanırken görülmüşlerdir. Bunlardan biri Canım Kardeşim çizgi filminde Mine karakterinin hayalinde gerçeklemiştir. Mine, annesi organlar ile ilgili bilgi verirken hayal kurmuş ve bir vücudun organlarının içine giren aracı annesinin kullandığını hayal etmiştir. Anne karakteri tarafından gerçek anlamda araba kullanımının bir kere Kral Şakir çizgi filminde gerçekleştiği görülmektedir. Baba karakteri hasta olup bir dinozora dönüştüğü için anne arabayı zorunlu olarak kullanmış diğer bir deyişle anne arabayı kullanmaya mecbur kalmıştır. Biz İkimiz çizgi filminde de diğer çizgi filmlerdeki gibi bir yere gidildiğinde arabayı hep baba karakteri kullanmaktadır. Bu çizgi filmde de ulaşım aracı kullanma baba ile ilişkilendirilmektedir. Annenin bu eylem ile ilgisi kurulmamaktadır. Örneğin çocuklar bir bölümde baba karakteri olmadan anneleri ile Kız Kulesi'ni ziyarete gitmeye karar vermişler ve oraya da araba ile değil vapur ile gitmişlerdir. İncelenen çizgi filmlerde ulaşım aracı kullanma (çoğunlukla araba) eylemi baba karakterleri dolayısıyla da erkekler ile ilişkilendirilen bir eylem olarak gösterilmektedir. Anne karakterlerinin bu eylem ile ilgili temsillerinin çok az olması toplumsal cinsiyet eşitliği açısından değerlendirildiğinde kadınlar açısından oldukça dezavantajlı bir durum oluşturmaktadır. Kadınların yemek, ev işleri, bebek bakımından sorumlu tutulmalarının ve ulaşım aracı kullanırken oldukça düşük bir

oranda görülmelerinin, özel alan ile ilişkilendirilmelerini pekiştirdiği yorumu yapılabilir. Kadınların özel alanda yer almalarının normalleştirildiği ve araba kullanırken görülmemelerinin kamusal alan ile bir bağlarının olmadığına dair bir mesajı taşıdığı yorumu yapılabilir.

İncelenen çizgi filmlerde **işe gitme ya da işten gelme** eylemi baba karakterleri tarafından %76.5 oranında, anne karakterleri tarafından %23.5 oranında gerçekleştirilmiştir. İncelenen çizgi filmlerinde tüm babaların bir mesleği vardır. Babaların iş yerleri mekân olarak çizgi filmlerde yer almamakla birlikte günün bazı saatlerinde baba karakterinin evde olmamasının babanın iş yerinde olduğu anlamını taşıdığı yorumu yapılabilir. Babalar günün başında işe gitme ya da günün sonunda işten dönme eylemlerini gerçekleştirmektedir. Yalnızca Neşeli Dünyam çizgi filmindeki gökbilimci olan baba işe giderken görülmemektedir ancak onun da bir çalışma odası vardır ve gün içinde teleskopuyla uzayı, yıldızları ve gezegenleri izlemektedir. Tüm anne karakterleri ise çoğunlukla günün her saatinde evde ya da bahçede çocukların yanındadır. Anneler işe gitme ve işten dönme eylemlerini gerçekleştirirken çok az görülmektedir. Neşeli Dünyam çizgi filmindeki annenin öğretmen, Canım Kardeşim çizgi filmindeki annenin avukat olmasına rağmen anne karakterlerinin meslek sahibi olmalarının işe gitme ya da işten gelme eylemini gerçekleştirmelerinde etkili olmadığı görülmektedir. İncelenen çizgi filmlerde işe gitmenin erkeklere ait bir eylem olduğu algısının oluşturulduğu görülmektedir. Burada Parsons'un amaçsal ve araçsal rollerine ilişkin bir değerlendirme yapılabilir. Anne amaçsal ev içi rolleri, baba araçsal ev dışı rolleri yerine getirmekte ve bir işbölümü çerçevesinde toplumsal cinsiyet eşitliği açısından bir ayrımcılık oluşmaktadır. Bu işler birbirini tamamlamakta ancak ataerkiyi pekiştirmektedir. Bu şekilde cinsiyete dayalı bir iş bölümü kapsamında evin geçiminden baba, ev içi işlerden ise anne sorumludur mesajı verilmektedir.

Günlük yaşam etkinlikleri teması kapsamında belirlenen eylemler incelendiğinde yalnızca gazete ya da kitap okuma eylemi anne ve baba karakterleri tarafından birbirlerine oldukça yakın düzeyde gerçekleşmiş; diğer eylemler anne ya da baba karakterlerden birine atfedilebilecek düzeyde gerçekleştirilmiştir. Çünkü bir eylemin bir cinsiyetteki karakter tarafından yapılıyorsa diğer cinsiyetteki karakter tarafından çok az yapıldığı görülmektedir. Anne karakterlere atfedilen eylemlerin yemek ile ilgili işleri

yapma, ev işi yapma, bebek ile ilgilenme olduğu görülmektedir. Babalara atfedilen eylemler tamir işleri yapma, güç gerektiren iş yapma, çocukla vakit geçirme, ulaşım aracı kullanma ve işe gidip işten gelmedir. Günlük işlerin cinsiyetlere bağlı olarak paylaşılmış olduğu görülmektedir. Ayrıca anne karakterlerine atfedilen yemek yapma ve ev işi yapma eylemlerinin baba karakterleri tarafından yapılması doğal bir şekilde gelişmemiştir. Aynı şekilde baba karakterlerine atfedilen ulaşım aracı kullanma eyleminin de anne karakterleri tarafından doğal bir şekilde gerçekleştirilmediği görülmektedir. Bu durum gündelik hayatta iş bölümünün toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına göre oluşturulduğunu göstermekte ve çizgi filmlerde verilen bu mesaj toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretilmesine yol açmaktadır.

3.2.3. Anne ve Baba Karakterlerinin Davranış Özellikleri

Bu tema için anne ve baba karakterlerinin eylemleri ve söylemleri birlikte analiz edilmiştir. Bu tema kapsamında belirlenen özellikler düzenli ve temiz olma, dış görünüme ve güzelliğe önem verme, duygusal olma, domestik olma, kendine güvenme, yönlendiren kişi olma, problem çözen kişi olma, bilgili olma, bilim ve teknoloji ile ilgili olma, komik/eğlenceli olma ve çocuk ruhlu olmadır. Bu özelliklerin hangi cinsiyetteki ebeveyn tarafından hangi oranda temsil edildiği belirlenmiş, Tablo 5’te gösterilmiştir. İncelenen çizgi filmlerden belirlenen davranış özelliklerine uygun örnekler verilmiştir.

Tablo 5. Anne ve Baba Karakterlerinin Davranış Özellikleri

Tema	Kodlar (Özellikler)	Anne		Baba		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Anne ve baba karakterlerinin davranış özellikleri	Düzenli ve temiz olma	12	85.7	2	14.3	14	100
	Dış görünüme ve güzelliğe önem verme	16	76.2	5	23.8	21	100
	Duygusal olma	27	71	11	29	38	100
	Domestik olma	35	94.6	2	5.4	37	100
	Kendine güvenme	0	0	33	100	33	100
	Yönlendiren kişi olma	18	31.6	39	68.4	57	100
	Problem çözen kişi olma	5	19.2	21	80.8	26	100
	Bilgili olma	12	29.3	29	70.7	41	100
	Bilim ve teknoloji ile ilgili olma	9	18.4	40	81.6	49	100
	Eğlenceli olma	0	0	12	100	12	100
Çocuk ruhlu olma	0	0	9	100	9	100	

İncelenen çizgi filmlerde **düzenli ve temiz olma** ilgili özellikleri anne karakterlerinin %85.7 oranında, baba karakterlerin ise %14.3 oranında sergilediği görülmektedir. Anne karakterleri düzenli ve temiz olmaya önem veren karakterler olarak karşımıza çıkmakta; düzenli ve temiz olma ile ilişkilendirilmektedir. Anne karakterleri Canım Kardeşim çizgi filminde olduğu gibi dağınık olma ile ilgili çocukları uyarmakta, çocuklardan dağıttıkları nesnelere toplamalarını beklemektedir. Biz İkimiz çizgi filminde anne karakteri kız çocuğu toprağın altından çıkardığı sandığı çıkarınca ‘*Önce sil istersen.*’ demekte, Neşeli Dünyam çizgi filminde anne karakteri evin dağınıklığı karşısında ‘*Bu evin hali ne böyle!*’ tepkisini vermekte ve Kral Şakir çizgi filminde anne karakter ‘*Misafir gelecek akşama. Ortalığı batırmayın.*’ ifadelerini kullanmaktadır. Baba karakterleri düzenli olma ve temizlik olma özelliği ile ilişkilendirilebilecek söylemlerde çok az bulunmaktadırlar. Canım Kardeşim çizgi filminde düzenli olması istenen kız çocuğuna baba ‘*Düzenli olmanın hayatımızı ne kadar kolaylaştırdığını anlamışsındır böylece.*’ ve Neşeli Dünyam çizgi filminde anne bir günlük evden gittiğinde babanın ‘*Umarım etrafı çok fazla dağıtmazlar*’ diyalogları örnek verilebilir. İncelenen çizgi filmlerde temiz ve düzenli olmaya önem verme annelere atfedilebilecek bir özellik olarak yorumlanabilir. Annelerin sergilediği bu özellik daha çok, özel alan olarak değerlendirilen evin düzenine ve temizliğine ait söylemlerde ortaya çıkmaktadır. Düzenli ve temiz olma tüm bireyler açısından önemli bir özellik olarak ele alınabilecek olmasına rağmen özel alanın sorumlusu olarak gösterilen anneler, evin düzenini sağlama bağlamında düzene önem veren karakterler olarak temsil edilmektedir. Böylece kadınların bir kez daha özel alan ile olan bağlarının pekiştirilmiş olduğu söylenebilir.

Dış görünüşe/güzelliğe önem verme özelliği anne ve baba karakterleri açısından incelendiğinde anne karakterlerinin %76.2 oranı ile bu özelliği daha çok göstermiş olduğu görülmektedir. Baba karakterleri için bu özelliği sergileme oranı %23.8’dir. Anne karakterleri dış görünüşe ya da güzelliğe önem verme davranışı ile ilişkilendirilmektedir. Anneler dış görünüş, güzellik, süsleme ile ilgili eylemleri ve diyalogları baba karakterlerine göre daha fazla gerçekleştirmişlerdir. Örneğin Kral Şakir çizgi filminde anne karakteri kuaföre gidip saçını yaptırdığında insanlar saçını beğenmediğinde mutsuz olur, saçını bir kutu ile saklamaya çalışır. Saçı başkaları tarafından beğenildiğinde ise ‘*Ayy, güzel mi gerçekten*’ diyerek mutlu olur. Ayrıca

babaların dış görünüşe ve güzelliğe önem verme ile ilgili söylemleri kendileri ile ilgili değil; anneler ve kız çocukları ile ilgili olduğu görülmektedir. Örneğin Canım Kardeşim çizgi filminde baba *'Anneniz size yakışan en güzel kıyafetleri seçti. Tebrikler Lale'ciğim.'* der. Dış görünüş ve güzellik ile ilgili özelliklerin annelere atfedilmesi de söz konusudur. Canım Kardeşim çizgi filminde kız çocuğunun annesine *'Ben de senin gibi güzel olmak istiyorum. Sen ne güzel olmuşsun. Ben hiç güzel değilim.'* dediği ve aynı çizgi filminde baba karakterinin, anne için otomatik saç yapıcı icat edeceğini söylediği, Kral Şakir çizgi filminde kuaförün anneye süper bir saç yapacağını ifade ettiği ve baba karakterinin *'Annenizin saçını övün. Kadınlar böyledir. Yeni saçlarını övmeniz gerekir.'* diyaloglarında olduğu gibi annelere dış görünüş ve güzellik ile özellikler atfedilmekte ve anneler dış görünüşe ve güzelliğe önem veren karakterler olarak temsil edilmektedir. Babaların dış görünüşe ve güzelliğe önem verme diyalogları incelendiğinde bu özelliğin kendileri ile ilgili olmadığı görülmektedir. Baba karakterleri özellikle anne ya da kız çocuklarına bir söylemde bulunmaktadır. Örneğin Canım Kardeşim çizgi filminde baba karakteri bayramda kız çocuklara yeni kıyafet aldıklarında çocukların çok güzel olduklarını belirtmesi bu duruma örnek olarak verilebilir. İncelenen çizgi filmlerde kadınların dış görünüşe ve güzelliğe önem vermeleri ve bu özelliğin erkekler tarafından da onlara atfedilmesi kadınların güzellik ile ilişkilendirilmelerine neden olmakta ve bu durum toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır. Kadınların güzellikleri ile ön plana çıkmaları ve değer kazanmaları ataerkil sistemin bir düşüncesidir.

Duygusal olma duyguları gösterme ve ifade etme özellikleri ile birlikte belirlenmiştir. İncelenen çizgi filmlerde anne karakterleri duygularını gösterme ve ifade etme ile ilgili özellikleri %71 oranında gerçekleştirmiş ve anneler daha duygusal olan karakterlerle temsil edilmişlerdir. Anneler heyecanlanma, korku, şaşırma, kızgınlık, endişelenme duygularını yaşarken görülmekte ve annelerin duygusallaşıp ağlamaları da söz konusu olmaktadır. Örneğin Neşeli Dünyam çizgi filminde anne karakteri uzaylıları görünce heyecandan bayılmıştır. Anne karakterler çocuklar ortamdan uzaklaştıklarında ya da kaybolduklarında endişelenmişler, Canım Kardeşim çizgi filminde çocuklar anneler günü için annelerine sürpriz yaptıklarında anne: *'Ay çocuklar çok duygulandırdınız beni. Ağlamamak için zor tutuyorum kendimi.'* demiş ve sonra da duygusallaşarak

ağlamıştır. Kral Şakir çizgi filminde de anne karakteri saçının berbat olduğunu belirtip ağlamaya başlamıştır. Anneler zaman zaman babalara ve çocuklara karşı kızma duygusu içinde de gösterilmektedir. Baba karakterlerinde duygularını gösterme ve ifade etme %29 oranında gerçekleşmiş; bu durumda duygusal olma özelliğine anne karakterlere göre daha az sahip olmuşlardır. Babaların duyguları anneler kadar çeşitli değildir. Babaların duygusal olma durumlarına örnek olarak Kral Şakir çizgi filminde korkulu hikâye yarışması düzenlenmesi ve baba karakteri de dâhil olmak üzere oradaki herkesin korkması verilebilir. Yine aynı çizgi filmde baba hayalet görür ve korkar. Canım Kardeşim çizgi filminde de bebeklerini olacaklarını öğrendikleri gün baba karakterinin çok heyecanlı olduğu görülmüştür. Annelerin yaşadığı duygulara benzer şekilde çocuklarla ilgili durumlar da babaların da endişelenme duygusu içinde oldukları görülebilir ama bu durum annelere göre daha az gerçekleşmekte çünkü babalar bu duyguyu yaşamaktan öte bir an önce problemi çözüm bulmaya çalışırken görülmektedir. Ayrıca anneleri sakinleştirmek de babalara düşmektedir. Dolayısıyla duygusallıkla ilişkilendirilebilecek karakterler anneler olmaktadır. Anne karakterleri ile baba karakterleri arasında duygularını ifade etme ve söyleme kapsamında belirlenen duygusal olma özelliği açısından oldukça büyük bir fark olduğu görülmektedir. Anne karakterleri duygusal olma özelliği ile daha çok ön plana çıkmaktadır. Kadınların erkeklere göre daha duygusal oldukları ve erkeklerin ise rasyonelliği temsil etmelerine dair toplumsal cinsiyet kalıp yargısının yeniden inşa edildiği; erkeklerin duygusal olma özelliğini sergilemede sınırlandırılmalarının da söz konusu olduğu görülmektedir.

Domestik olma özelliği ev ve ev içi işler ile ilgili olma kapsamında bir kavram olarak ele alınmıştır. Anne ve baba karakterlerinin söylemleri incelendiğinde annelerin eylemleri gibi söylemlerinin de büyük ölçüde yemek ve ev işlerine dair olduğu görülmektedir. Ev içi işlerle ilgili olarak pek çok eylemi gerçekleştiren anne karakterleri diyaloglarında da yemek ve ev işlerine ilişkin ifadeler kullanmaktadırlar. Aile üyelerini yemeğe çağırma, yemek ya da pasta yaptığını belirtme, evi temizleme, çamaşırları yıkama gibi ev işleri ile ilgili söylemlerin tamamının annelere ait olduğu görülmektedir. Örneğin Canım Kardeşim çizgi filminde anne karakterinin '*O kadar yorulmuşum ki bütün evi baştan sona sildim süpürdüm, çamaşır, bulaşık, yemek derken azıcık uzanayım dedim uyuyakalmışım.*' ve Biz İkimiz çizgi filminde anne karakterinin '*İyi ki*

büyük sepet almışım. Çamaşırları taşımak çok kolay oldu. ifadeleri annelerin ev işleri ile ilgili söylemlere örnektir. Kral Şakir çizgi filminde anne karakteri *‘İki ayağım bir pabuca girdi görmüyor musunuz? Hem yemek hem temizlik yetişemiyorum.’* der. Neşeli Dünyam çizgi filminde anne karakterinin çocuklarından Mini ve Mani adlı uzaylı karakterlerinin hangi yemekleri sevdiklerini öğrenmelerini rica etmesi annelerin ev işi ile ilgili söylemlerine örnek olarak verilebilir. Baba karakterlerinin ev ve yemek işleri ile ilgili ifadeleri anne karakterlere göre oldukça azdır. Bunlardan biri Kral Şakir çizgi filminde iddiayı kaybettiği için evin temizliğini babaya yaptıracaklarını söyleyen annenin söylemine karşı baba karakterinin *‘Ev işlerinden nefret ediyorum!’* şeklinde yüksek sesle kurduğu cümledir. Diğeri ise Canım Kardeşim çizgi filminde ev işlerinden yorulan anne için babanın *‘Keşke ona (anneye) daha fazla yardım edebilsek.’* söylemidir. Bu ifadeler ev ve yemek işlerinin tamamen annelerin sorumluluğunda olduğunu ve babaların bu işlere ancak ‘yardımcı’ olabileceklerini belirtmektedir ve bu eylemi yapmalarında ya da kendi deyimleriyle yardımcı olmalarındaki engel belirtilmemektedir. Aslında bu durum ev işlerinin tamamen annenin sorumluluğunda olduğu düşüncesinin bir yansımasıdır ve ev içi işlerin ebeveynler tarafından doğal bir şekilde paylaşılması gereken işler olması söz konusu bile olmamaktadır. Bu ifadelere ek olarak baba karakterlerinin cümlelerinde ev ve yemek ile ilgili işleri anne karakterlere atfettikleri görülmektedir. Canım Kardeşim çizgi filminde baba elini kesen anneye o çok istediği mutfak robotunu almayı önerir. Biz İkimiz çizgi filminde baba, annenin ünlü sosuyla hazırladığı sandviçi yediğini söyler. Kral Şakir çizgi filminde baba akşama anneden brokoli yapmasını isteyeceğini belirtir. Bütün bu ve benzeri söylemler çizgi filmlerinde domestik olma özelliğini taşıyan kişilerin anneler olduğunu ve bu özelliğin de onlara atfedildiği durumunu oluşturmaktadır. İncelenen çizgi filmlerde yemek ile ilgili işleri yapan, ev işleri ve bebek bakımı eylemlerini büyük ölçüde gerçekleştiren anne karakterleridir. Bunun yanı sıra anneler domestik olma özelliği ile de karşımıza çıkmaktadır. Bu eylemleri yaparken gösterilmelerinin yanı sıra anne karakterlerinin söylemlerinin de domestik olma özelliğini içeren ev işleri ile ilgili olduğu görülmektedir. Buna ek olarak baba karakterlerinin söylemlerinde de anne karakterlerinden bu özelliği göstermelerinin beklenmesi söz konusudur. Bu özellik açısından çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadın temsillerinin aleyhinde

sonuçlanacak şekilde yeniden üretildiği ve kadın karakterlere yoğun bir şekilde özel alan ile ilişkili davranış ve özellikler atfedildiği görülmektedir.

İncelenen çizgi filmlerinde babalar **kendine güvenme** özelliğini %100 oranında taşımakta ve kendilerine güvenme özelliğine sahip karakterler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Annelerin kendine güvenme ile ilgili ifadelerine rastlanmamıştır. Baba karakterlerinin kendine güvenme ile ilgili söylemlerine örnek olarak Canım Kardeşim çizgi filminden örnek olarak baba karakterinin *'Babanızla ne kadar gurur duysanız azdır, ne kadar da becerikliyim.'*, *'Ben buraları avucumun içi gibi bilirim Lale. Buradan Amerika'ya bile gözlerimi kapatıp gidebilirim.'*, *'Babanız gelmiş geçmiş en büyük satranç ustalarındandır. Devam etsem dünyanın en büyük satranç şampiyonu olabilirdim.'* ifadeleri verilebilir. Bu çizgi filmde buna benzer ifadeler baba karakteri tarafından sıkça tekrar edilmektedir. Burada zaman zaman güldürü unsuru söz konusu olsa ve bu durum babaya çocuksu bir özellik kazandırsa da baba karakteri kendisine oldukça güvenmekte ve buna gerçekten inanmaktadır. Anne ve kız çocuklar da bu durumu hoş görüyle karşılamaktadır. Yine Biz İkimiz çizgi filmde babanın çocuklarla oyun oynarken *'Belki bir gün bizi bile yenebilirsiniz.'* söylemi kendine güvenme özelliğine bir örnek olarak gösterilebilir. Neşeli Dünyam çizgi filmde baba karakteri oğlan karakterinin boyunu bir kumanda ile eski haline getirmeye çalıştıklarında *'Onun boyunu en iyi ben bilirim.'* der ve oğlunun boyunu eski haline getirme eylemini kendisi gerçekleştirir. Kral Şakir çizgi filmde de baba kendisine güvenen bir karakter profili çizmektedir. Çözülmesi gereken bir olay olduğunda baba karakteri genellikle *'Biz çok zekiyiz. Biz muhteşem dedektifleriz. Bugünün kahramanı biz olmalıyız.'* şeklinde ifadeler kullanmaktadır. Baba karakterleri gerçekleştirdikleri eylemlerde kendilerine güvendiklerini diğer karakterler ile aralarında geçen diyaloglarda belirtmektedirler. Anne karakterlerinin ise kendine güvenme teması altında yer alacak ifadeleri bulunmamakta hatta Neşeli Dünyam çizgi filmde anne karakteri başka bir kadının yaptığı kurabiyeyi yediğinde: *'Bu çok güzel. Benim kurabiyelerim niye böyle lezzetli olmuyor.'* dediği ve üzüldüğü görülmektedir. Bu çizgi filmdeki anne karakteri, kadınlar tarafından en fazla gerçekleştirilen yemek yapma eyleminde bile kendisini yeterli görmediğini ifade etmektedir. Bu bağlamda bu tema ile ilgili olarak baba karakterleri özgüven sahibi kişiler, anne karakterleri ise daha mütevazı karakterler olarak

gösterilmektedir. İncelenen çizgi filmlerde baba karakterleri toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun bir şekilde erkeklerden beklenildiği gibi kendine güvenen karakterler olarak temsil edilmektedirler. Baba karakterleri kendilerini ve yaptıkları eylemleri abartmaktadır. Ancak anne karakterlerinin kendine güvenme ile ilgili hiçbir söylemlerinin bulunmamasının oldukça dikkat çekici olduğu yorumu yapılabilir. İncelenen çizgi filmlerin kendine güvenme özelliğinin tamamen erkeklere ait bir özellik olduğu mesajı taşımakta olduğu ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin üretilmesine katkıda bulunduğu söylenebilir.

Yönlendiren kişi olma karakterler arasında geçen diyaloglarda, bir karakterin sonraki eyleme yön vermesi ya da eylemin yapılmasını sağlaması ya da son kararı vermesi olarak belirlenmiştir. Buna göre baba karakterleri %68.4 oranında, anne karakterleri %31.6 oranında yönlendirme yaptıkları ve baba karakterlerinin daha fazla yönlendiren kişi oldukları görülmektedir. Örneğin *Canım Kardeşim* çizgi filminde babanın çocuklarla girdiği diyaloglarda çocukların eylemlerine yön vermesine örnek olarak *'Yemeğimizi yiyip hemen resim yapmaya başlayabiliriz.'*, *'Haydi bakalım herkes görev başına!'* ifadeleri verilebilir. Biz *İkimiz* çizgi filminde baba karakterinin Galata Kulesi'ni ziyaret ettiklerinde *'Yukarı çıkmak için beni takip edin.'* demesi, Neşeli Dünyam çizgi filminde babanın çocukların eylemlerine yön veren *'Koş Mutlu, 2 tabak daha getir ve annene de uzaydan misafirlerimiz olduğunu söyle.'* ve *'Bugün yağmur var çocuklar. Görünüşe göre bugün evdesiniz. Dışarıya çıkmayın.'* ifadeleri ve Kral Şakir çizgi filminde babanın *'Sen yolun karşısına geç çabuk. Dürbünle sokağı gözetle. Biz de şu uçurtmayı alalım.'* şeklindeki ifadeleri de örnek olarak gösterilebilir. Yönlendirme yapma ifadeleri akıl verme ve öneride bulunmaya dair ifadeleri de içermektedir. *Canım Kardeşim* çizgi filminde babanın kızına *'Çok güzel düşünmüşsün ama hiç de kolay değil. Başka bir şey düşünmelisin.'* ifadesi ve yine babanın kurabiye satarak mahalledeki yaşlı kadına yardım etmeyi önermesi buna örnek olarak gösterilebilir. Bu ifadeden sonra anne ve çocuklar kurabiye yapmaya başlamışlardır. Anne karakterlerinin yönlendirme içeren ifadelerinin daha çok çocukların bakımı ve ev işleri ile ilgili eylemlerle ilgili olduğu görülmektedir. Örneğin *Canım Kardeşim* çizgi filminde anne karakterinin *'Haydi bakalım hava serin olmaya başladı. Ödevine içeride devam ederiz Mügeciğim.'* ve *'Bunu da hallettiğimize göre haydi doğru yatağa.'* ifadeleri örnek

olarak verilebilir. Biz İkimiz çizgi filminde anne çocukların odasına girdiğinde ‘*Haydi bakalım uykuya.*’ ve ‘*Bugün nefis bir vişne reçeli yapacağım. Siz de bana yardım edeceksiniz der. Hadi bakalım çocuklar doğru vişne toplamaya marş marş!*’ ifadeleri ile yönlendirme yapmıştır. *Neşeli Dünyam* çizgi filminde de ‘*Hadi hepiniz uyuyun artık*’ diyerek çocukların uyuması gerektiğini belirtmiş, Kral Şakir çizgi filminde de annenin oğlan karakter hastalanınca babaya ‘*Çabuk arabayı getir Remzi, hastaneye gidiyoruz.*’ ifadesini kullanmıştır. İncelenen çizgi filmlerde baba karakterlerinin yönlendirme yapmalarının yanı sıra son kararı veren ifadeler kullandıkları da görülmektedir. Babalar bir yere gidildiğinde eve dönme zamanına karar veren ya da herhangi bir eylemin devam edeceğine ya da biteceğine dair karar verici kişiler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Anne karakterlerinin girdikleri diyaloglarda son kararı veren bir ifade kullanmadıkları görülmektedir. Eylemlere daha çok yön veren ve son kararı veren kişilerin baba karakterlerinin olduğu görülmektedir. Baba karakterlerinin yönlendirme yapma özelliği ile anne karakterlere göre daha büyük oranla temsil edilmeleri diğer karakterler üzerindeki otoritelerini pekiştirdikleri şeklinde yorumlanabilir. Bu durum toplumsal cinsiyet eşitliği açısından olumsuz olarak değerlendirilmektedir.

Problem çözen kişi olma çizgi filmlerdeki olay örgüsü içinde gelişen problem durumlarına çözüm getirme kapsamında belirlenmiştir. Problem çözmeye, bir problemin olduğunun farkına varma ve bu problemin çözümüne yönelik bir eylem ya da söylemde bulunma ve sonunda problemin çözülmesi süreçleri ile birlikte tanımlanabilir. Problem çözmeye beceri gerektiren bir süreç olarak nitelendirilebilir. İncelenen çizgi filmlerde baba karakterleri %80.8 gibi büyük bir oranda problem çözmeye özellikleriyle ön plana çıkmakta; baba karakterlerine, anne karakterlerine göre daha fazla problem çözen kişiler olarak yer verildiği görülmektedir. Anne karakterlerinin problem çözen kişi olma oranının %19.2 olduğu görülmektedir. Babalar ortaya çıkan sorunları çözen karakterler olarak temsil edilmektedir. Örneğin *Canım Kardeşim* çizgi filminde kaybolan bir çantayı sahibine ulaştırma durumunda baba problemi çözerek çantanın sahibine ulaşmasını sağlar. Ayrıca kitap okuma konusunda zorlanan kızının bu sorunu için kızları kütüphaneye götürerek bu problemi çözen kişi de baba olmuştur. Biz İkimiz çizgi filminde oyun oynayan çocuklar yaptıkları uçağı uçuramadıkları sorunu ile karşılaştıklarında baba: ‘*Güç kollarınız eksik kalmıştır.*’ diyerek iki koluyla onları havaya kaldırarak uçurarak bu sorunu çözer. *Neşeli*

Dünyam çizgi filminde baba, boyu devasa bir şekilde uzayan oğlan karakterini bir kumandayı kullanıp eski haline getirerek bu önemli soruna bir çözüm bulur. Kral Şakir çizgi filminde de babanın oğlunu canavardan kurtarması ya da oğlunun korku duygusunu yıkarak onu hiçbir şeyin korkutamamasını sağlaması babaların problem çözücü özelliklerini ön plana çıkardıkları eylemlere örnek olarak gösterilebilir. Çizgi filmlerdeki anne karakterlerinin problem çözme özellikleri incelendiğinde bu süreci daha çok kişilerarası sorunları çözmek için ön plana çıkardıkları yorumu yapılabilir. Neşeli Dünyam çizgi filminde araları bozulan iki kardeşin arasındaki problemin çözümünü sağlayan anne olmuştur. Biz İkimiz çizgi filminde de anne oyun parkındaki oyuncakların hepsi dolu olduğunda çocuklar için sek sek çizerek bu sorunu çözüm getirmiştir. Ancak yine de anne karakterleri baba karakterleri kadar problem çözücü olarak yer almamaktadır. Hatta anne karakterlerinin baba karakterlerinden problemi çözme beklentisi içinde olduklarını göstermeleri de söz konusu olmaktadır. Canım Kardeşim çizgi filminde kızlar ormanda kaybolduğunda anne, babadan kızları bulmasını beklemiştir. Yine Kral Şakir çizgi filminde kız çocuk karakteri kaybolduğunda anne ‘Çabuk Canan’ı kurtarın!’ diyerek probleme babanın bir çözüm getirmesini beklemiştir. Anne karakterlerinin problemin çözümünü babalardan bekleme durumu problem çözme özelliğinin baba karakterleri ile özdeşleştirilmesini daha da vurgulamaktadır.

Problem çözme akıl yürütmeyi de gerektiren bir durum olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda babalar ortaya çıkan problemler karşısında akıl yürütme stratejilerini de kullanmışlardır. Buna örnek olarak Canım Kardeşim çizgi filminde babanın bahçelerinde bir çanta bulduklarında sahibine ulaşmak için çantada telefon numarası olduğu konusunda akli yürütmesi verilebilir. Kral Şakir çizgi filminde kaybolan civcivleri bulmaya çalıştıkları sırada baba yerde bir ip görür ve civcivlerin bu ipi beraberlerinde götürdükleri konusunda akıl yürütür. Baba karakterleri problemleri akıl yürütme becerileri ile birlikte kullanırken diğer bir anlamda akılları sayesinde problemleri çözerken, annelerin akıl yürütme ile ilgili herhangi bir diyalogları bulunmamaktadır. İncelenen çizgi filmlerde problem çözenin baba karakterlerine atfedilmesinin yanı sıra problem çözme akıl gerektiren bir süreçtir ve akli kullanma, akıllı olma özelliğinde de baba karakterlerinin ön plana çıktığı yorumu yapılabilir. Bu durum toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin inşasına katkıda bulunmaktadır.

Bilgili olma özelliği bir konuda bilgi verme, bir konu hakkında açıklama yapma diyalogları kapsamında belirlenmiştir. Anne ve baba karakterleri açısından incelendiğinde baba karakterlerinin (%70.7) bu özellik ile ilgili anne karakterlerden (%29.3) daha fazla öne çıktıkları görülmektedir. Babaların diyaloglarında pek çok konuda açıklama yaparak bilgi vermeleri, tanımlamalar yapmaları hatta zaman zaman terminoloji kullanmaları ve bilimsel bilgi vermeleri de söz konusu olmaktadır. Bu durum babaların bilgi sahibi kişiler olarak görünmelerini sağlamaktadır. Bu duruma örnek olarak Canım Kardeşim çizgi filminde baba karakteri mesleklerle, robotlarla, fotoğrafçılık, satranç, Peri Bacaları ile ilgili bilgi veren, telefonun nasıl çalıştığına dair ses ve titreşim kavramlarıyla ilgili terminolojiyi kullanarak açıklama yapan kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Biz İkimiz çizgi filminde baba karakteri Galata Kulesi'nin tarihi ile ilgili bilgi vermekte, Neşeli Dünyam çizgi filminde baba uzay, doğa, ağaçlar ile ilgili bilgi vermekte, Kral Şakir çizgi filminde baba sözcüklerin tanımlarını yapmaktadır. Öte yandan pek çok konuda bilgi veren karakterler olan babalar aynı zamanda çocuklar tarafından bilgi kaynağı olarak da görülmektedir. Çocuklar bilgi alma amacıyla zaman zaman baba karakterlerine danışmaktadır. Canım Kardeşim çizgi filminde kız çocuk babasından ödevi için yardım istemekte; Biz İkimiz çizgi filminde Galata Kulesi'ndeki kuşlarla ilgili bilgi almak isteyen çocuklar yine babalarına danışmaktadırlar. Anne karakterlerinin bir konu hakkında bilgi vermeleri nadiren gerçekleşmektedir. Canım Kardeşim çizgi filmindeki anne karakteri mutfak robotu ve vücudumuzdaki organlarla ilgili bilgi verdiği görülmektedir. Biz İkimiz çizgi filminde anne kuşlarla, meyve ağaçları ve Kız Kulesi ile ilgili bilgi vermiştir. Ancak annelerin bilgi verme diyalogları sırasında genellikle babaların sahnede yer almaması dikkat çekici bir durum olarak yorumlanabilir. Eğer ortamda baba karakteri varsa bilgi veren kişi baba olmaktadır. Neşeli Dünyam ve Kral Şakir çizgi filmlerinin incelenen bölümlerinde anne karakterlerinin herhangi bir konu hakkında bilgi verme olarak değerlendirilebilecek söylemlerine rastlanmamıştır. Çocuk karakterlerin de herhangi bir konuda bilgi almak için baba karakterlere yaptıkları gibi anne karakterlerine soru sormaları ya da danışmaları söz konusu olmamıştır. İncelenen çizgi filmlerde baba karakterlerinin problem çözme becerilerine sahip olma özelliğine benzer olarak bilgili olma özelliği ile de anne karakterlerinden daha fazla temsil edildikleri görülmektedir. Erkeklerin bilgili olma özelliği ile fazlasıyla ön plana çıkmaları ve bu özellik açısından anne

karakterlerinin baba karakterleri ile eşit düzeyde temsil edilmemeleri, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından oldukça olumsuz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bilim ve teknoloji ile ilgili olma özelliği karakterlerin teknolojik ve bilimsel aletleri kullanmaları, bir şey icat etmeleri ve diyaloglarında bilim ve teknoloji ile ilgili söylemlerde bulunmaları sonucu belirlenmiştir. Bu özelliğin baba karakterleri tarafından gerçekleştirilme durumu %81.6 olup anne karakterleri tarafından gerçekleştirilmesi yalnızca %18.4'tür. Evin içinde ve dışında gerçekleştirilen eylemlerde baba karakterlerinin anne karakterlerine göre çok daha fazla teknolojik ve bilimsel aletleri kullandıkları görülmektedir. Teleskop, fotoğraf makinesi, navigasyon, diz üstü bilgisayar, hesap makinesi, dürbün gibi teknolojik ve bilimsel kategorisinde kabul edilen aletleri baba karakterleri anne karakterlerden çok daha fazla kez kullanmaktadırlar. Ayrıca anne karakterlerinin kullandığı teknolojik ve bilimsel aletlerin çeşitliliği de baba karakterlerine göre oldukça azdır. Biz İkimiz çizgi filmde anne karakterleri fotoğraf makinesini kullanarak çocukların fotoğrafını çektiği, Neşeli Dünyam çizgi filmde anne bir kere çocukların tableten nereye gittiğini takip ettiği, Kral Şakir çizgi filmde de annenin bir kez telsiz kullandığı görülmektedir. İncelenen çizgi filmlerde baba karakterleri araştırmaya önem vermektedir. Canım Kardeşim çizgi filmde baba karakteri icatlarından bile söz etmektedir. Neşeli Dünyam çizgi filmde de baba teleskopla gökyüzünü incelemekte ve bir meteor görmeyi ummaktadır. İncelenen çizgi filmlerde teknoloji ve bilim ile ilgili olma baba karakterlerinin en çok öne çıkan özelliklerinden birisidir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun olarak bilim ve teknoloji ile ilişkilendirilen karakterler babalar olmuştur. Bu özellik ile ilgili olarak anne ve baba karakterlerinin bu özelliği sergileme durumları karşılaştırıldığında toplumsal cinsiyet eşitliğinden bahsedilemeyecek düzeyde bir fark bulunmaktadır.

Eğlenceli olma özelliği ile ilgili olarak, incelenen çizgi filmlerde babalar komik, şaka yapan karakterler olarak karşımıza çıkmakta ve eğlenceli olma özelliğini annelere göre çok daha fazla taşıdıkları görülmektedir. Bu özellik ile ilgili davranışların tamamı (%100) baba karakterleri tarafından gerçekleştirilmekte; annelerin eğlenceli olma özelliğini taşımadıkları görülmektedir. Örneğin Biz İkimiz çizgi filmde baba şaka yaparak çocukları güldürmekte, onları kucağına alıp havaya kaldırarak eğlenmelerini sağlamaktadır. Kral Şakir çizgi filmde baba 1 Nisan şakaları yapmakta ve bir bölümde

lunaparka giderek çocuklarla birlikte eğlenmektedir. Canım Kardeşim çizgi filminde baba meddah olup hikâye anlatarak çocukları eğlendirmekte ayrıca davul çalarak eğlenceli olma ile ilgili eylemleri gerçekleştirmektedir. Neşeli Dünyam çizgi filmindeki baba karakteri de çocuklar uzaya gittiklerinde ‘*Umarım orada eğleniyorlardır.*’ diyerek eğlenmeye önem verdiğini belirtmektedir. Eğlenceli olma özelliğinin anne karakterleri tarafından hiç sergilenmemektedir. Bu durumda annelerin ciddi ve olgun karakterler olarak temsil edildikleri yorumu yapılabilir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun olarak kadınların özellikle de annelerin ciddi olmasına dair bir beklenti içinde bulunduğu söylenebilir. Bu beklentiye uygun olarak da anne karakterleri eğlenirken temsil edilmemişlerdir. Aynı zamanda eğlenceli olma özelliği baba karakterlerinin çocukları ile birlikte vakit geçirmelerini kolaylaştıran bir özellik olarak da değerlendirilebilir.

İncelenen çizgi filmlerde özellikle Canım Kardeşim, Kral Şakir ve Neşeli Dünyam çizgi filmlerindeki baba karakterlerinin **çocuk ruhlu olma** özelliklerine sahip oldukları da görülmektedir. Bu özelliğin tamamı (%100) babalar tarafından sergilenmektedir. Bu özellik annelerin söylemlerinden de anlaşılmaktadır. Örneğin Canım Kardeşim çizgi filminde anne karakteri babaya: ‘*Galip dikkat et. Ah Galip! Çocuk gibisin gerçekten...*’ demesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Başka bir bölümde anne karakteri babaya çok tatlı yediği için kızmakta; baba da ‘*Çocuklar şeker yiyorsa ben neden tatlı yiyemiyor muşum?*’ diyerek kendisini çocuklarla bir tutmaktadır. Kral Şakir çizgi filminde baba karakteri sürekli video oyunu oynamaktadır ve bir bölümde üst komşusuna ‘*Sonuçta siz de çocuk ruhlusunuz bizim gibi. Komedyenmişsiniz de eskiden. Severiz biz sizi hatta isterseniz bundan sonra bizimle takılabilirsiniz.*’ der. Eğlenceli olma ve çocuk ruhlu olma özellikleri babaların davranışlarında daha az bir sınırlama ile karşı karşıya olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Babalar istediklerinde bilgili, bilim ve teknoloji ile ilgilenen, problem çözen ve yönlendirme yapan ve kendilerine güvenen kişiler olmakta, gerektiğinde de eğlenceli ve çocuk ruhlu olmaktan kaçınmamaktadır. Bu bağlamda baba karakterleri anne karakterlerine göre davranışlarında daha özgür karakterler olarak temsil edildikleri yorumu yapılabilir.

3.2.4. Anne Baba Karakterlerinin Çocuklarıyla İletişim Kurma Özelliklerinin İncelenmesi

Anne ve baba karakterleri aracılığıyla toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ortaya koymak amacıyla belirlenen diğer temalardan biri ebeveyn olarak çocuklarıyla kurdukları iletişimdir. Bu tema kapsamında arkadaş gibi olma, öğüt verici olma, uyarıda bulunma, geleneksel değerleri aktarma kodları belirlenmiştir. Anne ve baba karakterlerinin çocuklarıyla kurdukları iletişimin toplumsal cinsiyet ile ilgili belirlenen rol ve davranış özellikleri ile ilişkili olduğu yorumu yapılabilir. Çocukla iletişim özellikleri açısından hangi ebeveynin hangi özelliğe hangi oranda kadar düzeyde sahip olduğu incelenmiş, bu özellikler Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6. Anne ve Baba Karakterlerinin Çocukla İletişim Kurma Özellikleri

Tema	Kodlar (Özellikler)	Anne		Baba		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Anne ve baba karakterlerinin çocuklarla iletişim kurma özellikleri	Arkadaş gibi olma	3	17.7	14	82.3	17	100
	Öğüt verici olma	30	66.7	15	33.3	45	100
	Uyarıda bulunma	11	91.7	1	8.3	12	100
	Geleneksel değerleri aktarma	7	77.8	2	22.2	9	100

Anne ve baba karakterlerinin çocuklarla olan iletişiminde **arkadaş gibi olma** özelliğini baba karakterleri %82.3 oranıyla anne karakterlerinden daha fazla taşımaktadırlar. Anneler için bu oran %17.7'dir. Anne ve baba karakterlerinin ev içi ve ev dışı etkinlikleri incelendiğinde baba karakterlerinin anne karakterlerine göre çocuklarla daha fazla vakit geçirdiği belirlenmiştir. Babalar çocukla vakit geçirme etkinliklerini zaman zaman çocuklara kitap okuyarak ama en çok da onlarla oyun oynayarak gerçekleştirmektedirler. Bu eylemlerin gerçekleşmesi sırasında oluşan diyaloglar çocukların ve babaların birlikte eğlenceli vakit geçirdiklerini ve bu yönde arkadaşça bir iletişim içinde olduklarını göstermektedir. Oyun çocuk için başlı başına eğlenceli bir etkinliktir. Baba karakteri ile de bu eğlenceli, keyif veren etkinlik paylaşılmaktadır. Babaların komik, eğlenceli ve çocuk ruhlu olma gibi davranış özellikleri de babaların çocuklarla oyun oynamalarını kolaylaştırmakta; çocuklarıyla eğlenceli bir iletişim kurmalarında başarılı olmalarını sağlamakta ve arkadaşça bir iletişim içinde olmaları

söz konusu olmaktadır. Annelerin çocukların oyun etkinliklerine katılması nadiren gerçekleşmektedir. İncelenen çizgi filmlerde annelerin içinde bulunduğu eğlenceli vakit geçirme süreci babanın da aynı ortamda olduğu zamanlarda birlikte gerçekleşmektedir. Annelerin çocuklarla bireysel olarak eğlenceli vakit geçirmelerine çok sık yer verilmemektedir. Eğlenceli vakit geçirme sürecinde gerçekleşen arkadaşça iletişim çok büyük ölçüde yalnızca baba ve çocuklar arasında geçmektedir. Bu özelliğe uygun örneklerden biri Kral Şakir çizgi filminde baba ile oğlan çocuğunun birlikte sık sık video oyunu oynaması verilebilir. Biz İkimiz çizgi filmindeki baba karakteri de çocukların oyunlarına katılmakta, onlarla eğlenceli zaman geçirmektedir. Canım Kardeşim çizgi filminde de baba kızları salıncakta sallarken, onlarla kovalamaca oynarken ve eğlenirken görülmektedir. Günümüzde değişen babalık rollerine uygun olarak baba karakterleri çocukları ile iletişimlerinde arkadaş gibi olma özelliğine sahiptir. Anne karakterleri ise baba karakterleri gibi çocukları ile arkadaş gibi olma özelliği ile temsil edilmemektedirler. Anne karakterlerinin baba karakterlerine göre daha ciddi karakterler olması bu özelliği sergilemelerini engellediği yorumu yapılabilir.

İncelenen çizgi filmler daha çok küçük yaştaki çocuklara hitap etmekte olup anne karakterlerinin %66.7 oranıyla, baba karakterlerinin %33.3 oranında çocuklarla iletişimlerinde **öğüt verme** olarak değerlendirilecek ifadeler kullanmaları söz konusu olmaktadır. Anne karakterlerin baba karakterlere göre daha fazla öğüt vermekte olduğu ve dolayısıyla çocuklarıyla ilişkilerinde öğretici olma yönünde bir rol üstlendikleri görülmektedir. Örneğin Canım Kardeşim çizgi filminde anne karakterinin '*Vücudunuza çok iyi bakmanız gerekir.*', '*Fazla şeker yemeyin hasta olursunuz.*', '*Tamam artık üzülme Mineciğim. Belki ödevini veremedin ama bu olanlar sayesinde iyi bir ders almış oldun.*', '*İstedığımız her şey olacak bir kural yok canım kızım.*' şeklindeki söylemleri öğüt verme olarak nitelendirilmiştir. Biz İkimiz çizgi filminde annenin '*Artık arkadaşınızı daha fazla yalnız bırakmayın.*', Neşeli Dünyam çizgi filminde yine '*Sağlıklı beslenerek büyürsün.*', Kral Şakir çizgi filminde '*Glüten zararlı. Bir kere de pathcan yiyecekseniz sağlıklı beslenirsiniz.*' şeklindeki söylemleri annelerin öğüt verme ifadelerine örnek olarak verilebilir. Anne karakterlerinin çocukların davranışları ve sağlıklı olmaları konuları ile ilgili öğretici bir tutum sergiledikleri yorumu yapılabilir. Baba karakterlerinin öğüt verici ifadelerine örnek olarak Canım Kardeşim çizgi filminde

'Bunları sahibine geri vermeliyiz. Bu paralar bizim değil. Yolda bile bulsanız bulduğunuz ne olursa olsun sizin olmayan bir şeyi sahibine mutlaka geri vermelisiniz.' ve *'Başkan olacaksan formuna dikkat etmelisin.'* şeklindeki ifadeleri verilebilir. Biz İkimiz çizgi filminde baba karakteri bayramlarda sevdiklerin ziyaret edilmesi gerektiğini belirtmekte, Neşeli Dünyam çizgi filminde bir an önce büyümek isteyen oğlan çocuğuna baba yaşı büyüyünce bugünleri özleyeceğini belirtmektedir. Babaların öğüt verme ile ilgili söylemlerinin de annelerinkine benzer olarak çocukların davranışlarını düzenlemeye ve sağlıklı olmaya yönelik olduğu görülmektedir. Anne ve baba karakterlerinin ifadeleri benzer özellik taşımaktadır ancak annelerin babalardan daha fazla öğüt vererek çocukları ile olan ilişkilerinde daha ciddi bir tutum takındıkları görülmektedir. Özel alandan sorumlu kişi olma özelliğinin atfedildiği anne karakterlerinin çocuklarıyla iletişimlerinde ciddiyetleri ile temsil edildikleri yorumu yapılabilir. İncelenen çizgi filmlerinin çocuklara doğru davranışları kazandırmak açısından bir misyon üstlendikleri; bunu da anne karakterleri aracılığıyla gerçekleştirdikleri görülmektedir.

İstenmeyen bir davranışın ortaya çıkmasını engellemek ya da çocukları korumak için ebeveynin çocuğu uyarması kapsamında belirlenen **uyarıda bulunma** özelliğini çocukla iletişim kurarken anne karakterlerinin %91.7 oranıyla baba karakterlerden çok daha fazla gerçekleştirdikleri görülmektedir. Anne karakterleri Biz İkimiz ve Neşeli Dünyam çizgi filmlerinde olduğu gibi denize ve ormana gittiklerinde çocuklara fazla uzaklaşmamaları konusunda uyarıda bulunmaktadır. Canım Kardeşim çizgi filminde anne karakteri çocukların bayramlaşmaları gerektiğini hatırlatarak gerekli uyarıyı yapmakta, Kral Şakir çizgi filminde ise anne karakteri, kız çocuğunu eğer hafta sonu müzeye gitmek istiyorsa önce kendisine yardım etmesi gerektiğini uyarıda bulunarak hatırlatmaktadır. Baba karakterlerinin uyarıda bulunma olarak nitelendirilecek söylemleri anne karakterlere göre çok azdır. İncelenen çizgi filmlerde Canım Kardeşim çizgi filminde baba çocukları kütüphaneye götürdüğünde kütüphanede sessiz olması için kızını uyarır. Bu uyarının da evin içinde değil kamusal bir alanda gerçekleşmiş olması dikkat çekicidir. Uyarıda bulunmanın da öğüt verme gibi daha ciddi bir iletişime yol açtığı yorumu yapılabilir. Anne karakterlerinin çocuklara öğüt vermenin yanı sıra

baba karakterlerine göre çok daha fazla uyarıda bulunmaları çocuklarıyla iletişimlerinde takındıkları ciddi tavrı pekiştirdikleri yorumu yapılabilir.

Anne ve babaların çocuklarıyla girdikleri diyaloglarda annelerin **geleneksel değerleri aktarma** ile ilgili olarak %77.8 oranıyla babalara göre daha fazla rol oynadıkları ve geleneksel değerleri çocuklara aktarmanın anneler tarafından daha fazla gerçekleştirilmiş olduğu görülmektedir. Baba karakterleri için bu oran çok daha az olup %22.2 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum da anne karakterlerinin gelenekselliği daha fazla önemsediklerini göstermektedir. Bu aktarıma örnek olarak Biz İkimiz çizgi filminde anne çocuklarının yarı Japon Yarı Türk olan bir çocuk ile tanışmalarını istemesi ve ona Türk misafirperverliğini göstermelerini söylemesi örnek olarak verilebilir. Anne sonrasında da ‘*Peki bildiğiniz oyunları öğrettiniz mi ona?*’ diye sorarak çocukların toplumsal değerleri aktarıp aktarılmadıklarını denetlemektedir. Canım Kardeşim çizgi filminde de anne karakteri bayramda anneannelerini ziyaret etmeleri gerektiğini söyleyerek, Kral Şakir çizgi filminde anne altın günü olduğu zaman herkesten salonu boşaltmasını istemekte; temizlik, kısır ve börek yapacağını belirtmekte ve kız çocuğundan kendisine yardım etmesini isteyerek geleneksel değerlerin aktarımına katkıda bulunmaktadır. İncelenen çizgi filmlerde geleneksel değerleri aktarma görevinin baba karakterlerine göre daha geleneksel rollerde temsil edilen anne karakterlerine verilmesi şaşırtıcı değildir. Babalar günümüze uygun olarak davranış özellikleri ve çocuklarıyla iletişimlerinde bir değişim içindedir ancak korunması gereken geleneksel değerler vardır. Bu değerleri koruma ve aktarmanın daha büyük oranda anne karakterleri üzerinden gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu durum, kadınların özgürleşmelerini ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin oluşmasını engelleyen gelenekler ile olan bağlarını daha da güçlendirdiği şeklinde yorumlanabilir.

3.3. Kız ve Oğlan Çocuk Karakterlerine İlişkin Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları

İncelenen çizgi filmlerde kız ve oğlan çocukları aracılığıyla toplumsal cinsiyete dair kalıp yargıların nasıl oluşturulduğunu anlayabilmek için belirlenen birinci tema kız ve oğlan çocukların kamusal alana ait mekânlarda bulunma durumları, ikinci tema kız ve

oğlan çocuklarının gündelik yaşam etkinlikleri, üçüncü tema da davranış özellikleri olarak belirlenmiştir.

3.3.1. Kız ve Oğlan Çocuklarının Kamusal Alanda Bulunma Durumları

Kız ve oğlan çocuk karakterlerinin kamusal alanda yer alma durumları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Kız ve Oğlan Çocuklarının Kamusal Alanda Bulunma Durumları

Cinsiyet	Kamusal Alanda Bulunma				
	Canım Kardeşim	Biz İkimiz	Neşeli Dünyam	Kral Şakir	Toplam
Kız Çocuk	10	6	4	9	29
Oğlan Çocuk	10	6	4	18	38

İzlenen çizgi filmlerde karakterler büyük ölçüde evin içinde ya da evin bahçesinde bulunmaktadır. Ana karakter olan kız ve oğlan çocuklarının kamusal alanda bulunma durumları incelendiğinde Canım Kardeşim, Biz İkimiz ve Neşeli Dünyam çizgi filmlerinde kız ve oğlan çocuklarının eşit sayıda kamusal alanda buldukları; Kral Şakir çizgi filminde ise oğlan çocuğunun kız çocuğundan daha fazla kamusal alanda yer aldığı görülmektedir. Hem kız çocukları hem de oğlan çocukları kamusal alan kapsamında genelde oyun parkı, orman, deniz kenarı, okul gibi mekânlarda bulunmaktadır. Tüm çizgi filmler birlikte değerlendirildiğinde oğlan çocukları kız çocuklarına kamusal alanda daha fazla temsil edilmektedir. Kız çocuk karakterlerinin kamusal alandaki temsillerinin anne karakterleri kadar dezavantajlı olmadığı yorumu yapılabilir ancak yine de kız çocuk karakterleri açısından da tam olarak toplumsal cinsiyet eşitliğinin yansıtılmadığı görülmektedir.

3.3.2. Kız ve Oğlan Çocuklarının Günlük Yaşam Etkinlikleri

İncelenen çizgi filmlerde kız ve oğlan çocuklarının ev içinde ve ev dışında gerçekleştirdikleri eylemler günlük yaşam etkinlikleri teması altında incelenmiştir. Bu kapsamda belirlenen eylemler oyun oynama, ev işi (yemek/temizlik/bebek bakımı)

yapma, tamir işi yapma, pasif etkinlikler (kitap okuma/ödev yapma/resim yapma) yapma, ulaşım aracı kullanma ve güç gerektiren iş yapma olarak Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Kız ve Oğlan Çocuklarının Günlük Yaşam Etkinlikleri

Tema	Kodlar (Eylemler)	Kız Çocuğu		Oğlan Çocuğu		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Günlük yaşam etkinlikleri	Oyun Oynama	32	56.1	25	43.9	57	100
	Ev işi yapma (Yemek/temizlik/bebek bakımı)	16	84.2	3	15.8	19	100
	Tamir işi yapma	3	23.1	10	76.9	13	100
	Pasif etkinlikler yapma (Kitap okuma/Resim yapma/Ödev yapma)	27	75	9	25	36	100
	Güç gerektiren iş yapma	1	12.5	7	87.5	8	100
	Ulaşım aracı kullanma	4	36.3	7	63.6	11	100

Kız ve oğlan çocukların gündelik yaşamda gerçekleştirdikleri etkinliklerin anne ve baba karakterlerinin gerçekleştirdikleri etkinlikler ile büyük benzerlik taşıdığı görülmektedir.

Oyun oynama eyleminin hem kız hem de oğlan çocukları tarafından en fazla gerçekleştirilen eylem olduğu görülmektedir. Kız çocuk karakterlerinin oyun oynama oranı %56.1 olup oğlan çocuklarında bu oran %43.9’dur. Kız çocuklarının oğlan çocuklarından daha fazla oyun oynadıkları görülse de aralarında büyük bir fark olmadığı yorumu yapılabilir. Çocukların genelde birlikte seksek, saklambaç gibi oyunları oynadıkları; salıncak, kaydırak, tahterevalli gibi oyuncaklara bindikleri ve oyuncaklarla az oynadıkları söylenebilir. Biz İkimiz çizgi filminde oğlan karakteri arkadaşlarıyla daha çok oğlan çocuklarının oynadıkları yorumu yapılabilecek robotçuluk ve futbol oyunlarını oynamakta; diğer çizgi filmlerdeki çocuk karakterlerden farklı olarak Kral Şakir çizgi filminde oğlan karakteri video oyunlarını oynarken çokça görünmektedir. Bu çizgi film dışında kız ya da oğlan çocuk karakterlerinin teknolojik oyuncaklarla oynadıkları tespit edilmemiştir.

Kız çocuklarının **ev işleri** olarak değerlendirilen **yemek/pasta yapma, temizlik yapma** gibi eylemleri yapmaları ya da bu eylemlere yardım etmeleri %84.2 gibi büyük bir oranla

gerçekleşmiştir. Bu eylemin oğlan çocukları tarafından %15.8 oranıyla daha az gerçekleştirilmiş olduğu görülmektedir. Bu eylemlere örnek olarak Canım Kardeşim çizgi filminde kız çocuk karakterlerinin anneleri hastalanınca kahvaltıyı hazırlamaları, çamaşır makinesine çamaşırları koymaları verilebilir. Yalnızca bu çizgi filmde bir bebek karakter vardır ve kız karakterleri annelerinin ‘*Benim mutfakta işim var. Kardeşinizle ilgileniverin.*’ demesi ile kardeşlerine göz kulak olma sorumluluğunu üstlenirler. Yine hem Canım Kardeşim hem de Biz İkimiz çizgi filmlerinde kız çocuk karakterleri yemek ve pasta yapmaya yardımcı olmakta, Neşeli Dünyam çizgi filminde kız çocuk karakteri sofrayı hazırlamak için tabakları taşımaktadır. Kız çocukları çoğunlukla annelerine ev işlerinde yardım etmektedir. Oğlan çocuklarına ev işleri ile ilgili eylemlerde kız çocukları kadar yer verilmemektedir. Biz İkimiz ve Kral Şakir çizgi filmlerinde oğlan karakterleri bir kere temizlik yaparken görülürler. Neşeli Dünyam çizgi filminde de anne karakteri oğlan çocuktan bir kere tabakları koymasına yardım ister. Burada da kız çocuklarından farklı olarak Kral Şakir çizgi filminde temizlik eylemini gerçekleştiren kişi oğlanın kendisi değil teknolojik bir alet sayesinde oluşan kopyasıdır. Neşeli Dünyam çizgi filminde oğlan karakteri tabakları masaya koyarken aralarını babasının verdiği bir cetvelle ölçer. Böylelikle oğlan çocuk tarafından gerçekleştirilen ve ev işi kategorisinde sayılan eylem aslında daha farklı bir form almaktadır. Büyük ölçüde annelerin gerçekleştirdikleri ev işlerine yardım eden kişiler zaman zaman kendiliğinden zaman zaman da annelerin talebi ile kız çocukları olmaktadır. Kız çocuklarının da anneler gibi ev işleriyle ilgilenirken daha fazla temsil edilmeleri söz konusudur. Bu durumda da ev işi yapmanın küçük yaşlardan itibaren kadınlara ait bir iş olduğuna dair toplumsal cinsiyet eşitliğinden uzakta bir mesaj çocuklara iletilmiş olmaktadır.

Günlük yaşamda çocuklar tarafından gerçekleştirilen **tamir işleri** ile ilgili eylemler incelendiğinde oğlan çocuklarının %76.9 oranıyla gerçekleştirdikleri bu eylemi kız çocukları %23.1 oranında gerçekleştirmiştir. Tamir işleri oğlan çocuklarının çok daha fazla yaptıkları bir eylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu duruma örnek olarak Neşeli Dünyam çizgi filminde uzaylı olan oğlan karakter sürekli olarak uzay gemisini tamir etmeye çalışmaktadır. Canım Kardeşim çizgi filminde birkaç bölüm çocukların kuzeni olarak yer alan oğlan karakteri televizyon, araba, navigasyon aletlerini zaman zaman kendisi zaman zaman da baba karakteri ile birlikte tamir etmektedir. Ayrıca tamir ile

ilgili işlerin Kral Şakir çizgi filminde kız karakterin oğlan karakterden diz üstü bilgisayarını tamir etmesini istemesi ile bu konuda oğlan çocuklarla ilgili bir beklenti de söz konusu olmaktadır. Sonuç olarak babalar karakteriyle benzer olarak tamir işlerinin atfedileceği karakterler oğlan çocukları olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk karakterlerinde de ev işi yapmanın ve tamir işi yapmanın anne ve baba karakterlerinde olduğu gibi cinsiyetlere göre ayrılmakta görülmektedir. Bu günlük yaşam etkinliklerinin cinsiyetlere göre farklılaşmasının küçük yaşlardan itibaren başlıyor gibi gösterilmesinin toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamanın önünde bir engel oluşturacağı söylenebilir.

Kitap okuma, ders çalışma, resim yapma gibi fazla fiziksel aktiflik gerektirmediği için **pasif etkinlikler** olarak belirlenen eylemlerin kız çocukları tarafından %75 oranıyla oğlan çocuklarından daha fazla gerçekleştirildiği görülmektedir. Kız çocuğu karakterleri incelenen tüm çizgi filmlerde ödev yaparken, kitap okurken ve resim yaparken görülmektedir. Oğlan çocukları ise %25 oranıyla bu eylemleri daha az gerçekleştirmektedirler. Pasif etkinlikler toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıyla ilişkili olarak daha çok kız çocuklarına atfedilmektedir. Oğlan çocukları fiziksel olarak daha hareketli etkinliklerle ilişkilendirilmektedirler. Kız çocuklarından sakin ve uslu; oğlan çocuklarından ise daha hareketli olmaları beklenmektedir. Bu kalıp yargıya uygun bir şekilde kız çocuk karakterleri pasif olarak nitelendirilen etkinliklerle daha fazla temsil edilmeleri söz konusu olmaktadır.

Belirlenen diğer eylemlerden biri olan **güç gerektiren iş yapma** oğlan çocuk karakterleri tarafından %87.5 oranıyla gerçekleştirilirken; kız çocuk karakterleri tarafından %12.5 oranıyla gerçekleştirilmiş olup oğlan çocukları ile kız çocukları arasında büyük bir fark olduğu görülmektedir. Güç gerektiren bir iş yapma kas gücü ya da fiziksel güç ile ilgilidir ve fiziksel açıdan güçlü olup güç gerektiren eylemler oğlan çocukları ile ilişkilendirilmektedir. Bu eylemlerin gerçekleştirilmesine örnek olarak Kral Şakir çizgi filminden örnek verilebilir. Bu çizgi filmde oğlan karakteri ağır bir taşı taşımakta, süper güçlere sahip olduğu bir bölümde arabayı tutup bir göktaşını da engellemektedir. Kız çocuğu karakterleri ise buna benzer eylemleri gerçekleştirirken görülmemektedir. Yalnızca Kral Şakir çizgi filminde bir sahnede baba kanepeyi kaldırmak için oğlan çocuğundan ve kız çocuğundan yardım istemekte ve kanepeyi birlikte kaldırmaktadırlar. Oğlan çocuğu karakterlerinin gerçekleştirdiği güç gerektiren

bir eylemi tek başına yapma kız çocuklarının yaparken görüldüğü bir eylem değildir. Hatta Biz İkimiz çizgi filminde kız ve oğlan karakter bahçelerinden çilek toplamaya gittiklerinde de kız çocuğu sepetleri ağır olduğu için kaldıramaz. Güç gerektiren eylem yapma kas gücü ile ilgilidir ve kişilerin fiziksel açıdan güçlü olduklarını vurgulamaktadır ve bu eylem çizgi filmlerde baba karakterlerinde de olduğu gibi oğlan çocuklarına atfedilmektedir.

Ulaşım aracı kullanma eylemi %36.3 oranıyla kız çocuk karakterleri tarafından, %63.6 oranıyla da oğlan çocuk karakterleri tarafından gerçekleştirilen bir eylemdir. Ulaşım aracı kullanma eyleminin oğlan çocuklar tarafından daha fazla gerçekleştirildiği görülmektedir. Çocuklar çizgi filmlerin fantastik dünyasını yansıtan bir şekilde zaman zaman bir ulaşım aracı kullanabilmektedir. Neşeli Dünyam çizgi filminde uzay aracını kullanan kız değil oğlan çocuğu karakteridir. Canım Kardeşim çizgi filminde kız çocuğunun hayalinde birlikte bindikleri uzay aracını oğlan olan kuzeni kullanırken gösterilmiştir. Kral Şakir'deki oğlan karakteri de motosiklet kullanırken görülmektedir. Kız çocuklarına dair ulaşım aracı kullanma eyleminin tamamı Canım Kardeşim çizgi filminde kız çocuğu karakterinin kurduğu hayallerde gerçekleşmiştir. Oğlan çocuklarının ulaşım aracı kullanmaları ise daha gerçekçi bir şekilde gösterilmektedir. Ulaşım aracı kullanma eylemini kızlarla karşılaştırıldıklarında daha çok gerçekleştirenler oğlan karakterleridir. Bu durumda ulaşım aracı kullanma babalarla benzer olarak oğlan çocuklarına ait bir eylem olarak yer almaktadır. Bu çalışma kapsamında incelenen çizgi filmlerde kendileri çocuk olmalarına rağmen oğlan çocuklarının yetişkin olan anne karakterlerinden bile daha fazla ulaşım aracı kullanmaları söz konusu olmuştur.

3.3.3. Kız ve Oğlan Çocuklarının Davranış Özellikleri

İncelenen çizgi filmlerde kız ve oğlan çocuklarının davranış özellikleri eylemleri ve söylemleri analiz edilerek belirlenmiştir. Belirlenen özellikler düzenli ve temiz olma, dış görünüme ve güzelliğe önem verme, duygusal olma, hayalperest olma, bir görüşü destekleme, kendine güvenme, yönlendiren kişi olma, problem çözme, bilgili olma, akıllı yürütme, bilim ve teknoloji ile ilgili olma, rekabetçi olma, övgü alma olarak Tablo 9'da

gösterilmiştir. Kız ve oğlan çocuklarının davranış özelliklerinin günlük yaşam eylemlerinde olduğu gibi anne ve baba karakterlerinin davranış özellikleri ile büyük ölçüde benzerlik taşıdığı görülmektedir.

Tablo 9. Kız ve Oğlan Çocuğu Karakterlerinin Davranış Özellikleri

Tema	Kodlar (Özellikler)	Kız Çocuğu		Oğlan Çocuğu		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Kız ve oğlan çocuğu karakterlerinin davranış özellikleri	Düzenli ve temiz olma	12	85.7	2	14.3	14	100
	Dış görünüşe ve güzelliğe önem verme	23	100	0	0	23	100
	Duygusal olma	26	59.1	18	40.9	44	100
	Hayalperest olma	68	95.8	3	4.2	71	100
	Bir görüşü destekleme	12	92.3	1	7.7	13	100
	Kendine güvenme	5	11.4	39	88.6	44	100
	Yönlendiren kişi olma	22	51.2	21	48.8	43	100
	Problem çözme	14	31.8	30	68.2	44	100
	Bilgili olma	13	54.2	11	45.8	24	100
	Akıl yürütme	12	38.7	19	61.3	31	100
	Bilim ve teknoloji ile ilgili olma	6	14.6	35	85.4	41	100
	Rekabetçi olma	4	25	12	75	16	100
	Övgü alma	14	35	26	65	40	100

Düzenli ve temiz olma özelliği %85.7 oranında kız çocukları ile ilgili bir özellik olarak yer almaktadır. Oğlan çocuklarının bu özelliği taşımaya yönelik eylemleri ve söylemlerinin oranı %14.3 olarak karşımıza çıkmaktadır. Çizgi filmlerdeki kız çocuk karakterleri düzenli ve temiz karakterler olarak işlenmektedir. Örneğin Biz İkimiz çizgi filminde oğlan çocuğunun çekmecedan fırlattıklarını kız çocuğu hemen toplar. Kız çocuk oğlan çocuğuna elindeki çöpü çöp kutusuna atması gerektiğini hatırlatır. Neşeli Dünyam çizgi filminde kız çocuk ormana gittiklerinde her yere çöp atıldığını görünce çöpleri toplamayı önerir. Yine aynı çizgi filmde salonda top oynamak isteyen oğlan karakterine kız çocuk ‘*Olmaz, her şeyi kırar dökeriz.*’ diyerek karşı çıkar. Kız çocuklarının düzenli olması oldukça önem verilen bir özellik olarak işlenmektedir. Canım Kardeşim çizgi filminde dağınık olan kız çocuk karakterinin düzenli olması bir bölüm boyunca işlenmiş; bütün aile üyeleri tarafından kendisine düzenli olmak ile ilgili uyarılar yapılmış ve öğütler verilmiştir. Sonunda kız çocuk düzenli biri haline gelmiştir. Oğlan çocuklarının temiz ve düzenli olması özelliğine kız çocuklarında olduğu kadar önem verilmediği görülmektedir. Yalnızca Biz İkimiz çizgi filmindeki oğlan çocuğu temiz olma özelliğine sahip olarak işlenmektedir. Bu özelliği taşıması kız çocuğun

'*Temizlik merakın yüzünden her şeyi çöpe atıyorsun.*' ifadesinde belirtilmektedir. Ayrıca oğlan çocukları düzensiz olsa da bu kız çocuklarında olduğu gibi sorunlu bir durum olarak görülmemektedir. Bu duruma örnek olarak da Kral Şakir çizgi filmindeki oğlan karakteri verilebilir. Bu çizgi filmde oğlan karakter o kadar düzensizdir ki çocukluğundan beri odasını toplamadığını belirtir ve odasında dağ gibi görünen bir dağınıklık olduğu görülmektedir. Hatta bir bölümde oluşan dağınıklık içinde baba ve oğlan kaybolur ancak bu durumdan sonra oğlan çocuğuna düzenli olması ile ilgili öğütler verilmemiştir. Düzenli ve temiz olma özelliği oğlan çocuklarına atfedilmemektedir ve oğlan çocuklarını düzensiz olma özelliği kızlarda olduğu gibi düzeltilmesi gereken bir özellik olarak işlenmemektedir. Bu durum kız çocuğu karakterlerinin de anneler gibi büyüdüklerinde özel alanda daha çok yer alacakları düşüncesinin bir yansıması olarak görülebilir. Kız çocuklarından, onları gelecekteki rollerine hazırlayacak şekilde düzenli ve temiz olmaya küçük yaşlardan itibaren önem vermeleri beklenmekte ve bu durum denetlenmektedir. Ancak baba karakterleri gibi oğlan çocuğu karakterlerinden de düzenli ve temiz olmaları beklentisi içinde olunduğuna dair bir mesaj bulunmamaktadır. Çünkü şimdi anne karakterleri, ileride yetişkin olduklarında kız çocuk karakterleri bu özelliği herkes için taşımakta ve bunu uygun davranışları içinde olmaktadır. Bu özelliğin büyük oranda kız çocuk karakterleri ile temsil edilmeleri toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üretilmesine neden olmaktadır.

Dış görünüşe ve güzelliğe önem verme anne karakterlerine atfedildiği gibi kız çocuklarının da sahip olduğu bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu özelliğin %100 oranında kız çocukları tarafından sergilendiği ve incelenen çizgi filmlerdeki tüm kız çocuklarının bu özelliğe sahip olduğu görülmektedir. Örneğin Kral Şakir çizgi filminde kız çocuk karakteri dış görünüşü ile ilgili olarak arkadaşına '*Sence saçımı böyle mi yapayım yoksa böyle mi diye?*' diye sormakta, nasıl görüldüğüne önem vermektedir. Biz İkimiz çizgi filmindeki kız çocuk da aynaya bakarak saçlarını düzenlemekte, babasının doğum günü pastasını süslemeyi gerçekleştirmektedir. Canım Kardeşim çizgi filminde kız çocuk annesinin kolyesini takmakta, annesinin kırmızı topuklu ayakkabısını giydiğini hayal etmekte ve annesine '*Ben de senin gibi güzel olmak istiyorum. Sen ne güzel olmuşsun. Ben hiç güzel değilim.*' diyerek kendi

güzelliğinden şüphe etmektedir. Annesi ve babası onu güzel olduğuna ikna etmeye çalışırlar. Ayrıca aynı kız çocuk oynadığı bir oyunda uzay aracını çiçek desenleriyle boyamayı önermektedir. Neşeli Dünyam çizgi filminde kız çocuk karakteri evlerinin bahçesini taşları süslemeyi planlamakta ve bir çiçeğe ‘*Senin çevreni süsleyeceğim. Çok güzel olacak.*’ der. Aynı çizgi filmde uzaydan dünyaya gelen kızın ilk cümlelerinden biri ‘*Ne kadar ilginç kıyafetleriniz var.*’ olmuştur. Kız çocukları dış görünüşe, süslemeye önem veren bir profil oluşturmakta, güzellik kavramı ile ilişkili bir şekilde işlenmektedirler. Oğlan çocuklarının dış görünüş ve güzellik özelliklerini içeren eylemlerde ya da söylemlerine rastlanmamakta, oğlanların bu özelliği taşımaları söz konusu olmamaktadır. İncelenen çizgi filmlerde kız çocuklarının küçük yaşlardan itibaren güzel olmaya önem vermeye zorlanmakta olduğu söylenebilir. Güzel olmanın kadınlar açısından önemli olduğu algısı daha çok küçük yaşlardan itibaren oluşturulmakta ve kadınların yetişkinlikte de bu özelliğe sahip olmaya önem vermeye devam ettikleri görülmektedir. Dış görünüş ve güzelliğin tamamen kız çocuklarına atfedilmesi onların değerini güzel olmakla belirlemekte ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin oluşumuna katkıda bulunmaktadır.

Hayalperest olma özelliğinin de çok büyük ölçüde %95.8 oranında kız çocuklarına ait bir özellik olarak yer verildiği görülmektedir. Bu özellik büyük ölçüde Canım Kardeşim çizgi filmindeki kız çocuk karakteri çok fazla hayal kurması ile karşımıza çıkmaktadır. Her bölümde en az bir kere hayal kuran kız çocuğu diğer aile üyeleri tarafından da geniş bir hayal gücüne sahip olma özelliği ile özdeşleştirilmektedir. Konu onun hayal gücü olunca her şey mümkün olmaktadır. Diğer çizgi filmlerdeki çocuk karakterler incelendiğinde Neşeli Dünyam çizgi filminde de kız çocuk bir kere hayal kurarken karşımıza çıkmaktadır. Oğlan karakterleri arasında Canım Kardeşim çizgi filmindeki kız karakter kadar çok hayal kuran bir karakterle karşılaşmamaktayız. Oğlan çocukların hayalperest olma özelliğini taşımadıkları görülmektedir. Biz İkimiz çizgi filminde bir kere hayal kuran oğlan çocuğu, kız çocuk tarafından ‘*Of Arda hep hayaller âlemine git zaten!*’ tepkisi gösterilerek hayalperest olmakla suçlanmakta; kız çocuk tarafından gerçekçiliğe davet edilmekte ve hayal kurma eylemi oğlan çocuğuna yakıştırılmamaktadır. Oğlan çocukları ya bu özelliği hiç taşımamakta ya da bu özellik ile ilgili bir sınırlama ile karşı karşıya kalmaktadır. Oğlan çocuklarından toplumsal

cinsiyet kalıp yargılarına uygun olarak gerçekçi olmaları beklenmekte olduğu söylenebilir.

Bir Görüşü Destekleme kapsamında belirlenen özellik kız çocuklarında %92.3 oranıyla daha çok görünmektedir. Bu oran oğlan çocukları için %7.7 olarak karşımıza çıkmaktadır. Kız çocukları oğlan çocuklarının görüşlerini destekleyen karakterler olarak temsil edilmekte hatta bu durum zaman zaman hayranlık duyma ile karışık olarak da gerçekleşmektedir. Örneğin Canım Kardeşim çizgi filminde kız çocuk oğlan kuzeni için ablasına ‘*Yaa gördün mü Onur her şeyi bilir.*’ demektedir. Başka bir bölümde uzay aracı yapmayı planlayan kuzeninin akıllı olduğunu ve uzay aracı yapabileceğini söyleyerek onu destekler. Şemsiyeli bir şapka icat etmeyi planlayan kuzenine ‘*Şemsiyeli şapka mı? Ne güzel.*’ diyerek yine hayranlıkla karışık desteğini esirgemez. Biz İkimiz çizgi filminde de kız çocuk karakteri ikizi oğlan çocuk ile benzer bir iletişime girmektedir. Yıkılmayan bir kale yapmak için poşet koyma fikrini öner süren kardeşine ‘*Bu harika bir fikir.*’ diyerek karşılık vermektedir. Başka bir bölümde oğlan çocuk köpeklerle kedilerin anlaşamayacağını yazısını okuduğu anda köpek ile kedi kavga etmektedir. Kız çocuk hayranlık göstererek ‘*Doğru bildin Arda.*’ deyince oğlan çocuk kız çocuğuna ‘*Ne sandın!*’ diyerek kendine güvenen bir şekilde cevap vermektedir. Neşeli Dünyam abla karakter oğlan kardeşine ‘*Tam bir kahramansın süper Mutlu.*’ demekte, başka bir bölümde de babalarına doğum günü sürprizini yapmayı başardıklarına oğlan kardeşinin hediyesinin harika bir fikir olduğunu ve günü kurtardığını belirtmektedir. Oğlan çocuklarının eylemlerine ve söylemlerine destek olma, onaylama hatta hayranlık duyma kız çocuklarına ait bir özellik olarak kabul edilebilir çünkü oğlan çocukları bu özelliği çok az gerçekleştirmiştir. Bir kere Biz İkimiz çizgi filminde oğlan çocuğun kız çocuğuna ‘*Haklısın kardeşim.*’ demesi dışında oğlan çocuklarının bu kategoride değerlendirilecek bir diyaloguna ya da eylemine rastlanmamaktadır. Kız çocuklarının kendi düşüncelerini ifade etmelerinden öte oğlan çocuklarının görüşlerini destekledikleri görülmektedir. Bu durumda kız çocuklarının aldığı mesaj kendi fikrini söylemek yerine oğlan çocuğunun fikrini destekle şeklinde olduğu yorumu getirilebilir. Bu durumun toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde değerlendirilmesi söz konusu olmamaktadır.

Kendine Güvenme özelliği oğlan çocukları ile özdeşleştirilebilecek bir özellik olarak temsil edilmektedir. Bu özelliğin oğlan çocukları tarafından sergilenme oranı %88.6, bu oran kız çocuklarında %11.4'tür. Oğlan çocukları herhangi bir eylemi gerçekleştirirken en iyisi olduklarını sözel olarak belirtmekte, kendilerini '*Süper, muhteşem, kahraman, bir numara*' olarak nitelendirmektedir. Örneğin Canım Kardeşim çizgi filminin birkaç bölümünde yer verilen oğlan kuzen karakterinin söylemleri arasında '*Ben şimdi arabayı en iyi teknolojilerle donatılmış uçan bir oyuncak yaparım.*', '*Ben şimdi televizyonunuzu uzay teknolojilerinin son örneği bir televizyon yapacağım.*', '*Şimdilik sadece uçurtma yapıyorum ama bir gün gerçek bir uzay aracı yapacağım.*' bulunmaktadır. Bu karakter her şeyi tamir edebileceğini söylemekte; tamir edip bozarsa da eskisinden de daha iyi yapacağını ifade etmektedir. Örneğin bir bölümde oyuncak arabayı uçan bir araba haline getirdiğinde araba düşer ve parçalanır ama oğlan karakteri '*Eskisinden de iyi yaparım.*' diyerek kendine olan güvenini ortaya koyar. Biz İkimiz çizgi filmde de oğlan karakteri oyun oynarken '*Dünyanın en güzel şutu geliyor.*' diyerek kendine güvendiğini belirtmektedir. Başka bir bölümde büyüyünce pilot olmaya karar verdiğini ve uçakları en güzel kendisinin uçuracağını iddia ediyor. Neşeli Dünyam çizgi filmde oğlan çocuk karakteri saklambaç oynadıklarında ebe olduğunda '*İstedığınız kadar saklanın ben sizi hemen bulurum.*' der. Başka bir bölümde de muhteşem bir gitarist olacağını belirtmektedir. Kral Şakir çizgi filmdeki oğlan karakter de kendisine oldukça güvenen bir profil olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir araç kullanması gerektiğinde '*Ben atari oyunlarında hep uzay gemisi uçuruyorum zaten bu ne ki.*' diyerek kendine güvendiğini belirtir. Başka bir bölümde de civcivlere bakma konusunda kendisine güvenir ve kendisini kanıtlamaya çalışır. Kız çocuk karakterleri kendine güvenme özelliğini oğlan çocukları kadar temsil etmemektedirler. Canım Kardeşim çizgi filminin bir bölümünde kız karakteri ödevinin güzel olacağı konusunda kendisine güven duymakta, Kral Şakir çizgi filmdeki kız karakter biyoloji sınavından beş aldığını belirtip gerekli eylemi yapabileceğini kanıtlamaya çalışmaktadır. Biz İkimiz çizgi filmdeki kız karakter çubukla yemek yeme konusunda '*Çok kolay yerim ben.*' diyerek kendisine güven duyduğunu belirtmiştir. Ancak bu özelliğin kız çocuklarına oğlan çocukları kadar atfedilmediği görülmektedir. Babalar gibi oğlan çocukları da kendilerine güvenen ve bunu belirten karakterler olarak temsil edilmektedir. Oğlan çocuklarının yaptıklarının değerli olduğuna dair kendilerine model alabilecekleri karakterler olsa da aynı durumu

kız çocukları için söylemek mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla her cinsiyet açısından eşit düzeyde yer verilmeyen bu özellik de toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır.

Yönlendiren kişi olma özelliğini %51.2 oranıyla hem kız çocuklarının %48.8 oranıyla hem de oğlan çocuklarının taşıdığını söylemek mümkündür. Hem kız hem de oğlan çocukları aynı düzeyde eylemlere yön vermişler ya da eylemin yapılmasını sağlayan kişiler olmuşlardır. Kız çocuklarının yönlendirme söylemlerine örnek olarak ‘Salıncakta sallanalım.’ ‘*Miço’yu özledim hadi yanına gidelim Arda.*’ ‘*Mutlu roketini burada ateşleyebilir.*’, ‘*O zaman garağa gitmeliyiz.*’, ‘*Şimdi bırakın onu. Heykeli bulmamız gerek.*’ diyalogları verilebilir. Oğlan çocuklarının yönlendiren kişi oldukları konuşmalarda ‘*Lahmacunlar mı? Hadi kızlar lahmacun yiyelim.*’, ‘*Ceren Hanım siz çöpleri çöpçü amcanın alması için dışarı koyun. Ben hemen geleceğim.*’ ‘*Siz şimdi Mini ile etrafı gezin ben de gemiye bakayım.*’, ‘*Baba çabuk gaza bas!*’ ifadeleri geçmektedir. Hem kız hem de oğlan çocuk karakterleri yönlendiren kişi olma özelliğini taşımaktadır.

Problem çözme davranışını oğlan çocukları %68.2 oranıyla, kız çocukları ise %31.8 oranında sergilemekte; oğlan çocukları kız çocuklarından iki kat fazla sorun çözmekte ve problem çözme özelliği ile ön plana çıkan oğlan çocukları olmaktadır. Oğlan çocuklarının problem çözme becerileri çeşitli şekillerde işlenmektedir. Canım Kardeşim çizgi filmdeki oğlan çocuk en zor zamanlarda bozulan arabayı, navigasyon cihazını, lastiği tamir ederek ortaya çıkan problemleri bertaraf etmektedir. Biz İkimiz çizgi filmdeki oğlan karakter oyunlar sırasında deneme yanılma yöntemini kullanarak -bir kule yaptığında onun batmamasını sağlamak gibi- karşı karşıya kalınan problemleri çözerken görülmektedir. Neşeli Dünyam çizgi filmde oğlan çocuklardan biri gemiyi tamir ederek problemi çözmekte, diğer oğlan çocuğu da uçan kâğıtları toplayarak ortaya çıkan problemi çözmektedir. Kral Şakir çizgi filmdeki oğlan çocuk karakteri de ortaya koyduğu fikirleri ve eylemleriyle yetişkin dünyasına ait problemleri çözen bir karakter olarak temsil edilmektedir. Kız çocuklar da problem çözme özelliklerini sergiledikleri durumlara rastlanmaktadır. Örneğin Canım Kardeşim çizgi filmde kızlar ormanda kaybolduklarında kız çocuk düdüğü kullanmayı akıl eder ve böylece bu sayede bulunurlar. Neşeli Dünyam çizgi filmde kız çocuk araları bozulan arkadaşların barışmasını sağlayarak bir problemi çözer. Kral Şakir çizgi filmde ise gece olan

olayların kim tarafından yapıldığının anlaşılmasını sağlamak için kız çocuk eve kamera yerleştirilmesini önerir ve bu sayede olay çözülür. Kız çocukları da çeşitli problemleri çözerken işlense de oğlan çocukları daha fazla problem çözmüş ve bu özelliği daha çok sergilemişlerdir. Baba karakterlerinde olduğu gibi akıl yürütme süreçlerini içeren problem çözme özelliğinin oğlan çocuklarına atfedildiği görülmektedir. Kız çocuk ve anne karakterlerinin problem çözme becerileri ile yeterince ön plana çıkamadıkları görülmekte ve bu durum toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair bir mesaj olarak yorumlanmaktadır.

Bilgili olma özelliğini kız ve oğlan çocuklarının birbirlerine yakın oranda gösterdikleri görülmektedir. Bu oran kız çocukları için %54.2 iken oğlan çocukları için %45.8'dir. Hem kız hem de oğlan çocukları çeşitli konular hakkında bilgi vermişler, açıklamalar ve tanımlar yapmışlardır. Kız çocuklar Canım Kardeşim çizgi filminde olduğu gibi taş devri ile ilgili bilgi vermiş, Biz İkimiz paletin açıklamasını yapmış, Neşeli Dünyam çizgi filminde dünyanın dönüşü ve mevsimlerin oluşumu ile açıklamalarda bulunmuş, Kral Şakir çizgi filminde okuduğu kitaptan Midas ile ilgili bilgi vermişlerdir. Oğlan çocukları Biz İkimiz çizgi filminde olduğu gibi büyüteç ile kamp ateşi yakılabileceği konusunda bilgi vermiş, Neşeli Dünyam çizgi filminde sesin yankı yapması hakkında bilgilerini aktarmış, Canım Kardeşim çizgi filminde olduğu gibi Navigasyonun yönümüzü uzaydan gelen sinyallerle bulduğunu ifade etmişlerdir. Oğlan çocuklarının daha çok bilimsel ve teknik konularla ilgili bilgi verdikleri yorumu yapılabilir. Bu durum toplumsal cinsiyet eşitliğinin temsili açısından önemli olsa da diğer bulgular ile birlikte değerlendirildiğine toplumsal cinsiyet eşitliği açısından yeterli olmadığı söylenebilir.

Akıl yürütme özelliği incelendiğinde oğlan çocuklarının %61.3 oranıyla kız çocuklarından daha fazla akıl yürüttükleri görülmektedir. Akıl yürütme zihnin üretken olması ile ilişkili olup bilinenlerden yola çıkılarak bilinmeyene ulaşma söz konusudur. Bu özelliği gösterenler de daha büyük ölçüde oğlan çocukları olmuştur. Oğlan çocukları Biz İkimiz çizgi filminde olduğu gibi bilmeceleri bulurken düşünüp akıl yürütürken ve doğru cevaba ulaşırken gösterilmekte, Neşeli Dünyam çizgi filminde rüzgârın yönüne bakma ile ilgili akıl yürütmektedir. Kral Şakir çizgi filminde de kaybolan kız kardeşin bulunması için kanepenin içine girilmesi gerektiği ile ilgili akıl yürüten oğlan çocuğu

olmaktadır. Oğlan çocukları özellikle ortaya çıkan bir problemi çözmek için akıl yürütmektedir. Kız çocukları da problem çözme sürecinde akıl yürütme gerektiren söylemlerde bulunmuştur. Biz İkimiz çizgi filminde kız çocuğu da bilmecelerin çözümü sırasında akıl yürütmüştür bu durum ama oğlan çocuğundan daha az gerçekleşmiştir. Neşeli Dünyam çizgi filminde kız çocuk kardeşini bulmak için akıl yürütürken görülmüş, Kral Şakir çizgi filminde de kadınların hepsi altına dönüşünce kız çocuk akıl yürüterek bu olayın nedenini bulmuştur. Kız çocuklarının da diyaloglarında akıl yürütme becerilerini kullanırken gösterilmeleri olumludur ancak bu özelliğin oğlan çocukları tarafından çok daha fazla gerçekleştirilmiş olması akıl yürütmenin kız çocukları ile değil oğlan çocukları ile ilişkilendirilmesini sağlayacağı söylenebilir.

Bilim ve teknoloji ile ilgili olma özelliğinin %85.4 gibi çok büyük bir oranda oğlan çocukları ile ilgili bir özellik olduğu görülmektedir. Oğlan çocukları hesap makinesi, bilgisayar, yazıcı, kumanda, büyüteç, diz üstü bilgisayar gibi çok çeşitli bilimsel ve teknolojik aletleri kullanırken görülmektedir. Kız çocuklarının kullandıkları aletlerin ise daha sınırlı olduğu görülmektedir. Kız çocuk karakterleri pusula, fotoğraf makinesi, büyüteç ve teleskop kullanmışlardır. Bu özelliğin sergilendiği diyaloglar incelendiğinde oğlan çocukları yine çok çeşitli bilimsel konulara hâkim bir imajda sunulmaktadır. Canım Kardeşim çizgi filminde oğlan karakter rüzgârgülü ile rüzgârın yönünü ve hızını ölçtüğünü belirtmekte, uzayda rüzgâr olmadığını söyleyen kız çocuğuna '*Aslında uzayda da rüzgâr vardır sevgili kuzenim Müge. Ama dünyadakinden daha farklıdır. Oradaki rüzgârlara güneş rüzgârı denir.*' şeklinde bilgi vermektedir. Biz İkimiz çizgi filminde oğlan çocuk anneannesine hediye olarak bilgisayarda oluşturup yazıcıdan çıktı aldığı ve küp şekline getirdiği fotoğrafları verir. Bu hediye onun teknolojik aletlere olan hâkimiyetinin bir simgesi olarak yorumlanabilir. Neşeli Dünyam çizgi filminde oğlan çocuğu bozuk roketini göstermekte, uzaylı olan oğlan çocuğu tarafından tamir edilmekte ve sonra roketi ateşlemektedirler. Kral Şakir çizgi filminde oğlan çocuğunun teknoloji ile ilgili olduğunun ipuçları verilmektedir. Örneğin bir bölümde eşyaları düzene koymaya çalışan oğlan çocuk kadınlardan farklı olarak miktatıstan yararlanarak bir düzenek kurmaktadır. Kız çocuklarının bilim ve teknoloji ile ilişkisinin daha sınırlı bir şekilde gerçekleştiği söylenebilir. Kızlar teknolojik alet yerine daha çok kitaplarla

etkileşim halinde sunulmaktadır. Bilim ve teknoloji ile ilgili olma ise toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun bir şekilde oğlan çocuklarıyla ilişkilendirilmektedir.

Davranış özelliklerinden biri olarak belirlenen **rekabetçi olma** özelliğinin %75 oranıyla daha çok oğlan çocuklar tarafından sergilendiği görülmektedir. Kız çocukları için bu oran %25 olup kız çocuklarının bu özellik ile ilişkisi çok fazla kurulmamıştır. Örnek olarak Canım Kardeşim çizgi filminin bir bölümünde kız çocuk hayalinde ‘*Yarışı benim kazanmam lazım.*’ der. Biz İkimiz çizgi filminde de kız çocuk yemeği çubuklarla yemeğe çalışırken ‘*Ben çok kolay yerim.*’ diyerek oğlan kardeşi ile rekabete girmekte; Kral Şakir çizgi filminde de kız çocuğu abisi ile oyun oynarlarken ‘*Ben daha yükseğe zıplamalıyım.*’ dediğinde ‘*Hayır! Ben*’ diyerek rekabete girdiği görülmektedir. Oğlan karakterler ise kız çocuklarından daha rekabetçi olarak gösterilmektedir. Örneğin Biz İkimiz çizgi filminde oğlan karakter babasına: ‘*Merak etme sınıfta en güzel resim yapan benim. Ceren de bazen iyi yapıyor ama.*’ demekte, yaptığı kulenin kardeşininkinden daha az yamuk olacağı konusunda ‘*İzle ve gör!*’ diyerek rekabetçi kişiliğini konuşturmuştur. Neşeli Dünyam çizgi filminde oğlan çocuk ablasından önce uyanmak için rekabet etmekte, kendisinin daha önce uyduğunu iddia etmekte ve bir bölümde ablası ile bulmaları gereken bir hazine ile ilgili olarak ‘*Ben bu hazineyi bulurum hem de ablamdan önce.*’ diyerek rekabete girdiğini anlatmaktadır. Bu özellik oğlan çocukları ile daha çok ilişkilendirilen bir özellik olarak yer almaktadır. Bu karakterleri model alan oğlan çocuklarının rekabetçi olmayı kendileri ile daha çok ilişkilendireceği ve bu özellik ile çok daha az temsil edilen karakterleri izleyen kız çocuklarının rekabetçi olmanın erkeklere ait bir özellik olduğunu kabul edecekleri söylenebilir.

Övgü alma konusunda da durum oğlan çocuklarının lehinde olmaktadır. Kız çocukları %35 oranında övgü almıştır. Oğlan çocukları ise %65 oranında kız çocuklarından yaklaşık olarak iki kat daha fazla övgü almışlardır. Bu durum izlenen çizgi filmlerde oğlan çocuklarının eylemlerinin ve söylemlerinin daha çok pekiştirilmiş olduğunu göstermektedir. Oğlan çocukları akıllı, kahraman, zeki, mucit, aslan oğlum sıfatlarıyla övülürken kız çocukları büyük ölçüde güzel olmak üzere zaman zaman akıllı olarak övülmektedirler. Kız çocuklar için övgü ifadelerine örnek olarak ‘*Aferin benim güzel kızıma*’, ‘*Aferin size. Sizinle gurur duyuyorum çok doğru bir şey yaptınız.*’, ‘*Benim akıllı kızım hemen buldun ekşiği.*’ verilebilir. Oğlan çocukları için övgü ifadeleri ‘*Babasının*

akıllı oğlu anladı.’, ‘*Sen çok yetenekli ve zeki bir çocuksun eminim ileride çok başarılı bir bilim insanı olacaksın.*’, ‘*Aferin mucit oğlum.*’, ‘*Aferin, kahraman oğlum benim!*’, ‘*Aferin aslan oğlum*’ ifadeleri verilebilir. Bu ifadelerden cinsiyet ayrımcılığı çok net bir şekilde görölmektedir. Oğlan çocukları erkeklige uygun görölen sıfatlarla, kız çocukları da kadınlara uygun görölen sıfatlarla övölmüşlerdir.

Kız ve oğlan çocuklarının daha çok temsil edildikleri davranış özellikleri incelendiğinde kız çocukları düzenli ve temiz olma, dış görünüşe ve güzelliğe önem verme, duygusal ve hayalperest olma özellikleri ile ön plana çıkmaktadır. Bu davranış özellikleri anne ve baba karakterlerin davranış özellikleri ile oldukça benzerdir. Ayrıca kız çocuklarının diyaloglarında bir görüşü destekleme özelliği ile ön plana çıktıkları da görölmektedir. Kendi fikirlerini ortaya koymasalar bile özellikle oğlan çocukları ile olan diyaloglarında onların görüşlerini destekleyen bir tavır içine girmişlerdir. Bu durum ve diğer özellikler değerlendirildiğinde kız çocuklarının ikincil planda kalarak toplumsal cinsiyet kalıp yargıları kapsamında temsil edilmekte oldukları görölmektedir. Oğlan çocukları ise kız çocuklarının aksine kendine güvenen, eylemleri yönlendiren, problem çözen, bilgili olan, akıl yürüten, bilim ve teknoloji ile ilgili olan, rekabeti sevme özellikleri ile ön plana çıkan karakterler olarak yer almışlardır. Ayrıca oğlan çocukları kız çocuklarından daha fazla övgü almışlardır. Bu övgülerin içerikleri de yine toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıyla ilişkili olarak gerçekleştirilmiştir. Bu durum oğlan çocuklarının yaptıklarının daha değerli görölməsi ve desteklenmesi olarak düşünölmektedir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun olarak kız çocuklarının eylemleri ve söylemleri oğlan çocukları kadar değerli görölmemiştir. Sonuç olarak kız çocuklarının oğlan çocuklarından daha geri planda olduğuna dair bir alt mesaj olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu araştırmada aile üyelerine yer veren yerli yapım çizgi filmlerde anne ve baba karakterleri ile kız çocuk ve oğlan çocuk karakterlerinin eylemlerinin ve söylemlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu araştırma kapsamında TRT Çocuk Kanalı'ndan Canım Kardeşim ve Biz İkimiz, Minika Çocuk Kanalı'ndan Neşeli Dünyam ve Cartoon Network kanalından Kral Şakir çizgi filmleri seçilmiştir; bu çizgi filmlerin toplam 83 bölümü içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. Bu kapsamda toplumsal cinsiyet kavramı çerçevesinde toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, kamusal-alan özel alan, cinsiyete dayalı iş bölümü ile aile ve ebeveynlik konuları ele alınmıştır. Medyanın özellikle de çizgi filmlerin günümüzde çocuklar üzerindeki etkisinden, medya ürünlerinde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun içeriklerin yer almasından ve erken çocukluk döneminin bireyin hayatındaki öneminden hareket edilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın bu bölümünde araştırma sorularından elde edilen sonuçlara ve değerlendirilmelere yer verilmiştir.

Bu çalışmada araştırma soruları kapsamında belirlenen ilk soru **ana ve yan karakterlerin cinsiyetlerine göre dağılımıdır**. Ana karakterler incelendiğinde kadın ve erkek oranının birbirine yakın olduğu görülmekte; yan karakterlerde ise erkek karakterlerin kadın karakterlerden daha fazla yer aldığı görülmektedir. İncelenen çizgi filmlerde televizyon, navigasyon gibi araçlardan gelen tüm dış sesler de erkeklere aittir. Bu durumda çizgi film dünyasında erkeklerin yoğunluğuna dair toplumsal cinsiyet eşitliği açısından olumsuz bir mesajı çocuklara iletmektedir. Bu sonucun farklı çalışmalarda elde edilen sonuçlarla benzer olduğu görülmektedir. Televizyonda örneğin reklamların seslendirilmesinde de %80 oranında otoriteyi temsil ettiği düşünölen erkek sesi kullanılmaktadır (Browne, 2014). Ayrıca medyada çocuklara yönelik olan yayınlarda erkek karakterlerinin sayıca daha baskın olması farklı araştırmalarda da karşımıza çıkmaktadır (Edwin ve diğ., 2012; Götz ve diğ., 2008; Hentges ve Case, 2012; Koeman, Peeters ve D`Haenens, 2007). Bu durumda nüfusun yarısını oluşturan kadınların temsiline yeteri kadar yer verilmediği görülmektedir. Erkek karakterlerin kadın karakterlerden sayıca daha fazla olması çizgi film dünyasının ve dolayısıyla

temsil ettiği gerçek dünyanın erkeklerin dünyası olduğuna dair bir göstergedir ve kız çocuklarına da oğlan çocuklarına da aynı mesaj iletilmektedir.

Araştırmanın ikinci sorusu **anne ve baba karakterlerinin kamusal alanda bulunma durumlarının toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde verilmekte olup olmadığına** dairdir.

Anne ve baba karakterlerinin kamusal alanda bulunma durumları incelendiğinde baba karakterlerinin anne karakterlerine göre daha fazla ve çeşitlilikte kamusal alana ait meknlerde buldukları ortaya çıkmıştır. Babalar kamusal alanda yer alarak dış dünya ile etkileşim halinde olmalarına karşılık olarak anneler özel yer almaktadır. Tüm izgi filmlerde ortak nokta babaların kamusal alanda temsiline, annelerin ise özel alanda temsiline yer verilmesidir. Anneler meslek sahibi olsalar da olmasalar da büyük lde evin içinde ya da evin bahçesinde yer almışlardır. Bu durumda anne karakterlerin kamusal alanda yer alma ile ilgili durumlarının toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde yer almadığı görülmektedir.

Bu çalışmanın bulgularına benzer olarak Yağan Güder, Ay, Saray ve Kılıç'ın (2017) TRT ocuk'ta yayınlanan Niloya izgi filmindeki cinsiyet kalıp yargılarına dair yaptıkları çalışmada kadın karakterlerin çoğunlukla ev içinde gösterildiğini ortaya koymuşlardır. Kalaycı'nın (2015) Pepee adlı çizgi filmini toplumsal cinsiyet açısından incelediği araştırmasında, baba iş ile ilgili sahnelerde yer alırken anne de çalışmasına rağmen annenin işi ile ilgili bir sahne veya herhangi bir diyalog bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Yerli yapım çizgi filmlerde anne karakterlerinin özel alanda olma ile sınırlandırılmakta olduğu görülmektedir.

Kadınların ve erkeklerin belirli rol ya da durumlardaki betimlemelerinin sıklığının lldğ içerik analizlerinin yapıldığı çalışmalarda çoğu zaman kız çocuklarının ve kadınların özellikle kamusal alandaki grnmezliklerine ilişkin oldukça çarpıcı sonuçlar ortaya koyulmuştur (Bilton ve diğ., 2009, s. 149). Kamusal alan ve özel alan ayrımı ataerkil düşüncenin bir sonucu olarak oluşmuş ve kadınlar tarih boyunca kamusal alandan dışlanmış ve özel alanda yer almaya zorlanmışlardır. Günümüzde kadınlar artık kamusal alanda yer alırken incelenen çizgi filmlerde bu duruma yeterince yer

verilmemiştir. Kadınlar evin içine ve evin bahçesi olan özel alana hapsedilmiş bir şekilde teslim edilmişlerdir. Bu durumda ataerkil zihniyetin ürünü olan özel alanın kadınlara, kamusal alanın ise erkeklere ait olduğuna dair toplumsal cinsiyet eşitsizliği yeniden üretilmiş ve çocuklar bu algıya maruz kalmışlardır.

Araştırmanın üçüncü sorusu **anne ve baba karakterlerinin hangi günlük yaşam etkinliklerini hangi düzeyde gerçekleştirdikleri ve hangi cinsiyet kalıp yargılarının devreye girdiğinin** ortaya koyulması üzerinedir. Araştırmanın sonuçlarına göre anne ve baba karakterlerinin gündelik yaşam etkinliklerinin birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Yemek ile ilgili işler yapma, ev işi yapma, bebek bakımını gerçekleştirme eylemlerini büyük oranda anne karakterlerinin üstlenmiş olduğu görülmektedir. Babalar yemek, ev işleri ve bebek bakımı ile ilgili işleri ancak olağanüstü durumlarda gerçekleştirmekte, bu eylemleri yaparken çok az görülmektedir. Bu durumda çocuklara yemek yapma ve ev işleri annelere (kadınlara) ait bir iştir mesajı verilmekte; yemek, ev işleri ve bebek bakımı işleri toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun bir şekilde kadınlara atfedilmektedir. Hem kadın hem de erkekler tarafından yapılabilecek bu eylemlerinin anne ve baba karakterleri arasında paylaşılmadığı ve birlikte sorumluluk almadıkları görülmektedir. Ev işlerinin babalar ile paylaşılacak görev ve sorumluluklar değil sadece annelere ait olduğuna dair kalıp yargı pekiştirilmektedir. Baba karakterleri günlük eylemler içinde en fazla tamir işlerini üstlenmekte ve güç gerektiren işleri yapmaktadır. Bu durumda tamir işleri ve güç gerektiren işleri yapma baba karakterleri ile özdeşleştirilmektedir. Annelerin ve babaların gazete ve kitap okuma dışında eylemlerinin birbirinden farklılaştığı görülmekte ve günlük yaşam eylemleri kapsamında toplumsal iş bölümünün cinsiyet eşitliği göz ardı edilerek gerçekleştirilmekte olduğu görülmektedir. Evdeki iş bölümü birbirinden ayrılmış ve cinsiyet kalıp yargılarına uygun bir şekilde gösterilmiştir. Anneler ev işleri ile ilgilenmekte buna karşılık evin ya da nesnelerin onarımını gerektiren tamir işleri babalar gerçekleştirmektedir.

Tüm babaların günlük eylemleri içinde bir ulaşım aracı kullanmaları da söz konusudur. Anneler çok az oranda bir ulaşım aracı kullanmakta, bu durum da babaların ev işi yapmalarında olduğu gibi doğal bir akış içinde verilmemektedir. Ayrıca işe gidip işten gelme eylemini babalara annelere oranla çok fazla gerçekleştirmektedir. Ayrıca

babaların günümüzde değişen babalık rolleri ile ilişkili olarak çocuklarla annelere göre daha fazla vakit geçirmekte olduğu da görülmektedir. Değişen bu durum ile ilgili değişimin çizgi filmlere yansıdığı görülmektedir ancak kadınların lehinde gelişen bir meslek sahibi olma, kamusal alanda yer alma gibi durumlar çizgi filmlerde yeterince yer almamaktadır. Annelerin, babalara göre daha geleneksel bir şekilde temsil edilmekte oldukları görülmektedir. Babalar bir ulaşım aracı kullanarak, işe gidip işten gelerek kamusal alan ile kurdukları bağı korumaktadırlar. Kadınlar ise toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun olarak ev işleriyle doğal bir bağları varmış gibi gösterilmektedir.

Bireyler gündelik eylemler aracılığıyla bir dizi kalıcı model inşa etmekte olup cinsiyet de gündelik eylemler ile inşa edilen bir olgu olarak açıklanabilir. İnsanlar gündelik eylemleri üzerinden cinsiyetlerinden beklenen özelliklere uygun özellikler sergilemekte ve cinsiyetlerini bu şekilde inşa ve icra etmektedir. Bu süreçte toplumsal cinsiyete dair eşitsizlikler yeniden üretilmektedir (Berktay, 2011, s. 16). Bu durumda anne ve baba karakterlerinin gündelik yaşam etkinliklerini incelemek cinsiyet eşitsizliğinin ortaya çıkarılmasına katkıda bulunmuştur.

Toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliği ortadan kaldırmayı hedefleyen bir toplumsal hareketi ifade eden feminizm kadının faaliyet alanının ev içi ve özel alanla sınırlandırılmasına ve dolayısıyla erkeğin ve erkek egemen yapının ihtiyaçlarını buradan karşılamasına karşı çıkmayı en temel ilke edinmiştir. Ancak bu çalışmanın sonuçları da dâhil olmak üzere farklı çalışmalarda çizgi filmdeki karakter temsilleri aracılığıyla bu eşitsizlik yeniden üretildiği görülmektedir. Örneğin Özsoy ve Taşdelen (2016) yaptıkları çalışmada TRT Çocuk'ta yayınlanan Pepee çizgi filmde annenin araba kullanma eylemini gerçekleştirirken görünmesine rağmen baba varken annenin arabayı kullanmıyor oluşu cinsiyet kalıp yargıları ile ilişkilendirilmiş ve ailedeki iktidar kaynağı olarak babayı işaret ettiğine dair bir mesaj olduğunu belirtmiştir.

Çizgi filmleri toplumsal cinsiyet açısından inceleyen çalışmalarda çocukla ilgilenme eyleminin daha büyük ölçüde anneler tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir (Kalaycı, 2015; Yağan-Güder, Ay, Saray ve Kılıç, 2017). Saraç (2018) tarafından yapılan ve Niloya çizgi filminin incelendiği çalışmada kadınların ev içinde çocuk bakımı ve ev işleri ile meşgul oldukları, erkeklerin ise akıl ve fiziksel güç gerektiren işlerle

uğraştıkları tespit edilmiştir. Sonuç olarak çocuklara verilen mesaj annenin en önemli ve asıl işi olarak değerlendirilebilecek olanın ev işi ve çocuk bakımı olduğudur. TRT Çocuk Kanalı'nda yayınlayan çizgi filmleri toplumsal cinsiyet rolleri açısından inceledikleri çalışmalarında Özen-Uyar ve Yılmaz (2017) ve Ünlü (2017) bu araştırma ile benzer şekilde hem kadınlara hem de erkeklere yönelik toplumsal cinsiyet rollerinin üretilmesine neden olacak iletiler sunulduğunu ortaya koymuşlardır.

Bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak babaların günlük eylemlerinde çocuk ile vakit geçirme durumları annelerden daha fazla gerçekleştiği görülmüştür. Bu durum günümüzde değişen babalık rolleri ile ilişkilendirilebilir. Günümüzde çocuklarla az iletişim kuran, otoriter baba algısı değişmiş; çocukları ile arkadaş olan baba kavramı ortaya çıkmıştır. Ayrıca çocukla vakit geçirme eylemi babanın bilgi aktarımını sağlayan ve bilgili olma özelliğini pekiştirecek bir zaman dilimi olarak da yorumlanabilir.

Dördüncü araştırma sorusu **olan anne ve baba karakterlerinin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından hangi davranış özelliklerine hangi düzeyde sahip oldukları** incelendiğinde günlük yaşam eylemlerinin birbirinden farklılaşması gibi anne ve babaların birbirinden farklı davranış özelliklerini gerçekleştirdikleri görülmektedir. Anne karakterleri düzenli ve temiz olma, dış görünüşe ve güzelliğe önem verme, duygusal olma, domestik olma özellikleri ile daha çok temsil edilmektedir. Babalar kendine güvenme, yönlendiren kişi olma, problem çözme özelliklerine sahip, bilgili, bilim ve teknoloji ile ilgili, eğlenceli ve çocuk ruhlu olma özellikleri ile ön plana çıkmaktadır. Annelere ve babaların bu davranış özelliklerinin kadınlara ve erkeklere atfedilen toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını yansıttığı görülmektedir. Keloğlu İşler (2014) tarafından yapılan çalışmada da TRT Çocuk kanalındaki çizgi filmlerde baba karakterlerinin her şeye gücü yeten, her türlü probleme çözüm bulan güçlü baba rolleri ile temsil edildiklerini; anne karakterlerin özelliklerinin ise domestik özelliklere sahip olma çerçevesinde verildiği ortaya koyulmuştur. Yurt dışında yapılmış çalışmalarda da çocuklara yönelik çizgi filmlerde kadın karakterlerinin güzellik ile ilişkilendirildikleri ve domestik özellikler taşıdıkları bulunmuştur (Dundes, 2001; England, Descartes ve Collier-Meek, 2011; Götz ve diğ., 2008; Towbin, Haddock, Zimmerman, Lund ve Tanner, 2004; Wiersma, 2001).

Cinsiyet kalıp yargıları kapsamında sıcak, şefkatli, özverili, sevgi dolu, yumuşak kadının karşısında güçlü, üretken, kendine güvenen, iddialı erkek vardır. Eril ve dişil özellikler tanımlanırken, kişilerden beklenen de bu özelliklere uygun bir biçimde davranmalarıdır (Güler, 2014). Dış görünüş ve güzellik ile ilgili olma kadınlara dışarıdan dayatılan bir hegemonyanın yansıması olarak değerlendirilebilir. Kadınların güzellik konusunda belli taleplerle ve baskılarla karşılaşmakta; dışsal hegemonyanın bir uzantısı olarak içte kurulan hegemonya söz konusu olmaktadır (Elçik, 2013, s. 146). Bu kapsamda incelenen çizgi filmlerde bu özelliklere benzer olarak anne ve baba karakterlerinin kadın ve erkek cinsiyet kalıp yargıları kapsamında özelliklere sahip oldukları görülmektedir.

Çocuk ruhlu olma özelliği toplumsal cinsiyet kalıp yargıları içinde erkeklere atfedilen bir özellik olarak yer almamaktadır. Bu durumun, incelenen çizgi filmlerde babaların eğlenceli olma özelliği ile birlikte değerlendirildiğinde, baba karakterlerinin çocuklarla daha iyi anlaşmalarını sağlayan bir özellik olduğu yorumu yapılabilir. Aslında babaların çocuksu özelliklere sahip olmaları ve bunu rahatça göstermeleri ve annelerin de bu özelliği hiç taşımamaları anneleri daha da bir ‘anne’ yapmaktadır. Çünkü anneler baba karakterlerini de uyarma zorunluluğu hissetmekte ve zaman zaman babalara da çocuklara davrandıkları gibi davranmaktadırlar. Bu durumda da annelik ile ilgili atfedilen görev ve sorumlulukları yeniden üstlenmektedirler. Bu özellik babaların davranış özelliklerinde annelere göre daha özgür davranabildiklerine dair bir mesaj olarak da yorumlanmıştır. Burada çocuklara iletilen bir diğer mesaj da ataerkil sisteme uygun olarak erkeklerin davranışlarında daha özgür olabileceği ve kadınların da bu durumu hoş görü ile karşılamaları gerektiğidir.

Beşinci araştırma sorusu **anne ve baba karakterlerinin çocuklarıyla iletişimlerinde hangi özellikleri hangi düzeyde üstlendiği ve bu durumun toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını içerip içermediği** üzerinedir. Bu soruya cevap verebilmek için anne ve baba karakterlerinin çocuklarla kurdukları iletişim ayrı bir tema olarak ele alınmış; babaların günümüzdeki modern babalık rollerini pekiştirecek şekilde çocuklarıyla iletişimlerinde arkadaş gibi oldukları belirlenmiştir. Anneler ise çocuklarla iletişimlerinde daha çok öğüt verme, uyarıda bulunma ve geleneksel değerleri aktarma özelliklerini taşımaktadır. Anne ve baba karakterlerinin çocuklarıyla iletişimlerinde de toplumsal cinsiyet

eşitsizliğine dair iletiler bulunmaktadır. Anneler çocuklarını iyi bir şekilde eğitmeyi istemekte ama geleneksel özellikleri taşıma ve geleneksel olanın aktarıcısı olma rolü ile temsil edildikleri için de bunu daha geleneksel yöntemlerle yaparken görülmektedirler. Anne ve baba karakterleri çocuklarıyla iletişimleri açısından birbirlerine zıt olarak nitelendirilebilecek özellikler sergilemektedirler. Baba karakterlerinin eğlenceli ve arkadaş gibi olma özelliklerine karşın anne karakterleri öğüt veren, uyarıda bulunan ve geleneksel değerleri aktaran söylemleri ile babalara göre çocuklarıyla daha ciddi bir iletişim içinde gösterilmektedir. Öte yandan bu araştırma kapsamında belirlenen bu özellik annelerin şefkatli, çocuklardan sorumlu olduğunu gösteren toplumsal cinsiyete dair kalıp yargılardan daha farklı gerçekleşmiştir. Bu durum annelerin çocuklarla iletişimlerinde daha ciddiyet içinde temsil edilmelerinin iki özelliğe hizmet ettiği şeklinde yorumlanmıştır. Birincisi annelerin çocuklarıyla iletişimlerinde daha ciddi, öğretici ve geleneksel olmaları, babaların günümüzdeki çocuklarıyla daha çok iletişim kuran ve onlarla ilgilenen babalık rollerini kuvvetlendirmektedir. İkinci olarak anne ve baba karakterlerinin çocukla kurdukları iletişimlerinin de günlük eylemlerde ve rol ve davranış özelliklerinde olduğu gibi birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Çocukla iletişimde babalar arkadaş gibi olma özelliğini üstlenirken annelerin iletişimi ciddiyet ve öğretici olma ekseninde gerçekleşmektedir. Bu ciddiyet annenin özel alanın hâkimi olduğunu vurgulamaktadır. Bu hâkimiyeti çocuklara öğüt vererek, onları uyararak ve geleneksel değerleri aktararak korumaktadır. Babalar ise çocuklarıyla arkadaş gibi olmakla birlikte evin reisi olma özelliklerini işe giderek, problemleri çözerek, kendine güvenerek, bilgi sahibi olarak, diyaloglarda daha fazla yönlendirme yaparak korumaktadırlar.

Medya ürünlerinden yetişkinlerin çocuklarıyla arkadaş gibi olması şeklinde bir imge söz konusudur. Bu durum klasik ve geleneksel rol modellere dayalı anlayışın benimsenmediğini göstermektedir. Çocuk imgesi ise akıllı ve çabuk olgunlaşan şekilde oluşturulmakta; ailedeki demokratik bir ortamın gereği hızla bilinçlenmesi üzerinden gösterilmektedir (İnal, 2004, s.32). Günümüzde en kabul gören babalık modeli çocuklarıyla ilgilenmeyi, onlarla vakit geçirmeyi içermektedir. Sancar'a (2009) göre farklı erkeklik ve babalık modelleri kır-kent ayrımı ve sınıfsal farkları oluşturan eğitim ve aile biçimlerine dayalı kültürel sermaye ile ilişkilidir. Egemen babalık modeli geçimi

sağlayan aile babası olarak karşımıza çıkmakta olup Türkiye’de geleneksel değerler temelinde yer alan babalık ile modern babalık uygulamalarının bir arada olduğu da görülmektedir. En yaygın babalık biçiminin ise erkeğin geçim sorumluluğunu büyük ölçüde tek başına üstlendiği, kadınların sadece ev işi yaptıkları “modernleşmiş” aile babalığı şeklinde ifade etmektedir. İncelenen çizgi filmlerdeki babaların bu babalığa uygun modeller olmaları söz konusudur.

Altıncı araştırma sorusu **kız ve oğlan çocuklarının kamusal alanda bulunma durumlarının toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde verilip verilmediği** üzerinedir. Bu kapsamda kız ve oğlan çocukların yer aldıkları mekânlar incelendiğinde Kral Şakir çizgi filmi dışında bütün çizgi filmlerde kız ve oğlan çocukların kamusal alanda eşit sayıda buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Kral Şakir çizgi filminde oğlan çocuk kız çocuktan daha fazla kamusal alanda yer almaktadır ancak kız çocuklarının annelerin kamusal mekânda bulunma durumlarında olduğu kadar dezavantajlı olmadığı görülmektedir.

Araştırmanın yedinci sorusu kapsamında **kız çocuklarının ve oğlan çocuklarının hangi günlük yaşam eylemlerini hangi düzeyde gerçekleştirdikleri ve bu eylemlerin cinsiyet kalıp yargılarını içerip içermediği belirlenmiştir.** Kız ve oğlan çocuklarının günlük yaşam eylemlerinin anne ve baba karakterlerinde olduğu gibi farklılaştığı ve kız çocuklarının eylemlerinin anneler ile oğlan çocuklarının eylemlerinin babalar ile oldukça benzer olduğu görülmüştür. Kız çocukları oğlan çocuklarına göre çok daha fazla ev işi yapma eylemini gerçekleştirmiş olup pasif etkinliklerle daha çok ilişkilendirilmişlerdir. Oğlan çocukları babalar gibi tamir etme işini gerçekleştirmiş ve güç gerektiren işleri yapmışlardır. Oğlan çocukları kas gücü açısından güçlü şekilde temsil edilmişlerdir. Ayrıca oğlan çocuklarının kız çocuklarına göre daha fazla ulaşım aracı kullandıkları da görülmektedir. Ulaşım aracı kullanma bir becerinin ve kamusal alanla daha şimdiden kurulan bir bağın göstergesidir. Kız ve oğlan çocuklarının günlük eylemleri de toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını içermektedir.

Bu durum ödev yapma, kitap okuma, resim yapma gibi eylemlerde cinsiyet eşitsizliği olduğuna dair bir mesaj olarak yorumlanabilir. Gazete okuma ve kitap okuma gibi bu eylemlere benzer eylemler anne ve baba karakterleri tarafından birbirlerine çok yakın

bir sayıda gerçekleştirilmiş olsa da kız ve oğlan çocuk karakterleri açısından fark olduğu görülmektedir. Fiziksel aktiflik gerektirmeyen daha sakin ya da pasif olarak nitelendirebilecek eylemler kız çocukları ile ilişkilendirilmektedir. İncelenen çizgi filmlerde de kız çocuklarının pasif etkinliklerle ilişkilendirilmesine dair bir kalıp yargının varlığı söz konusudur.

Çizgi filmlerde çocukların gündelik yaşamlarında ev işlerinde yaşlarına uygun olacak şekilde sorumluluk almaları olumlu bir durum olmakla birlikte bu eylemlerin cinsiyet kalıp yargıları doğrultusunda yapılması bir eşitsizlik göstergesidir. Unicef (2014) raporunda dünyada 5-14 yaş arası kız çocuklarının ücretsiz gündelik ev işleri yapmak, su taşımak ve yakacak toplamak için kendi yaşlarındaki erkek çocuklara nazaran yüzde 40 ya da başka bir deyişle 160 milyon saat daha fazla zaman harcadıkları belirtilmiştir. Çocukların yaşları arttıkça iş yüklerinin de arttığı belirlenmiştir. Kız çocukları açısından dezavantajlı ve eşitsizlik yaratan bu durumun incelenen çizgi filmlere de yansıtıldığı görülmektedir.

Kadının birincil sorumluluk alanının ev olarak sunulması ve ev içerisindeki “özverili”, “sevgi dolu” çalışmalarının özendirilmesi, toplumsal cinsiyet kimliğinin oluşturulması için ilk adımdır. Erkekler için ise kamusal alana ait olma ve güç/bağımsızlık gibi temalarla desteklenen farklı bir yapılanma mevcuttur. Erkeklik/kadınlık ölçütlerini yaratan ve sürdüren kitle iletişim araçları, böylece cinsiyet rollerini ortaya koyarken aynı zamanda ideolojik bir aygıt olarak işlev görmektedir (Güler, 2014, s. 6027). İncelenen çizgi filmlerde mevcut ideolojiye uygun olarak ev işleriyle ilgilenen karakterler anneler ve kız çocuklarıdır. Kadınlar ücretsiz, görünmeyen emek kapsamında değerlendirilen ve daha az değer verilen ev işleri ile ilişkilendirilmektedir. Kadınlar hem küçük yaşlarda hem de yetişkinliklerinde cinsiyet kalıp yargılarına uygun olarak ev işlerinin sorumluluğunu taşıyan kişiler olarak temsil edilmişlerdir. Oğlan çocuklar ve babalar ise güçlü ve daha bağımsız karakterler olarak yer almıştır.

Araştırmanın sekizinci sorusu **kız ve oğlan çocuklarının hangi davranış özelliklerine hangi düzeyde sahip olduğu ve toplumsal cinsiyet açısından bir eşitliğin mi ayrımcılığın mı olduğunun belirlenmesi için kız ve oğlan çocuklarının hangi davranış özellikleri ile hangi düzeyde yer aldıkları** incelenmiştir. Sonuç olarak kız çocukları

düzenli ve temiz olma, dış görünüşe ve güzelliğe önem verme, duygusal olma, hayalperest olma özelliklerini taşıdıkları görülmüştür. Ayrıca girdikleri diyaloglarda özellikle oğlan çocuklarının görüşlerini destekleyen karakterler olarak temsil edilmişlerdir. Oğlan çocukları ise kendine güvenme, akli yürütme, bilgili olma, bilim ve teknoloji ile ilgili olma, rekabetçi olma özellikleri ile ön plana çıktıkları görülmektedir. Bu özelliklerin de yine cinsiyet kalıp yargılarına uygun bir şekilde işlendiği görülmektedir. Ayrıca övgü alarak eylemleri ve söylemleri ödüllendirilen karakterler de daha çok oğlan çocukları olmuştur. Bu durumda toplumsal cinsiyet açısından kız çocukları ve oğlan çocukları arasında bir ayrımcılık söz konusu olmaktadır. Oğlan çocukları akıllı, problem çözen, bilim ve teknoloji ile ilgilenen, akıl yürüten, rekabetçi karakterler olarak dış dünya ile daha ilişkili olarak temsil edilmişlerdir. Kız çocuklarının temsil edildiği dış görünüşe ve güzelliğe önem verme, duygusal ve hayalperest olma dış dünya ile bağlantı kurmada öne çıkan özellikler değildir. Ayrıca kız çocuklarının kendi fikirlerini belirtmelerinden çok oğlan karakterlerini onaylan kişiler olarak temsil edilmeleri de ikincil planda olmalarına hizmet etmektedir. Ataerkil düşüncenin bir göstergesi olarak oğlan çocukları ön planda olan olmuş; daha çok övgü almış ve yaptıkları desteklenmiş ve övülecek kadar değerli görülmüştür. Kız çocukları ve oğlan çocuklarının davranış özellikleri de toplumsal cinsiyet ayrımcılığı içinde verilmesi söz konusu olmuştur.

Sonuç olarak bu araştırmada kız çocuk ve anne karakterleri üzerinden oluşturulan kadın tipinin en önemli özellikleri özel alanda yer alan, ev ve yemek işleri ile ilgilenen domestik ve duygusal karakterler olmalarıdır. Oğlan çocuk ve baba karakterleri aracılığıyla oluşturulan erkek tipinin ise kamusal alanda yer alan, tamir işlerini yapan, ulaşım aracı kullanan, kendine güvenen, bilgili, bilim ve teknoloji ile ilgili, eylemleri yönlendiren, eğlenceli olma özelliklerini taşıdığı görülmektedir. Çizgi filmlerde kız çocuk karakterlerinin anne ve oğlan çocuklarının baba ile benzer eylemlerde bulunmaları ve benzer davranış özellikleri ile temsil edilmeleri çocukların yetişkin yaşamına bu rolleri taşıyarak, toplumsal cinsiyet rollerini sürdürmede görev almalarını sağlama olarak düşünülmektedir. Anneler ile kız çocukların, babalar ile oğlan çocuklarının eylemleri ile kişilik ve davranış özellikleri neredeyse aynıdır. Kız

çocuklarının ‘küçük kadınlar’ oğlan çocuklarının da ‘küçük erkekler’ şeklinde temsil edildikleri yorumu yapılabilir.

Babalar değişen babalık rollerine uygun olarak çocuklarıyla vakit geçirmekte ancak son zamanlarda toplumda görülen değişimlerin hiçbirinin anne karakterlerine yansıtılmadığı görülmektedir. Artık kadınlar çalışma ve kamusal hayatta görünürlerdir ve bir ulaşım aracı da kullanmaktadırlar. Buna rağmen anneler aracılığıyla geleneksel rollerin üretimi sağlanmıştır.

Medya değer yargılarının değişiminde önemli bir potansiyele sahip olmasına rağmen toplumsal cinsiyet kalıp yargıları yeniden üretilmiş, geleneksel kadın ve erkek simgeleri pekiştirilmiştir. RTÜK 2016-2020 Stratejik Planı’nda çizgi filmlerin Türk kültürünü yansıtması gerekliliğine yer verilmiştir. Ancak bu gereklilik çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet eşitliği açısından olumsuz mesajlar içeren geleneksel öğelerin hâkim olması anlamına gelmemelidir. Toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili öğelere önem verilip verilmediği de önemsenmelidir.

Seçilen çizgi filmlerdeki çocuk karakterlerin ve aile üyelerinin kentli ve orta sınıf Türk kültüründeki değerleri aktardıkları söylenebilir. Çizgi filmlerde anne, baba ve çocuklar ekseninde aile üyelerinin gündelik yaşantılarında başlarından geçen olaylar işlenmektedir. İncelenen çizgi filmler oldukça idealize edilmiş bir kurgu içinde heteroseksüel ilişkiler yer almakta ve karakterler cinsiyet ikiliği içinde kalıp yargılarla birlikte sunulmaktadır. Dolayısıyla çocukların zihinlerinde bu şekilde bir ‘normal’ algısı oluşmaktadır.

İncelenen çizgi filmlerde oldukça cinsiyetlendirilmiş bir dünya oluşturulmuştur. Çizgi filmlerdeki karakterler aracılığıyla yeniden üretilen bu toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yaşamdaki rolleri ve hareket alanını denetlemeye ve kısıtlamaya yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Erken çocukluk dönemi gelişimin en hızlı olduğu, kişilik gelişiminin büyük ölçüde tamamlandığı ve çocukların dünya ile ilgili görüşlerini oluşturdukları bir dönemdir. Bu dönem cinsiyet eşitliği ile ilgili algının oluşturulması açısından önemli bir dönem olarak

kabul edilmektedir. Öneri olarak çizgi filmlerde toplumsal cinsiyet rolleri kalıp yargılarından bağımsız bir şekilde kadınlar ve erkekler açısından çağdaş yaşamın gereklerine uygun olarak işlenmelidir. Erkeğe ve kadına verilen değer, yüklenen anlamlar arasında farklılık olmamalıdır. Çizgi film içeriğini ve görsellerini oluşturan kişilerin bu konu ile ilgili daha bilinçli davranmaları gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından hem ana karakterler hem de yan karakterler eşit oranda temsil edilmelidir.

Çizgi filmlerde yer verilen toplumsal iş bölümü cinsiyetlere göre ayrılmış şekilde gerçekleştirilmemelidir. Özellikle ev işlerini yapmaya tüm karakterlerin eylemlerinde yer verilmelidir.

Davranış özelliklerinde de karakterler cinsiyet kalıp yargılarına uygun davranışlar ve özellikler göstermemeli; karakterlerin kişilik ve davranış özellikleri sınırlandırılmamalıdır.

Toplumsal cinsiyet inşası kültürel olarak biçimlendiğinden toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadele kültürel değişim yoluyla olabilir. Kültürü etkilemede önemli bir araç olan medya, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üretmek yerine özellikle çocuklara yönelik olarak toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen çizgi film içerikleri üretmelidir.

Çizgi filmler sürekli değişmekte ve farklı çizgi filmler yayına girmektedir. Araştırmalarda hem yerli yapım hem de yabancı çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesine yer verilmesi önerilmektedir.

Yerli yapım ve yabancı yapım çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından karşılaştırmalı çalışmaların yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar-Savran, G. (2004). *Beden emek tarih.* İstanbul: Kanat Yayınları.
- Adaçay, F. R. (2018). Toplumsal cinsiyetin yaratılması ve sürdürülmesinde temel kurumların rolü. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 246-265.
- Akkuş, S. Y., Yılmaz, Y., Şahinöz, A. ve Sucaklı, İ. A. (2015). 3-60 ay arası çocukların televizyon izleme alışkanlıklarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(2), 351-360.
- Alkan, A. (2000). Özel alan-kamusal alan ayrımının feminist eleştirisi çerçevesinde kentsel mekan. *Kültür ve İletişim*, 3(1), 71-95.
- Alkan-Ersoy, Ö. (2009). Erken çocukluk döneminde cinsel gelişim ve eğitim. Y. Fazlıoğlu (Ed.). *Erken çocukluk gelişimi ve eğitimi* (s. 185-204) içinde. İstanbul: Kriter Yayınlar.
- Arendt, H. (2013). *İnsanlık durumu.* İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aronson, E., Wilson, T. D., & Akert, R. M. (2012). *Sosyal psikoloji.* (Çev. O. Gündüz). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C. & Hilgard, E. R. (2012). *Psikolojiye giriş.* İstanbul: Arkadaş Yayınları.
- Aydoğan, F. (2014). Tüketici kitleler olarak çocuklar ve çocuk dergileri uygulaması. S. İçin-Akçalı (Ed.). *Çocuk ve medya önce çocuklar düşlesin diye* (s. 53-68) içinde. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bahar, H. İ. (2015). *Sosyoloji.* İstanbul: Hayat Yayınları.
- Barner, M. R. (1999). Sex-role stereotyping in FCC-mandated children's educational television. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 43, 551-564.
- Baştürk-Akca, E. ve Ergül, S. (2015). Kitle iletişim çalışmaları alanında toplumsal cinsiyet çalışmalarının gelişimi; temel yaklaşımlar ve çalışmalar üzerinden bir

çerçeve çizme çabası. Ş. Yavuz (Der.). *Toplumsal cinsiyet ve medya temsilleri* (s. 17-44) içinde. İstanbul: Heyamola Yayınları.

Bee, H. & Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişimi psikolojisi*. Kaknüs Yayınları.

Bem, S. L. (1983). Gender schema theory and its implications for child development: raising gender-aschematic children in a gender-schematic society. *Signs*, 8(4), 598-616.

Berk, L. (2018). *Bebekler ve çocuklar doğum öncesinden orta çocukluğa*. (Çev. Ed. N. Işıkoğlu Erdoğan). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Berktaş, F. (2011). Toplumsal cinsiyet sosyolojisine başlangıç. Y. Ecevit ve Karkiner, N. (Ed.). *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi* (s. 2-31) içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Bilton, T., Bonnett, K., Jones, P., Lawson, T., & Skinner, D. S. M., & Webster, A. (2008). *Sosyoloji*. İstanbul: Siyasal Kitabevi.

Bora, A. (2011). *Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık*. Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Birimi. <http://secbir.org/images/haber/2011/01/15-aksu-bora.pdf> adresinden erişilmiştir.

Bora, A. ve Üstün, İ. (2008). *Sıcak aile ortamı*. İstanbul: TESEV Yayınları.

Browne, K. (2014). *Sosyolojiye giriş*. 1. Baskı. Say Yayınları.

Calvert S. L., Kotler, J. A., Zehnder, S. M. & Shockey, E. M. (2003). Gender stereotyping in children's reports about educational and informational television programs. *Media Psychology*, 5, 139-162.

Calvert, S. (1999). *Children's journeys through the information age*. Boston: McGraw-Hill.

Cesur, S. ve Paker, O. (2007). Televizyon ve çocuk: çocukların TV programlarına ilişkin tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19),106-125.

Chodorow, N. (1978). *The reproduction of mothering, psychoanalysis and the sociology of gender*. London: University of California Press.

- Coyne, S. M., Linder, J. R., Rasmussen, E. E., Nelson, D. A., & Birkbeck, V. (2016). Pretty as a princess: Longitudinal effects of engagement with Disney princesses on gender stereotypes, body esteem, and prosocial behavior in children. *Child Development, 87*, 1909–1925.
- Coyne, S., Linder, J., Rasmussen, E., Nelson, D., & Collier, K. (2014). It's a bird! It's a plane! It's a gender stereotype!: Longitudinal associations between superhero viewing and gender stereotyped play. *Sex Roles, 70*, 416–430.
- Creswell, J. W. (2017). *Karma yöntem araştırmalarına giriş*. (Çev. Ed M. Sözbilir). Ankara: Pegem Akademi.
- Çağlar, N. (2014). Haberlerde cinsiyetçilik ve kadın adaylar. H. Kuruoğlu ve B. Aydın (Ed.). *Toplumsal cinsiyet ve medya* (s. 68-95) içinde. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çoban, S. (2013). *Hegemonya aracı olarak ve ideolojik aygıt olarak medya*. İstanbul: Parşömen Yayınları.
- Değer, M. (2015). Sosyal öğrenme kuramı. İ. Yıldırım (Ed.). *Eğitim psikolojisi* (s.483-498) içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Donovan, J. (2013). *Feminist teori*. (Çev. A. Bora, M. Ağduk-Gevrek ve F. Sayılan). İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.
- Dundes, L. (2001). Disney's modern heroine Pocahontas: Revealing age-old gender stereotypes and role discontinuity under a façade of liberation. *Social Science Journal, 38*, 353-365.
- Edwin M., Afi Roshezry A. B., Ira M. I., Geetha V., Norazleen, M. N., Lim, E. A. Taufik A. L. & Yann, N. K. (201). A comparative study of gender roles in animated films. *Global Journal Of Human Social Science, 12* (5),
- Eick, K. (1998). *Gender stereotypes in children's television cartoons*. <http://cla.calpoly.edu/~jrubba/495/papersS98/paper1.html>. adresinden erişilmiştir.
- Elçik, G. (2013). Cinsellik ve beden. Y. Ecevit ve N. Karkıner (Ed.). *Toplumsal cinsiyet çalışmaları* (s. 140-167) içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- England, D. E., Descartes, L., & Collier-Meek, M. A. (2011). Gender role portrayal and the Disney princesses. *Sex roles*, 64(7-8), 555-567.
- Gander, M. J. ve Gardiner, H. W. (2007). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (Çev. A. Dönmez, B. Onur ve N. Çelen). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Giddens, A. (2010). *Sosyoloji kısa fakat eleştirel bir giriş*. (Çev. Ü. Y. Battal). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Giddens, A. (2005). *Sosyoloji*. (Çev. C. Güzel). Ankara: Ayraç Yayınevi
- Glick, P., & Fiske, S. (2001). An ambivalent alliance: Hostile and benevolent sexism as complementary justifications for gender inequality. *American Psychologist*, 56(2), 109.
- Gölgelioğlu, Ö. (2011). Siyaset ve katılım. Y. Ecevit ve N. Karkiner (Ed.). *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi* (s. 64- 83) içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Görgün-Baran, A. (2012). Toplumsal cinsiyet. N. Güngör-Ergan, B. Şahin-Kütük, R. Coştur (Ed.). *Davranış bilimleri* (s. 410-438) içinde. Ankara: Siyasal Kitabevi
- Götz, M., Hofmann, O., Brosius, H., Carter, C., Chan, K., Donald, S. ve diğ. (2008). *Gender in children's television worldwide. Results from a media analysis in 24 countries*. *TelevIZion*, 21, 4-9.
- Güler, N. (2014). İletişim, toplumsal cinsiyet ve ideoloji. *Journal of Yaşar University*, 9(34), 6023-6043.
- Günindi-Ersöz, A. (2015). Özel alan / kamusal alan dikotomisi: Kadınlığın "doğası" ve kamusal alandan dışlanmışlığı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 80-102.
- Gürsoy, Ö. (2012). Televizyon dizilerinde değişen aile değerleri. (Der.). N. Türkoğlu. *Medya ve toplumsal dönüşüm seyirlik cümbüşler* (s. 191-318) içinde. İstanbul: Parşömen Yayıncılık.
- Hamarat, D., Iştan, S., Özcan, A. ve Karaşahin, H. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmler üzerine bir inceleme: Caillou ve Sünger Bob örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(33), 75-90.

- Hentges, B. & Case, K. (2012). Gender Representations on Disney Channel, Cartoon Network, and Nickelodeon Broadcasts in the United States. *Journal of Children and Media*, 7(3), 319-333, DOI: 10.1080/17482798.2012.729150
- Işık, M. (Ed.), Erdem, A., Güllüoğlu, Ö. ve Akbaba, E. (2007). *Televizyon ve çocuk*. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- İnal, K. (2014). Türkiye’de çocukluk nereye. S. İçin-Akçalı. (Ed.) *Çocuk ve medya önce çocuklar düşlesin diye* (s. 13-52) içinde. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kalaycı, N. (2015). Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından bir çizgi film çözümlemesi. *Eğitim ve Bilim*, 40, 243-270.
- Kandiyoti, D. (2011). *Cariyeler, bacılar, yurttaşlar kimlikler ve toplumsal dönüşümler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Karkıner, N. (2015). Toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyete farklı kuramsal yaklaşımlar. S. Yağan-Güder. (Ed.). *Cinsel eğitim ve toplumsal cinsiyet* (s. 51-78) içinde. Ankara: Eğiten Kitap.
- Keloğlu İşler, E. (2014). Kültürel ekme kuramı bağlamında Türkiye üretimi çizgi filmler ve çocuk bilincinin inşası. *İletişim ve Diplomasi Dergisi*, 2, 65-80.
- Kjelsas, E. & Augestad, L. (2004). Gender, eating behaviour, and personality characteristics in physically active students. *Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports*, 14, 258-268.
- Koeman, J., Peeters, AL., & D`Haenens, L. (2007). Diversity monitor 2005: Diversity as a quality aspect of television in the Netherlands. *Communications*, (32)1, 97-121.
- Kula Demir, N. (2004). *Televizyon reklamlarında yer alan ideolojiler ve toplumsal cinsiyetin inşası*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurdoğlu, A. (2011). Kent yaşamı. İçinde Y. Ecevit ve Karkıner, N. (Ed.). *Toplumsal cinsiyet sosyolojisi* (s. 106-129) içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Laughey, D. (2010). *Medya çalışmaları*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Lindsey, L. L. (2011). *Gender roles- a sociological perspective*. Boston: Prentice Hall.
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji sözlüğü*. (Çev. O. Akınhay ve D. Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Martin, C. L., Ruble, D. N., & Szkrybalo, J. (2002). Cognitive theories of early gender development. *Psychological Bulletin*, 128, 903–933.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. California: SAGE Publications.
- Miller, P. H. (2008). *Gelişim psikolojisi kuramları*. (Çev. Z. Gültekin). Ankara: İmge Yayınları.
- Morris, C. (2002). *Psikolojiyi anlamak*. (Çev. B. Ayvaşık, M. Sayıl). Ankara: Türk Psikoloji Derneği Yayınları.
- Myers, D. G.(2015). *Sosyal psikoloji*. (Çev. Ed. S. Akfırat). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Oakley, A. (1972). *Sex, gender and society*. New York: Routledge
- Ogletree, S. M., Martinez, C. N., Turner T., R., & Mason, B. (2004). Pok'emon: Exploring the role of gender. *Sex Roles*, 50, 851-859.
- Oruç, C., Tecim, E. ve Özyürek, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler. *Ekev Akademi Dergisi*, 15(48), 281-297.
- Oruç, Ç. A., Haktanır G. ve Dinçer, H. (2004). 0-6 yaşındaki Türk çocukları ile ilgili olarak yapılmış olan araştırmaların değerlendirilmesi. OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı. Bildiri Kitabı 1. Kuşadası.
- Özgökbil Bilis, P. (2011). *Çizgi filmlerde temsil edilen toplumsal değerler sistemi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Özsoy, M. ve Taşdelen, E. Ş. (2016). Pepee çizgi dizisinde toplumsal cinsiyet rollerinin üretimi. *İletişim ve Kuram Araştırma Dergisi*, 42, 252-265.

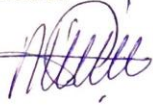
- Öztürk, C. ve Karayağız, G. (2007). Okulöncesi dönemdeki çocukların televizyon izleme durumları ve bunu etkileyen incelenmesi. *Milli Eğitim*, 175, 116-128.
- Paker, O. (2014). Çocuk temsilleri ve medya okuryazarlığı eğitimi. S. İçin-Akçalı. (Ed.). *Çocuk ve medya önce çocuklar düşlesin diye* (s. 129-156) içinde. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Ramazanoğlu C. (1998). *Feminizm ve ezilmenin çelişkileri*. (Çev. M. Bayatlı). İstanbul: Pencere Yayınları.
- RTÜK (2016). *RTÜK 2016-2020 stratejik plan özeti* <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/rtuk-2016-2020-stratejik-plani-ozeti.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Rudy, R. M., Popova, L. & Linz, D. G. (2010). The context of current content analysis of gender roles: An introduction to a special issue. *Sex Roles*, 62, 705-729.
- San-Bayhan, P. ve Artan, İ. (2004). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik: İmkânsız iktidar-ailede, piyasada ve sokakta erkekler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Saraç, H. (2018). *Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik çizgi filmlerde toplumsal cinsiyetin inşası: Niloya örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Sayıl, M. ve Yağmurlu, B. (2012). Türkiye’de ana babalık çalışmalarına bakış. M. Sayıl ve B. Yağmurlu (Der.). *Ana babalık: Kuram ve araştırma* (s. 15-18) içinde. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Scott, J. (2007). *Toplumsal cinsiyet faydalı bir tarihsel analiz kategorisi*. (Çev. A. Tunç Kılıç). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Senemoğlu, N. (2015). *Gelişim, öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. Ankara: Fersah Matbaacılık.

- Şirin, M. R. (2015). *Televizyon çocuk ve aile yeni çocukluğun medya sarmalı*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R., Oktay, N., Altun A. (2013). *I. Türkiye çocuk ve medya stratejisi ve uygulama planı 2014-2018*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, A. E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Tezel Şahin, F. (2007). Sosyal değişim sürecinde değişen baba rolü. *Uluslar Arası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 1015, 765-773*.
- Thompson, J. B. (2013). Kitle İletişimi, simgesel mallar ve medya ürünleri. A. Giddens, (Ed.). *Sosyoloji başlangıç okumaları* (s. 418-422) içinde. İstanbul: Say Yayınları.
- Thompson, T. L. & Zebrinos, E. (1995). Gender roles in animated cartoons: Has the picture changed in 20 years. *Sex Roles, 32, 651-673*.
- Timisi, N. (1998). Medya ve kadın: Temel sorun noktaları. O. Çitci (Ed.). *20. yüzyılın sonunda kadınlar ve gelecek konferansı* (s. 407-424) içinde. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü. Yayın No: 285.
- Towbin, M. A., Haddock, S. A., Zimmerman, T. S., Lund, L. K., & Tanner, L. R. (2003). Images of gender, race, age, and sexual orientation in Disney feature-length animated films. *Journal of Feminist Family Therapy, 15, 19-44*.
- Turan, F. (2011). Aile ve değişme. A. Kasapoğlu ve N. Karkıner. (Ed.). *Aile sosyolojisi* (s. 237-253) içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Unicef. (2016). *Kız çocuklara ilişkin verilerin gücünden yararlanmak: eldeki verilerden hareketle 2030'a bakmak*.
<http://www.unicef.org.tr/basinmerkezidetay.aspx?id=22696> adresinden erişilmiştir.
- Uyar, R. Ö. ve Genç, M. M. Y. (2017). Yerli yapım çizgi filmlerde sunulan toplumsal cinsiyet rolleri. *Pegem Atıf İndeksi, 697-712*.

- Wiserna, B. A. (2001). The gendered world of Disney: A content analysis of gender themes in full-length animated Disney feature films [Abstract]. *Dissertation Abstracts International*, 61, 4973.
- Woolfok Hoy, A. (2015). *Eğitim psikolojisi*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Yağan Güder, S., Ay, A., Saray, F. ve Kılıç, İ. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelenmesi: Niloya örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 96-111
- Yarar, B. (2015). Yakın ilişki içinde şiddeti feminist bakışla yeniden düşünmek. B. Yarar. (Der.). *şiddetin cinsiyetli yüzleri* (s. 13-52) içinde. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yazıcı, E. ve Gençer, E. (2016). Okul öncesi çocukların bilgi ve iletişim teknolojileriyle etkileşiminin bazı değişkenler yönünden incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2235-2252.

EKLER

EK 1. Orijinallik Raporu

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p> <p style="text-align: right;">Tarih: 16/10/2019</p>
<p>Tez Başlığı : Yerli Yapım Çizgi Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Eşit(siz)liği</p> <p>Yukarıda başlığı gösterilen ve Danışmanlığında hazırlanan tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam <u>82</u> sayfalık kısmına ilişkin, <u>16./10./2019</u> tarihinde Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % <u>7</u> 'tür.</p> <p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2- ☒ Kaynakça hariç 3- ☐ Alıntılar hariç 4- ☒ Alıntılar dâhil 5- ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç <p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>TEZ DANIŞMANI:</p> <p>AD/SOYAD: Aylin GÖRGÜN BARAN ÜNVAN: Prof. Dr.</p> <p>İMZA: </p> <p>TEZİ HAZIRLAYAN ÖĞRENCİ BİLGİLERİ:</p> <p>Adı Soyadı: Ayşegül DENİZ Öğrenci No: N13228994 Anabilim Dalı: Sosyoloji Programı: Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları</p>

EK 2. Etik Kurul/Komisyon Muafiyet Formu

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p> <p style="text-align: right;">Tarih: 16/10/2019</p>
<p>Tez Başlığı: Yerli Yapım Çizgi Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Eşit(siz)liği</p> <p>Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır, 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir. <p>Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p> <p style="text-align: right;">16.10.2019</p> <p>Adı Soyadı: Ayşegül _____</p> <p>Öğrenci No: DENİZ _____</p> <p>Anabilim Dalı: Sosyoloji _____</p> <p>Programı: Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları _____</p> <p>Statüsü: ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora</p>
<p><u>DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI</u></p> <p style="text-align: center;">   Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN   </p> <p>Detaylı Bilgi: http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr</p> <p>Telefon: 0-312-2976860 Faks: 0-3122992147 E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr</p>

EK 3. Anne ve Baba Karakterleri Kodlama Tablosu

Anne ve Baba Karakterleri Kamusal Alanda Yer Alma	Göstergeleri
Kamusal alanda yer alma	Evin ya da evin bahçesinin dışında yer alma (Oyun parkı, müze, orman, okul vb.)

Anne ve Baba Karakterleri Günelik Yaşam Eylemi	Göstergeleri
Yemek ile ilgili işleri yapma	Yemek ya da pasta pişirme, tabakları taşıma, tabaklara yemek koyma, sofrayı hazırlama ve sofrayı toplama eylemleri
Ev işi yapma	Bir yeri silerek temizlik yapma, elektrik süpürmesini kullanma, bulaşık yıkama, çamaşır makinesini kullanma
Bebek bakımı	Bebeği kucağında tutma, bebek ile ilgilenme, bebek arabasını ilerletme
Tamir işleri yapma	Nesneleri onarma, tamir aletleri ile bir şey inşa etme
Gazete/kitap okuma	Elinde bir gazete ya da bir kitap tutarak okuma eylemini gerçekleştirme.
Güç gerektiren iş yapma	Arabayı itirme, valizleri taşıma, odun kesme, kanepede taşıma gibi kas gücü gerektiren bir eylem gerçekleştirme.
Çocukla vakit geçirme	Çocukla oyun oynama, çocukla ders çalışma, çocuğu salıncakta sallama, çocuğa kitap okuma, çocukla birlikte bir etkinlik içinde olma.
Ulaşım aracı kullanma	Hayalde ya da gerçekte araba, motosiklet, kamyon, karavan gibi bir yerden bir yere gitmeyi sağlayan herhangi ulaşım aracını kullanma.
İşe gitme/İşten gelme	Diyaloglarda işe gitme ya da işten gelmenin belirtilmesi

Anne ve Baba Karakterleri Davranış Özellikleri	Göstergeleri
Düzenli ve temiz olma	Dağınıklığa tepki gösterme, eşyaların toplanması ya da yerine koyulması için uyarıda bulunma, bir nesnenin temizlenmesini isteme
Dış görünüşe ve güzelliğe önem verme	Güzel olmayı isteme, saçın güzel olmasına önem verme, kolye/toka takarak süslenme, dış görünüş ile övülme beklentisi içinde olma
Duygusal olma	Duygulandığını belirtme, ağlama, üzülmeye, sinirlenme, kızma, şaşırma, korkma, heyecanlanma, endişelenme gibi duyguları göstermek ya da söylem olarak duygusunu belirtmek
Domestik olma	Yemek yapma, temizlik yapma, bulaşık/çamaşır yıkama ile ilgili söylemler
Kendine güvenme	Kendisinin becerikli, yetenekli, muhteşem, en iyi, bir işin uzmanı olduğunu söyleme ve bir işi kolaylıkla halledebileceğini belirtme
Yönlendiren kişi olma	Diyalog kurulan karakterin eylemlerine ya da düşüncelerine yön verme, yapılacak eylemler hakkında öneride bulunma, bir konu ya da eylem ile ilgili son kararı verme
Problem çözen kişi olma	Olay örgüsü içinde oluşan sorunlara çözüm getirme ve sorunlardan kurtulmayı sağlama
Bilgili olma	Bir konu hakkında bilgi verme, açıklama yapma, kavramların tanımlarını yapma,
Bilim ve teknoloji ile ilgili olma	Bilgisayar, teleskop, navigasyon, fotoğraf makinesi, kumanda, dürbün, hesap makinesi, telefon gibi teknolojik aletleri kullanma, deney yapma, bir şey icat etme, diyaloglarda bilimsel terminolojinin yer alması
Eğlenceli olma	Dans etme, şaka yapma, komiklik yapma, diğer karakterleri eylemleri ve söylemleri aracılığıyla güldürme, diğer karakterler tarafından komik bulunma
Çocuk ruhlu olma	Diğer karakterler tarafından çocuksu/çocuk ruhlu bulunmasının belirtilmesi, oyun oynamayı sevme, çocuk gibi hal ve hareketlere sahip olma

Anne ve Baba Karakterleri Çocukla İletişim Kurma Özellikleri	Göstergeleri
Arkadaş gibi olma	Çocukla birlikte gülme ya da eğlenme
Öğüt verici olma	Çocuğa yapması ve yapmaması gereken eylemleri belirtmek, çocuğun bir konuda ne düşünmesi ya da düşünmemesi gerektiğini söyleme.
Uyarıda bulunma	Çocuğun bir eylemi gerçekleştirmesi ya da gerçekleştirilmemesi konusunda uyarma.
Geleneksel değerleri aktarma	Geleneksel değerler kapsamında bayramlaşma, el öpme, misafirperver olma ile ilgili eylemleri gerçekleştirmeleri konusunda çocukları yönlendirme.

EK 4. Kız ve Oğlan Çocuk Karakterleri Kodlama Tablosu

Anne ve Baba Karakterleri Kamusal Alanda Yer Alma	Göstergeleri
Kamusal alanda yer alma	Evin ya da evin bahçesinin dışında yer almak (Oyun parkı, müze, orman, okul vb.)

Kız ve Oğlan Çocuk Karakterleri Günelik Yaşam Eylemi	Göstergeleri
Oyun Oynama	Bir oyuncakla (lego, top, oyuncak araba, bebek vb.) oynama, ip atlama, kaydırdaktan kayma, uçurtma uçurma, saklambaç, sek sek oynama.
Ev işlerine yardım etme	Yemek ya da pasta pişirme, tabakları taşıma, tabaklara yemek koyma, sofrayı hazırlama ve sofrayı toplama eylemleri, temizlik yapma, çamaşır yıkama
Bebek bakımı	Bebek ile ilgilenme, bebek arabasını ilerletme
Tamir işleri yapma	Nesneleri onarma, tamir aletleri ile bir şey inşa etme
Güç gerektiren iş yapma	Arabayı itirme, valizleri taşıma, odun kesme, kanepenin taşıma gibi kas gücü gerektiren bir eylem gerçekleştirme
Pasif etkinlikler yapma	Ödev yapma, resim yapma, kitap okuma eylemlerini gerçekleştirme
Ulaşım aracı kullanma	Hayalde ya da gerçekte araba, motosiklet, kamyon, karavan gibi bir yerden bir yere gitmeyi sağlayan herhangi ulaşım aracı kullanma.

Kız ve Oğlan Çocuk Karakterleri Davranış Özellikleri	Göstergeleri
Düzenli ve temiz olma	Dağınıklığa tepki gösterme, eşyaların toplanması ya da yerine koyulması için uyarıda bulunma, bir nesnenin temizlenmesini isteme
Dış görünüşe ve güzelliğe önem verme	Güzel olmayı isteme, saçın güzel olmasına önem verme, kolye, toka takarak süslenme, dış görünüş ile övülme beklentisi içinde olma.
Duygusal olma	Duyulandığını belirtme, ağlama, üzülme, sinirlenme, kızma, şaşırma, korkma, heyecanlanma, endişelenme gibi duyguları göstermek ya da söylem olarak duygusunu belirtmek.
Hayalperest olma	Gerçeklikten koparak hayal kurma eylemini gerçekleştirme.
Bir görüşü destekleme	Birinin görüşüne destek olma, bir görüşün iyi olduğunu onaylama.
Kendine güvenme	Kendisinin becerikli, yetenekli, muhteşem, en iyi, bir işin uzmanı olduğunu söyleme ve bir işi kolaylıkla halledebileceğini belirtme
Yönlendiren kişi olma	Diyalog kurulan karakterin eylemlerine ya da düşüncelerine yön verme, yapılacak eylemler hakkında öneride bulunma, bir konu ya da eylem ile ilgili son kararı verme.
Problem çözme	Olay örgüsü içinde oluşan sorunlara çözüm getirme ve sorunlardan kurtulmayı sağlama.
Bilgili olma	Bir konu hakkında bilgi verme, açıklama yapma, kavramların tanımlarını yapma
Akıl yürütme	Bilinenlerden yola çıkarak bilinmeyene ulaşma
Bilim ve teknoloji ile ilgili olma	Bilgisayar, teleskop, navigasyon, fotoğraf makinesi, kumanda, dürbün, hesap makinesi, telefon gibi teknolojik aletleri kullanma, deney yapma, bir şey icat etme, diyaloglarda bilimsel terminolojinin yer alması.
Rekabetçi olma	Birine üstün gelme isteği, birini yenmeye çalışma, birini geçmeye çalışma, birinden daha başarılı olmaya çalışma, birinci olmaya çalışma, iddiaya girme
Övgü alma	Karakterlere karşı 'Aferin, çok iyi iş çıkardın, bu harika bir fikir, helal olsun, kahramanım' şeklinde övgü ifadelerinin kullanılması.